

TURGONYI ZOLTÁN
LECTORI SALUTEM

Tisztelt Olvasók!

Jelen számunk legtöbb írása valamilyen formában kapcsolódik a tág értelemben vett életvédelemhez. Blaskovich Erzsébet tanulmánya a terminális állapotban lévő betegeket érintő problémákat tárgyal, különös tekintettel az eutanáziára, a Hittani Kongregáció *Samaritanus Bonus* kezdetű dokumentumának fényében. Összefügg az életvédelemmel Hámori Antal két írása is: a Fórum rovatban olvasható recenziójában ismertetett könyv kapcsán szóba kerül az abortusz és az eutanázia; a számunk elején található tanulmánya ugyan a születendő gyermek nemének megválasztásának tilalmát érintő jogszabályokat és egyházi dokumentumokat tárgyalja, de ismeretes, hogy – amint maga a cikk is utal rá – sokszor felerősítheti az abortuszra való motivációt, ha a szülők tudomást szereznek arról, hogy nem az általuk kívánt nemű gyermekkel várandós az anya.

Rojkovich Bernadette és Süttő Zoltán írása lapunk egy régebbi számához kapcsolódik, nevezetesen ahhoz, amely a Magyar Bioetikai Társaság 2018 őszi rendezett konferenciájának a *Humanae vitae*-ről szóló (Szabó Ferenc atya ill. a jelen sorok szerzője által tartott) két előadását tartalmazta, s egyúttal az ezekre válaszként született vitacikkeket (Süttő Szilárd és a Vajna Rita – Koroknai András szerzőpáros írását) is közölte, akárcsak azt a szöveget, amelyben a kettőnkkel szembeni kritikai megjegyzésekre válaszoltam. Az akkor megindult polémia most folytatódik, Süttő Szilárd viszontválszának és Rojkovich Bernadette szintén e vitához kapcsolódó cikkének közzétételével. Nagy örömmel szolgál ez a kibontakozó eszmecsere, hiszen a főszerkesztői tisztség elvállalásakor éppen az volt az egyik célom, hogy lapunk minél sokszínűbb, minél többféle – akár egymással ütköző – véleményt megjelenítő fórum legyen.

E vita is összefüggésbe hozható egy tág értelemben vett életvédelemmel, hiszen egyrészt a születésszabályozás kérdése összefügg a halandó egyénnél evilági síkon maradandóbb és nagyobb egységek – nemzetek és civilizációk – életének biztosításával, másrészt a fogamzásgátlási módszerek között is van olyan, amelyről vélhető, hogy már megfogantatott életet pusztít el, s amely így sokak szerint az abortusszal rokonítható.

Ugyanilyen értelemben köthető számunk fő témájához a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 2019. november 13-án kiadott körlevele, amelynek első részét az Állásfoglalás rovatban adjuk közre a Magyar Kurír nyomán. E dokumentum is érinti egyebek között a népesedési kérdést, a klímaváltozást és a

háborúkat, s mindez természetesen szorosan összefügg az emberiség életfeltételeinek megőrzésével, korunk egyik legalapvetőbb feladatával. E rovatban két olyan dokumentumot is közreadunk, amelyek szorosan kötődnek a koronavírus-járvány kapcsán fölmerülő etikai problémákhoz. Az egyik a katolikus orvostársaságok 2020. május 13-án kiadott nyilatkozata a morálisan elfogadható védőoltások kifejlesztésének fontosságáról és az abortuszról származó embrionális sejtvonalak felhasználásával készült oltóanyagok erkölcsileg vitatható voltáról. A másik az MTA Elnöki Bizottság az Egészségért 2020. szeptember 13-i állásfoglalása, amely elítéli a közbeszédben felbukkanó vírusszkeptikus és oltásellenes nézeteket.

A Hírek rovatban olvashatunk arról a – Jávor András által szemlézett – két tanulmányról, amelyek egyike a COVID-19 járvány idején az ápolókra nehezedő fokozott megterheléssel foglalkozik, a másik az elhízás problémájának egy szokatlan és érdekes megközelítéséről számol be. Ugyanitt adunk hírt Rojkovich Bernadette elnök asszony kitüntetéséről, valamint a Szent II. János Pál Pápa Kutatóközpont létrejöttéről. Szintén e rovatban található a meghívó a Magyar Bioetikai Társaság szokásos őszi konferenciájára, amelyre szeretettel várjuk minden kedves olvasónkat!

TANULMÁNYOK

HÁMORI ANTAL

A SZÜLETENDŐ GYERMEK NEMÉNEK MEGVÁLASZTÁSÁRA IRÁNYULÓ BEAVATKOZÁS ERKÖLCSI ÉS JOGI MEGÍTÉLÉSE

A hazai és a külföldi, valamint a nemzetközi jogi és etikai szabályozás a morális értékek védelme érdekében tiltja a születendő gyermek nemének megválasztását (vö. pl. 1997. évi CLIV. tv. 157-164. §-aihoz fűzött miniszteri indokolás). Ennek célja egyrészt az emberi lény életének, méltóságának, önazonosságának, illetőleg szabadságának, jogainak, sérthetetlenségének védelme, másrészt a közösség és az emberi faj, az emberi genetikai örökség megóvása. A források indokolása szerint a nem gyógyító jellegű beavatkozás, mely például a születendő gyermek nemének megválasztására irányul, az emberi lényt eszközzé, egyszerű biológiai anyaggá alacsonyítja, egyben ellenkezik az emberi méltóság védelmének elvével (ld. pl. 2002. évi VI. tv. preambulum, 1. Cikk és miniszteri indokolás). E dokumentumok, jogszabályok azt is rögzítik, hogy „az emberi lény érdeke és jóléte a társadalom vagy a tudomány pusztá érdekével szemben mindenkor elsőbbséget élvez” (ld. pl. 2002. évi VI. tv. 2. Cikk; vö. 1997. évi CLIV. tv. 163. §). A hazai és külföldi, s nemzetközi jogi normák is egyértelműen hangsúlyozzák az etikai elfogadhatóság követelményét, mint együttes, jogilag kötelező előírást [ld. pl. 2002. évi VI. tv. 16. Cikk, vö. uo. 28. Cikk és 32. Cikk 1., 1997. évi CLIV. tv. 159. § (6) bek. és miniszteri indokolása].

Az Európa Tanácsnak az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására tekintettel történő védelméről szóló, Oviedóban, 1997. április 4-én kelt Egyezménye: Az emberi jogokról és a biomedicináról szóló Egyezmény, valamint az Egyezménynek az emberi lény klónozásának tilalmáról szóló, Párizsban, 1998. január 12-én kelt Kiegészítő Jegyzőkönyve kihirdetéséről szóló 2002. évi VI. törvény 14. Cikke szerint a születendő gyermek nemének megválasztására nem elfogadható az orvosi segítséggel végzett reprodukciós technikák alkalmazása, kivéve, ha a cél egy

nemhez kötöten öröklődő súlyos betegség elkerülése. E törvény 13. Cikke értelmében olyan beavatkozás, amelynek tárgya az emberi génállomány megváltoztatása, csak megelőzési, kórismézési vagy gyógyítási indokból hajtható végre, és csak akkor, ha nem célja a leszármazottak genetikai állományának megváltoztatása.

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 182. §-ának (1)-(2) bekezdése alapján: „(1) Az utód nemének születése előtti megválasztására irányuló eljárások a nemhez kötöten öröklődő megbetegedések felismerésére vagy a megbetegedések kialakulásának megelőzésére végezhetőek. (2) Az embrió (1) bekezdésben foglaltaktól különböző genetikai jellemzői a születendő gyermek várható betegségének megelőzése, illetőleg kezelése céljából változtathatóak meg, a cél szerint feltétlenül szükséges mértékben és módon.”. E törvény 162. §-a szerint az emberi génállomány megváltoztatására irányuló vagy azt eredményező kutatás, beavatkozás kizárólag megelőzési, kórismézési vagy gyógykezelési indokból és – a 182. § (1)-(2) bekezdéseiben foglalt kivételekkel – csak akkor végezhető, ha a kutatásnak, beavatkozásnak nem a leszármazottak genetikai állományának megváltoztatása, illetve új egyed létrehozása a célja.

Az államok büntetőjogi eszközökkel is védik a szóban forgó, etikailag, jogilag elfogadhatatlan beavatkozással szemben az emberi lény méltóságát, önazonosságát, sérthetlenségét; mivel ez a visszaélés beláthatatlan következményekkel járhat, a természet rendjébe történő mesterséges, manipulatív beavatkozás hatalmas károkat okozhat [ld. pl. 1978. évi IV. tv. (rég. Btk.) XII. Fejezet II. Cím miniszteri indokolása]. A büntetőjogi fenyegetettséget e beavatkozás fokozott veszélyességével, és a szabályok megszegésének súlyos következményeivel, az alkotmányos alapjog, az emberi méltóság sérelmével – alkotmányos követelményként – indokolják (ld. uo.).

A régi Btk. 173/C. §-ának (1) bekezdése alapján: „Aki a születendő gyermek nemének megválasztására irányuló beavatkozást végez, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”. Ez a manipulatív beavatkozás tehát súlyos bűncselekménynek minősül, és ez már önmagában is jól mutatja, hogy nagyon veszélyes a társadalomra. Miként azt a Btk. magyarázata tartalmazza, a már meglévő magzat (embrió) nemének méhen belüli megváltoztatása az orvostudomány jelenlegi állása szerint gyakorlatilag nem

elképzelhető, ugyanakkor az elkövetői magatartások köréből pusztán ezen az alapon nem zárható ki.¹

A 2012. évi C. tv. (Btk.) 170. §-a alapján: „Aki a születendő gyermek nemének megválasztására irányuló beavatkozást végez, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”; vagyis az új Btk. szigorúbb. A 170. §-hoz fűzött indokolás szerint: „Az Eütv. 182. § (1) bekezdése értelmében az utód nemének születése előtti megválasztására irányuló eljárások a nemhez kötöten öröklődő megbetegedések felismerésére vagy a megbetegedések kialakulásának megelőzésére végezhetőek. A törvény e törvényi rendelkezés megsértését rendeli büntetni. Minden, az Eütv. 182. § (1) bekezdésében írt cél hiányában végzett olyan beavatkozás, amely az utód nemének megválasztására irányul, bűncselekményt valósít meg. A törvény a szigorítás jegyében a születendő gyermek nemének megválasztása büntetési tételének alsó határát egy évre emeli fel. Az Eütv. rendelkezésére figyelemmel a 24. § alapján nem valósul meg bűncselekmény, ha a születendő gyermek neme megválasztásának célja a nemhez kötöten öröklődő megbetegedések felismerése vagy a megbetegedések kialakulásának megelőzése.”

Látható, abban az esetben, ha a vizsgálat nemhez kötöten öröklődő betegséget mutat ki, az előzőekben idézett magyar állami rendelkezések szerint lehetőség van a születendő gyermek nemének megválasztására. Az általam képviselt etikai, jogi nézet szerint nem elfogadható „in vitro” megtermékenyítés során egyidejűleg több megtermékenyített petesejt közül a kívánt nemnek megfelelő embriók kerülnek beültetésre, a többiek sorsa azonban a magyar állami szabályozás szerint végzetes [ld. 1997. évi CLIV. tv. IX. Fejezet vonatkozó rendelkezései, vö. pl. 176. § (4) bek., 178. § (5) bek., 185. § (1)-(4) bek.; hivatkozott Btk. magyarázat 564-565.]. Az emberi élet és méltóság elleni támadás ezen módja is egyértelműen elutasítandó (ld. pl. A Katolikus Egyház Katekizmusa 2376-2377.; Donum vitae instrukció; Egészségügyben Dolgozók Chartája 21-34.; MKPK 2003. évi bioetikai körlevél 37-67. pontok). A régi Btk. 173/C. §-ának magyarázata a születendő gyermek nemének megválasztása és az abortusz közti okozati összefüggésre is felhívja a figyelmet (ld. 565.).

Bioetikai alapelv, hogy nem minden beavatkozás válik javára az embernek, így nem minden etikus, ami technikailag lehetséges (ld. pl. MKPK 2003. évi bioetikai körlevél 121. pont). Szintén szem előtt tartandó etikai alapelv, hogy a cél nem

---

¹ Ld. Varga Zoltán, „Az egészségügyi beavatkozás, az orvostudományi kutatás rendje és az egészségügyi önrendelkezés elleni bűncselekmények”, in *A Büntető Törvénykönyv magyarázata I.*, Budapest, 2004. KJK–KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. 565.

szentesíti az eszközt, a jót nem a rosszon keresztül kell elérni, a jó cél nem tesz jóvá egy önmagában rossz eszközt (ld. pl. MKPK 2003. évi bioetikai körlevél 201. pont és 1956. szeptember 12-ei körlevél). Az olyan beavatkozások megengedhetőek, amelyek nem sértik az emberi lény biológiai természetét, és gyógyító hatásúak (ld. pl. MKPK 2003. évi bioetikai körlevél 137. pont).

Az emberi genetikai örökséget megváltoztató beavatkozások (manipulációk), amelyek nem közvetlenül terápiás jellegűek, amelyeknek a célja emberi lények nemük vagy más, genetikailag meghatározott tulajdonságaik alapján történő válogatásnak megfelelő létrehozása, amelyek megváltoztatják az egyén és az emberi faj genetikai örökségét, ellentétben vannak az emberi lény személyi méltóságával, integritásával, identitásával. Ezért ezek a beavatkozások semmiképpen nem igazolhatók az emberiség jövőjére való kedvező hatásokra hivatkozva; sohasem igazolhatja semmiféle társadalmi vagy tudományos haszon, sem semmiféle ideológiai cél az emberi genomon (gének összességén) végzett beavatkozást, ha az nem gyógyító jellegű, vagyis a genetikai, kromoszómális beavatkozás célja az emberi lény természetes fejlődése kell, hogy legyen. Az ilyen típusú beavatkozás semmiképpen sem helyettesítheti az emberi élet kezdetét, a házastársi szövetségben egyesült szülők biológiai és lelki egyesüléséhez is kötött utódnemzést.² Az ilyen beavatkozás, amellyel mesterséges módon fogan a gyermek, amiatt is elfogadhatatlan, mert szétválasztják a nemi aktust az élet továbbadásának aktusától. Ebben az esetben a gyermek létét megalapozó cselekedet többé már nem olyan aktus, amelyben a házastársak kölcsönösen odaadják magukat egymásnak, hanem olyan aktus, mely a gyermek életét és identitását orvosok és biológusok hatalmára bízva, és az emberi személy eredete és sorsa felett a technika uralmát vezeti be. Ez az uralmi viszony már önmagában is ellentmond annak a méltóságnak és egyenlőségnek, amelynek közösnek kell lennie a szülők és a gyermekek között. A nemzést megfosztják sajátos tökéletességétől, amikor nem a házastársi egyesülés sajátos gesztusának gyümölcseként akarják. Csak a házastársi aktus két jelentése (az egyesülés és a termékenység) közötti összefüggés és az ember egységének tiszteletben tartása

---

² Ld. Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, „Az élet kultúrájáért” (2003. évi bioetikai körlevél), 135. pont; Egészségügy Pápai Tanácsa, *Az Egészségügyben Dolgozók Chartája*, 1995. (Szent István Társulat, Budapest, 1998., fordította: Leszkovszky Gy. Pál) 12-14. pontok; Szent II. János Pál pápa, *Christifideles laici* kezdetű apostoli buzdítás, 1988. december 30., in *Insegnamenti* XI/4 (1988) 2133-2135. (38. pont); Szent II. János Pál pápa, *Beszéd az Olasz Jogászok Egyesületéhez*, 1987. december 5., in *Insegnamenti* X/3 (1987) 1295.; Hittani Kongregáció, *Donum vitae* kezdetű instrukció, 1987. február 22., in *Acta Apostolicae Sedis* 80 (1988) 85., 90-92.; Szent II. János Pál pápa, *Beszéd az Orvosok Világszövetségéhez*, 1983. október 29., in *Insegnamenti* VI/2 (1983) 921-923.; Szentszék, *Családjogi Charta*, 1983. október 22., 4. cikkely; Szent II. János Pál pápa, *Beszéd a Pápai Tudományos Akadémia kongresszusának résztvevőihöz*, 1982. október 23., in *Insegnamenti* V/3 (1982) 895-898. Vö. 1983. évi Codex Iuris Canonici 747-754. kánon.

van összhangban az emberi személy méltóságának megfelelő nemzéssel. [Ld. KEK 2377.; Donum vitae instrukció, in AAS 80 (1988) 91., 93.]

Véleményem szerint a gyermek nemének meghatározása és megválasztása, az ezt célzó beavatkozás nem a gyermek elfogadását, szeretetét szolgáló szemléletet erősíti, hanem éppen ellenkezőleg hat: a gyermekek nem szerinti elfogadása illetve elutasítása az abortusz gyakorlatát is felerősíti, mert a nem várt nemű gyermek iránti szülői szeretet, pozitív viszonyulás jóval kisebb mértékben jelenik meg. A jog szocializációs funkcióját e tekintetben sem szabad lebecsülni. A gyermek neme megválasztásának bevezetése azon szülők körében is csökkentené a gyermekek nemtől függetlenül történő szeretetteljes elfogadását, akik nem kívánták meghatározni, illetve megválasztani születendő gyermekeik nemét, mert a nem-megválasztás bevezetése azt a látszatot keltheti, mintha ez természetes, helyes lenne; ez a gondolkodás pedig felerősödne, és a megfogant, sőt, a megszületett (nem kívánt nemű) gyermekek elutasításához, a szülői felelősségteljes gondoskodás csökkenéséhez vezetne; tehát végső soron az ember szívébe vésett természetes, igaz szeretetet ölné ki, ami ellentmond azzal a valósággal is, amely szerint az ember szeretetre teremtett. Az édesanya és az édesapa gyermekeiket szeretettel fogadják és nevelik, ez szülői hivatásuk legcsodálatosabb koronája. A gyermek a házasság legszebb ajándéka, és éppen a szülők számára lesz a legnagyobb kincs, akkor is, ha a család sokadik ugyanolyan nemű gyermekeként fogan a világra. Azzal a problémával kapcsolatban pedig, hogy vannak, akik ezt nem így gondolják, akkor járunk el helyesen, ha segítséget nyújtunk a gyermekeket nemre való tekintet nélkül elfogadó szemlélet erősítésében.

**AZ IRGALOM ÉS AZ EUTANÁZIA KÉRDÉSEI A HAZAI
GERIÁTRIÁBAN A HITTANI KONGREGÁCIÓ SAMARITANUS
BONUS CÍMŰ DOKUMENTUMA TÜKRÉBEN**

Klinikai és kórházi idősgyógyászati vagy onkológiai osztályokon, hospice részlegeken vagy ápolási otthonokban a napi gyakorlat része, hogy az idős és/vagy gyógyíthatatlan betegségben szenvedő emberek életük végső szakaszában un. terminális állapotba kerülve palliatív ellátásban részesülnek.

A terminális állapot megpróbáltatás a beteg, a hozzátartozók és az egészségügyi dolgozók számára egyaránt, a haldokló testi fájdalmai, kiszolgáltatottsága mellett fokozatosan erősödő halálfélelemmel kapcsolatos lelki szenvedés miatt, mely gyógyszerekkel nem csökkenthető. A palliatív kezeléssel a fájdalmat, nyugtalanságot, depressziót, hányingert, fulladást, egyéb negatív tüneteket enyhíteni tudjuk, tehát nem hagyjuk abba a gyógykezelést azért, mert az alapbetegség gyógyíthatatlan. Ezt Szent II. János Pál pápa is tanította: „ha lehet, gyógyítani, de mindig gondoskodásban részesíteni”,¹ azaz, megfelelő ápolással, gondozással, törődéssel a gyógyíthatatlan beteg állapota is javítható, ezt a tényt a *Samaritanus Bonus* kezdetű dokumentum² többször is kiemeli. Ápolás-szakmailag előírás az emberi méltóságot tiszteletben tartó, az életfunkciók korlátozottságának mértéke szerinti ápolás, táplálás, folyadékpótlás, sebellátás, szorongást oldó pszichoterápia, a hozzátartozók jelenlétének igény szerinti biztosítása. Mindezzel a beteg hangulatán, közérzetén javítani tudunk, azonban a halálfélelmen, egyetlen módon lehet igazán segíteni, ha a közelgő örök élet reményét, vallási kapaszkodót tudunk nyújtani a haldokló számára. A *Samaritanus Bonus* közzétételével a Hittani Kongregáció ezt a legfontosabb tényezőt vizsgálja – öt különböző aspektusból –, hogyan lehet az életvégi szenvedés csökkentéséhez Isten végtelen, minden emberi dimenziót felülmúló szeretetéből reményt meríteni az örök életre, és elfogadni a szenvedés érdemszerző erejét az eutanáziába menekülés helyett.

Mindez csak részben teológiai kérdés, amint ezt a múlt század 70-es éveiben elkezdődött haldoklás vezetési orvosi módszerek mutatják. Dame Dr. Cicely

---

¹II.János Pál beszéde a *Life-Sustaining Treatments and Vegetative State: Scientific Advances and Ethical Dilemmas* című nemzetközi konferencia résztvevőikhez (2004. március 20.), 7: AAS 96 (2004) 489.

² A Hittani Kongregáció *Samaritanus bonus* kezdetű levele a betegek gondozásáról az élet kritikus és végső szakaszában, 2020.09.22. <https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2020/09/22/200922ah.html>

Saunders³ a „Tender living care” (a gyengéd életben tartás) módszerének kidolgozásakor a hitéleti vonatkozásoknak igen nagy jelentőséget tulajdonított, maga is istenhívő volt. Az ekkor kezdődő Hospice mozgalom másik nagy alakja Prof. Dr. Elisabeth Kübler-Ross⁴ pszichiáter, a haldoklás 5 stádiumának felismerésével a test gyógyítása mellé a „lelkiismeret” és az „irgalom” fogalmakat is beemelte. Istenhívő emberek haldoklásából nyert tapasztalatai alapján keresztény hitébe visszatérve, szorgalmazta, hogy a haldokló betegek mellett biztosítva legyen a vallásgyakorlás lehetősége, kifejezetten ellenezte a szándékos halálba segítést (ld: a báb és a pillangó hasonlat).⁵

Kortársuk a Béke Nobel-díjas Kalkuttai Szent Teréz Anya,⁶ a Szeretet Misszionáriusai (Missionaries of Charity, MC) rendez kapcsolódó orvosnők és ápolónők segítségével az orvos- és ápolás-tudomány gyakorlatát beemelte a rendi hitéleti szolgálat mellé. Ezzel mind a testi, mind a lelki szenvedést enyhíteni tudják a szegények legszegényebbjei életvégi küzdelmeiben. Teréz Anya a haldoklókat - anyagi helyzetüktől függetlenül - a szegények legszegényebbjei közé sorolta, (the poorest of the poor: halmozottan hátrányos helyzetben lévő, önmagán segíteni nem tudó személyek), akiknek nagy szüksége van az irgalmas szeretetre.

Cicely Saunders, Elisabeth Kübler-Ross és Kalkuttai Szent Teréz Anya életművének köszönhető, hogy hazánkban is tankönyvi tétel az a haldokló ellátási módszer, amely testi, szellemi, lelki és társas-társadalmi összefüggéseiben tekint az életvégi szükségletekre.⁷ Tehát nem csupán a fizikai szenvedést, hanem az ezzel járó érzelmi-tudati feszültséget, félelmet, nyugtalanságot, a vallásos betegek hitélet utáni vágyakozását és a családi-baráti kapcsolatok iránti igényt, valamint az anyagi segítség kérdéseit is figyelembe kell venni.

Hazánkban a geriátria bevezetése és a hospice mozgalom kezdetei a 90-es évek végére már mutatták a fenti elvek helyességét. Többször publikáltunk olyan haldoklást kísérő tapasztalatról, amely után az exitus lelki békében következett be, mely, a kórházi dolgozók, a hozzátartozók és ismerősök számára is megnyugvást hozott.⁸ Ezekre az esetekre a szakspecifikus orvosi tudás mellett a

³ Cicely Saunders https://hospice.hu/hospice-hirek/2019-10-12_Cicely_Saunders_elete

⁴ Elisabeth Kübler-Ross http://www.lelkititkaink.hu/elisabeth_kubler-ross_halal.html

⁵ Elisabeth Kübler-Ross, „The Cocoon & The Butterfly”. (Ed. by Göran Grip) Barrytown Ltd. 1996 https://www.goodreads.com/author/show/1506.Elisabeth_K_bler_Ross

⁶ Kalkuttai Szent Teréz Anya MC http://avkf.hu/wp-content/uploads/2018/11/szent_kalkuttai_terez.pdf

⁷ Blaskovich E., Iván L., *Idős betegek és haldoklók ellátása Kalkuttai Teréz Anya szerint, Geriothanatológiai szakkönyv* 2001 és 2002. Eü. Min. Kiadás, Budapest; Hegedüs Katalin, *A hospice ellátás elmélete. Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet* https://epa.oszk.hu/02000/02002/00025/pdf/2006-1-2_hegedus-hospice.html

⁸ Blaskovich E., „Az eutanázia”. *Magyar Bioetikai Szemle* 2006/3.; Blaskovich E., „A haldoklás bioetikai kérdései”. *Magyar Bioetikai Szemle*, 2008/2., 76.; Blaskovich E., „A kómás beteg élete és halála”. *Magyar Bioetikai Szemle*, 2008/3-4.

Gondviselésbe vetett hit, az ima, a bűnbánat és a szentségi feloldozás ereje: „Bocsánatot nyertek bűneid. Menj békével!”(Lk7,36-50) jellemző. Ideális esetben mind a beteg, mind a családtagok, mind az egészségügy képviselői hívő emberek. Számukra természetes az „Irgalmas Szamaritánus” attitűd (Lk10,25-37).

Szintén többször tanúságot tehetünk arról, hogy a halál közeledtével a betegek örök életbe vetett reménye megnő.⁹ Jól ismert Főtisztelendő Kerényi Lajos atyától, a kórházi pasztoráció professzorától tanult mondás: Isten nélkül lehet élni, de meghalni nem (egy kommunista vezető halálos ágyán hangzott el).¹⁰

Több évtizedes életvégi szolgálatunkat fenti szakmai szabályok szerint, Teréz Anya magyarországi szerzetesnővéreivel együttműködve végeztük. Az osztályainkon meghalt betegek testi és lelki békében távoztak a földi létből.¹¹

A probléma a hitetlenekkel van, ők azt tekintik „irgalomnak”, ha mielőbb véget ér a szenvedés, akár az élet kioltása árán is. Aki nem képes hinni az örök élet valóságában, és még távol van a haldoklástól, nagyon egyszerűen látja az élet befejezését: „adatok magának egy injekciót, és kész!” A haldoklás valódi közeledésével sokan visszavonják a halálba segítségére adott engedélyüket, de nem mindig tudják azt már érvényteleníteni.¹² Ez az eutanázia, a living will, az asszisztált öngyilkosság, az emberi ráció csapdája. Ennek helytelenségét sok minden más (pl. a váratlan gyógyulás esélyének elvesztése) mellett az egészségügyi dolgozók között fellépő kiegészi szindróma is bizonyítja.¹³ A hitben és szeretetben végzett életvégi ellátás megnyugvást hoz az ápoló-gondozó személyek számára is, a burnout nem lép fel.

---

⁹ Blaskovich E., „Hozzászólás »Az Emberhez Méltó Halál« ELTE-konferenciájához.” *Magyar Bioetikai Szemle* 2010/1-2., 27-28.; Blaskovich E., „Az Európa Tanács és az orvosi lelkiismeret (kommentár)”. *Magyar Bioetikai Szemle* 2010/3-4.; Blaskovich E., „Súlyos beteg, haldokló idősök és a család”. *Magyar Bioetikai Szemle* 2011/2., 63.

¹⁰ Kozma László, *Hited meggyógyít. Beszélgetések Kerényi Lajos atyával* <https://moly.hu/konyvek/kozma-laszlo-hited-meggyogyit>

¹¹ Blaskovich E., „A lelki segítségnyújtás gyakorlata a Kalkuttai Teréz Anya módszerével dolgozó osztályokon”. *Magyar Bioetikai Szemle* 2007/1., 46.; Blaskovich E., „A klinikai teológia jelentősége az idősgyógyászatban”. *Magyar Bioetikai Szemle* 2013/1-2., 25.; Blaskovich E., „Az eutanázia és a keresztény bioetika” (tanulmány) In Filó Mihály (szerk.), *Párbeszéd a halálról*. Az ELTE Állam és Jogtudományi Kar tanulmánykötete, Literatura Medica Kiadó, 2011. 193-209. o.; Blaskovich E. (szerkesztő-szerző), *A gyógyítás szakralitása* (Tudományos esszékötet) Éghajlat Könyvkiadó, Budapest, 2015.

¹² „Halálba segített egy demens beteget, most bíróság elé áll” [Felmentették.] <https://24.hu/kulfold/2019/08/26/demencia-eutanazia-hollandia-per/>

¹³ Kiegészi szindróma <https://bhc.hu/betegsegek/burnout/>

Az eutanázia és az üdvözülés kérdésével kapcsolatos vatikáni álláspontra a *Samaritanus Bonus* dokumentum alábbi részletezésekor több fejezetében is kitérünk.

Magyarországon az életvégi ellátást biztosító jogrend példa értékű az eutanáziát tiltó törvények, és az érintettek számára intézményesen biztosított kórházi, idősotthoni hitélet miatt. S bár mind a felszentelt papok, mind az egészségügyi dolgozók száma kevés, a rendszeres lelkipásztori látogatás megszervezhető, melynek ereje gyógyítja a betegeket és tanítja a dolgozókat is. Kórházi kápolnák, gondozóházi imaszobák, telefonon is mindig elérhető kórházlelkészi hálózat és a világi önkéntesek szolgálata biztosított.

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény tiltja az aktív eutanáziát, a 2012. évi C törvény a Büntető Törvénykönyvről pedig a minősített esetek körében emberölésként értékeli, ami 10-20 évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő. Továbbá a beteg önrendelkezési joga biztosítja bármely kezelés visszautasíthatóságát (nehogy a halálba kívánozzon a beteg a fájdalmasnak bizonyuló gyógykezelések miatt). Amennyiben előzőleg mind a beteggel, mind a hozzátartozóval egyeztetésre kerülnek a tervezett beavatkozások, a konfliktusok elkerülhetők. Az aktív hitéleti szolgálatot segítő állami szabályozásról szólnak például a 2013.évi I. törvény „A lelkészek szolgálatáról és jogállásáról, a 2013. évi IX. törvény, a 2014. évi IV. törvény és a 2017. évi III. törvény módosításaival: a kórházlelkészi szolgálat legális, az 5/2018.(XII.21) TNM rendelet pedig ennek anyagi vonatkozásait is tartalmazza.¹⁴

Az utóbbi 10 évben a templomok felújítása sikeres, új templomok, kápolnák épülnek,¹⁵ rendszeres és széleskörű média szolgálat gondoskodik a hitélet segítéséről. Az orvostudomány fejlődése pedig okafogyottá teszi már sok esetben pl. a rettegett rákbetegségek miatti halálfélelem ügyét.¹⁶ Időről, időre hazánkban is feltűnnek az eutanáziát javasoló publikációk, melyek azonban nem jutottak eddig érvényre,¹⁷ jelenleg nálunk is az Orvosok Világszövetsége (WMA) Genfi

¹⁴ Az Alkotmánybíróság 2014.júli14-i határozata az aktív eutanázia elutasításáról Magyarországon. <https://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/87C98062214A5083C1257ADA00524D96?OpenDocument>; 2013. Évi I. Törvény A lelkészek szolgálatáról és jogállásáról (a 2013. évi IX. törvény, a 2014. évi IV. törvény és a 2017. évi III. törvény módosításaival egységes szerkezetben) http://regi.reformatus.hu/data/documents/2017/11/16/LELKESZTORVENY_2017.05.23.pdf; 5/2018.(XII.21.)TNM rendelet az egyházi költségvetési céltámogatások folyósításáról és elszámolásáról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800005.TNM&searchUrl=/gyorskereso%+Fpagenum%+D37>

¹⁵ Új-100 %-os támogatás templomfelújításra-megjelentek a pályázatok szeptember 30., <https://www.palyazatihirek.eu/vidékfejlesztés/4570-megjelentek-a-jovo-évi-egyhazi-tamogatasi-felhivasok-2>

¹⁶ Blaskovich E., „A vezető halálloki kórképek újabb terápiás lehetőségei, versus eutanázia”, *Magyar Bioetikai Szemle* 2020/1-2. 13-23.old.

¹⁷ Makó J. – Blaskovich E., „Az élet kultúrájáért”. *Orvosok Lapja* 2018/1. 32- 34. o.

Nyilatkozata¹⁸ 4. pontja van érvényben: „I will maintain the utmost respect for human life”. Azaz „Végsőkig tiszteletben tartom az emberi életet”

A liberális vezetőségű országokban legalizálták az eutanáziát, ami mára már olyan méreteket ölt, hogy maguk a kórházi dolgozók tiltakoznak az életvégi ellátás szinonimájaként alkalmazott halálba segítés ellen.¹⁹ Azért tud terjedni egyre sebesebben az eutanázia, mert sem hitismeret sem hitélmény nincs elegendő, ami erőt, fogódzót adhatna. A Lex Moralis Naturalis²⁰ által meghatározott alapértékeket, az élet sérthetlenségét, a család fogalmát, a nemek szerepét, a transzcendentális valóságot tagadják. Hollandia vezet a templom-bezárásokban és az eutanáziában is. „Európában egyre veszít jelentőségéből a vallás,...a megüresedett templomokból egykor még szent, mára viszont diszkóvá, Frankenstein-bárrá vagy gördeszka parkká alakított épületek is ismertek”, írta a Magyar Nemzet 2019-ben.²¹ A helyzet azóta csak romlik, a liberális államok nem támogatják az egyházakat, a hívők adományaiból kellene működtetni és fenntartani a legtöbbször egyedülálló muzeális, felbecsülhetetlen történelmi és építészeti értékű templomokat.

Szintén gazdasági érdekekkel indokolják (pl. az életben tartó kórházi kezelések nagyon magas ára miatt), hogy mielőbb legyen a haldoklásnak vége. Könnyű elhíttetni az emberekkel, hogy az élet értelme a jólét, a szépség és a szórakozás, aki ehhez nem juthat hozzá nehézségei (pl. betegség) miatt, annak a halálba menekülés a természetes út. Az első, 2001-es holland eutanáziát legalizáló törvény óta 8 országban és az USA 6 államában szabad törvényesen halálba segíteni a betegeket.²² Így Nyugat Európa helyzete az életvégi ellátások szempontjából egyre aggasztóbb, mint az a Magyar Bioetikai Szemle legutóbbi számában is olvasható.²³

Az eutanázia-gyakorlatra vonatkozó nemzetközi tendenciát elemezve és értékelve a Hittani Kongregáció *Samaritanus Bonus : az emberek gondozásáról az élet kritikus és végső szakaszában* címmel nagy jelentőségű levelet fogalmazott meg, melynek öt fejezete során olvashatjuk a problémák megoldásának lehetőségeit.

¹⁸ Declaration of Geneva, adopted by the 68th WMA General Assembly Chicago, United States, October 2017. <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-geneva/>

¹⁹ „Dramai adatokat tettek közzé Belgiumban az eutanáziáról” *Magyar Kurír*, 2018. augusztus 14. <https://www.magyarkurir.hu/hirek/dramai-adatokat-tettek-kozze-belgiumban-az-eutanaziarol>

²⁰ Lex moralis naturalis: az erkölcsi életet szabályozó első és alapvető normák összessége, az erkölcsi rend alapja; [http://lexikon.katolikus.hu/T/term%C3%](http://lexikon.katolikus.hu/T/term%C3%9C)

²¹ „Méltatlan sorsra jutnak az európai templomok” <https://magyarnemzet.hu/kulfold/meltatlan-sorsra-jutnak-az-europai-templomok-5494091/>

²² Eutanáziát engedélyező országok 2000-2020-ig: Hollandia, Belgium, Luxemburg, Svájc, Németország, Kanada, Uruguay, Kolumbia és az USA 6 állama (Oregon, Vermont, Washington, Montana, Kalifornia, Colorado).

²³ Blaskovich E., „A vezető halálóki kórképek...”, i. m.

Összefoglalva és megerősítve a korábbi vatikáni megnyilatkozásokat általános és konkrét lelkipásztori és egészségügyi útmutatásokat ad az életvégi kérdések helyi szintű kezelésére azzal a céllal, hogy elősegítse a beteg személyes találkozását Isten irgalmas szeretetével.²⁴ A magyar geriátria számára sok szempontból megnyugtató ez a vatikáni dokumentum, mert az elmúlt 20 évben kialakult életvégi ellátási elméletünk és gyakorlatunk teljes összhangban van a „Samaritanus Bonus” útmutatásaival.

Az alábbiakban a vatikáni dokumentum orvos-szakmai és ápolás-tudományi vonatkozásait ismertetjük.

Első rész. A felebaráttal való törődésről szól, elismerve azt, hogy „nehéz felismerni az emberi élet mély értékét, ha gyengeségében és törekenységében látjuk.”

- A szenvedés és az élet értelmének kapcsolatát sokan megkérdőjelezzik, és nem fogadják azt el, hogy a szenvedésben misztérium rejlik, melyet csak Isten kinyilatkoztatásából ismerhetünk meg.
- Az emberi élet hűséges gondozása annak természetes lezárulásáig minden ember, egészségügyi szakember és lelkipásztor, valamint a betegek családtagjai számára Isten által rábízott küldetés.
- Az emberi kiszolgáltatottság a test és a lélek ellentmondásos egysége miatt természetünkben kódolva van: testben és időben végesek vagyunk, lelkünkben mégis vágyozunk a végtelen öröklét után. Ez sérülékenységünk alapja. Erre épül az *ellátás etikája*, különösen az orvosi területen, amely aggodalomban, odaadásban, közös munkában és felelősségben nyilvánul meg mindazok iránt, akik testi és lelki segítségre szorulnak a szükség óráiban.
- Jézus aranyszabálya: „Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük”(Mt 7,12). Ezt a szabályt a hagyományos orvostikai *primum non/nil nocere* is megismétli: *első, hogy ne árts!* A sok ismeret mellett, amelyre az orvostudomány támaszkodik a „gyógyítás művészete” a kulcsdimenzió, amely szilárd kapcsolatokat foglal magában a pácienssel, az egészségügyi dolgozókkal, a rokonokkal és azoknak a közösségeknek a tagjaival, akikhez a páciens tartozik, különösen az élet kritikus és végső szakaszában. Az irgalmas

---

²⁴ Ld. a 2. lábjegyzetet!

szamaritánus valójában „nemcsak közelebb megy az emberhez, akit félholtan talál, hanem felelősséget is vállal érte” (Luk 10,25-37)

- Eljön az idő, amikor egyértelmű, hogy a speciális orvosi beavatkozások nem változtathatják meg a felismert halálos betegség kimenetét. Ez egy drámai valóság, amelyet nagy emberséggel és a természetfeletti horizontra nyitottan kell közölni a beteggel, tudatában annak a kánnak, amelyet a halál különösen egy olyan kultúrában jelent, amely megpróbálja az igazi jelentését (az üdvösség kérdését) bagatellizálni. Az a megítélés, hogy egy betegség gyógyíthatatlan, nem jelenti azt, hogy az ellátásnak vége lenne. Megfelelő intézkedéseket kell bevezetni a betegek számára szükséges fizikai, pszichológiai, társadalmi, családi és vallási támogatás biztosításához. Az ápolásban részt vevő személyek élő hite hozzájárul a beteg hiteles vallásgyakorlásához, még akkor is, ha ez nem nyilvánvaló. (Meg kell itt jegyezni, hogy az életvégi „nem orvosi” ellátásokat idősgyógyászati és hospice irányelvek tartalmazzák, mint kötelezően alkalmazandó módszereket. A most készülő geriátriai magyar irányelvek a vallási kérdéseket is, mint figyelembe veendő realitást tárgyalják).

Második rész. Krisztus földi életében megtapasztalta a szenvedést, feltámadása mindannyiunk számára a reményt hirdeti.

- Az irgalmas szamaritánus alakja más megvilágításba helyezi az életvégi betegellátás gyakorlatát: a szenvedő Krisztus emberi élete során a félreértés, a gúny, az elhagyatottság, a fizikai fájdalom és a Kereszt gyötrelme okán olyan tapasztalatokat szerzett, amelyek sok beteg embert érintenek. Jézus magatartása: a lelkek üdvösségéért vállalt szenvedés a keresztényeknek reményt ad.
- A fájdalom egzisztenciálisan csak akkor viselhető el, ha van remény. A remény, amelyet Krisztus átad a szenvedőknek és a betegeknek: a jelenléte, az igazi közelsége. A remény nem csak a jobb jövő várakozása, hanem a jelen pillanat is, ami értelmet nyer.
- A keresztény hitben a feltámadás nemcsak az örök életet tárja fel, hanem világossá teszi, hogy a történelemben a fájdalom, árulás, gonoszság ellenére a végső szó soha nem a halálé, ezért tragikus tévedés az eutanázia propagálása. Krisztus feltámadása történelem és a Feltámadás misztériumában megerősítést nyer az Atya szeretete, aki soha nem hagyja el gyermekeit.

- A szenvedő Krisztus megélt tapasztalatának újraolvasása tehát azt is jelenti, hogy átadjuk a mai embernek azt a reményt, amely képes értelmet adni a betegségnek és a szenvedésnek a haldoklás idején. Az igazi remény: olyan erős szeretet, amely ellenáll a kétségbeesés kísértésének.
- Bármennyire fontosak és értékesek is a palliatív ellátás eszközei, nem elegendő, ha nincs senki, aki a beteg mellett van és tanúskodik egyedi és megismételhetetlen értékéről. A hívő ember, amikor a Keresztre tekint, azt jelenti, hogy bízik Isten megértésében és szeretetében. (Teréz Anya magyarországi apácái és a Rend világi segítői rózsafüzért, csodás érmet, Irgalmas Jézus képet adnak a meglátogatott betegeknek.)
- Különösen fontos mindez egy olyan történelmi korszakban, amelyben az önrendelkezést felmagasztalják és az egyéni akaratot ünneplik.
- A halál utáni élet deklarálása nem illúzió vagy vigasztalás, hanem bizonyosság, amelynek középpontjában az a szeretet áll, amelyet nem emészt fel a halál.

Harmadik rész. A szamaritánus „szíve látja”, hogy az emberi élet szent és sérthetetlen ajándék. „Jól csak a szívével lát az ember. Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan”, mondja Antoine de Saint-Exupéry is,²⁵ magunk is jól tudjuk, hogy a betegágyon haldokló a testvérünk, függetlenül fizikai vagy mentális állapotától:

- Isten képmására van teremtve (1Kor 11, 7; 2Kor 3,18). Méltósága ebben rejlik. Isten emberré vált, hogy megmentsen minket, és üdvösséget ígér nekünk, és közösségre hív bennünket: ez az emberi méltóság alapja.
- Helyes, ha az Egyház irgalommal kíséri a szenvedők útját, megerősíti őket a vallási tanítással, és így üdvösségre vezeti őket.
- Fontos, hogy az Egyház a betegek szolgálatát missziója szerves részének tekintse. Ha az emberi közösségek és szolidaritás perspektívájában értelmezzük a szolgálatot, akkor az Egyház üdvös közvetítése segít felülemelkedni az individualista tendenciákon (Az individualisták nem fogadják el a hagyomány vagy a vallás jelentette kötött morált, mert az egyéni választás lehetséges korlátainak tekintik.)
- A „látó szív” központi szerepet játszik az irgalmas szamaritánus programjában. Együttérzés nélkül a nézelődő emberek nem vesznek részt

---

²⁵ Antoine de Saint-Exupéry, *A kis herceg* (ford. Rónay György) Libri-Helikon, Budapest, 2015

abban, amit meglátnak és folytatják útjukat, a „látó szívű” együttérzők megrendülnek és elköteleződnek, megállnak és segítenek.

- A szív látja, hol kell szeretet, és ennek megfelelően cselekszik. Az élet szent és sérthetetlen ajándék. Minden embert Isten teremtett, mindenki transzcendens hivatást, egyedülálló kapcsolatot tudhat magáénak azzal, aki az életet adja.
- „A láthatatlan Isten lángoló szeretetének gazdagságából”²⁶ minden ember számára felajánl egy üdvtervet. Ezért az egyház mindig szívesen együttműködik minden jóakarató emberrel, más vallású hívőkkel, valamint nem hívőkkel, akik tiszteletben tartják az emberi élet méltóságát, még a szenvedés utolsó szakaszában is, és elutasítanak minden olyan lépést, amely ellentétes az emberi élet szentségével.
- A Teremtő Isten értékes ajándékként kínálja fel az embernek az életet és annak méltóságát, hogy megóvja és ápolja, és végső soron el tudjon számolni róla.
- Az élet a legfőbb jó, ez az alapja minden más jónak, beleértve a transzcendens vonatkozásokat is, az élő Isten szentháromságos szeretetét, amelyre minden ember meghívást kap.²⁷
- Az élet sérthetlensége a Lex moralis naturalis (a természetes erkölcsi törvény), az erkölcs és a jogrend szilárd alapja.²⁸ Soha nem dönthetünk úgy, hogy egy másik ember életét elvesszük, még akkor sem, ha ezt ő maga kezdeményezi. Ezért ha az eutanáziát kérő beteg életének véget vetnek, ez semmiképpen sem jelenti önrendelkezése elismerését és tiszteletben tartását. Éppen ellenkezőleg, elveszíti mind a szenvedés, mind a betegség érdemszerző lehetőségét. Nem beszélve arról, hogy a halál választásával az emberi kapcsolatokban rejlő további erőt, léte értelmének felismerését vagy a hitéleti növekedés lehetőségét sem tudja segítségül hívni. Sőt mi több, Isten helyét foglalja el a halál időpontjának eldöntésében. Emiatt az abortusz, az eutanázia és a szándékos önpusztítás megmérgezi az emberi társadalmat, tönkreteszi az élők életét is.

Negyedik rész. Az emberi élet szentségét elhomályosító, annak érvényesülését megakadályozó folyamatokról és jelenségekről szól.

---

²⁶ A II. Vatikáni Zsinat *Dei Verbum* kezdetű dogmatikai konstitúciója, 2. In Cserhádi József – Fábrián Árpád (szerk.), A II. Vatikáni Zsinat tanítása. Szent István Társulat, Budapest, 1975. 145. o.

²⁷ Vö. Pontifical Council for Pastoral Assistance to Health Care Workers, *New Charter for Health Care Workers*, n. 1.

²⁸ Ld. a 20. lábjegyzetet!

- A kulturális akadályok: a jóléti társadalmak szerint egy olyan élet, amelynek minősége rossznak tűnik, nem érdemli meg a folytatást. Az emberi életet tehát már nem az önmagában létező szent, egyedi, megismételhetetlen értéként ismerik el.
- A második akadály, amely elhomályosítja az emberi élet szentségének felismerését, a téves „együttérzés”.²⁹ A látszólag elviselhetetlennek tűnő szenvedésekkel szemben a páciens életének megszüntetése indokolt az „együttérzés” nevében. Az úgynevezett „együttérző eutanázia” szerint jobb meghalni, mint szenvedni, tehát a beteg halálba segítése egyfajta irgalom lenne eutanázia vagy asszisztált öngyilkosság révén. A valóságban, az emberi együttérzés nem a halálba segítségben áll, hanem a betegek átkarolásában, támogatásában, figyelmet és törődést nyújtva számukra a szenvedés enyhítésére szolgáló eszközökkel.
- Egy harmadik tényező, amely akadályozza a saját és mások élete értékének felismerését: az egyre növekvő individualizmus. Az individualista saját szabadságának korlátozójaként vagy fenyegetőjeként értékeli a másik embert. Ez a gyökere annak, amit korunk legrejtettebb betegségének tekintenek: ez a magány.³⁰ Bizonyos szabályozási összefüggésekben tematizálják, még „a magányhoz való jogként”, „személyi autonómiaként” kiterjesztik arra, hogy szabadon döntsön arról, hogy továbbra is éljen-e vagy sem. Ez az a „jog”, amely a természetjogot³¹ tagadja, az eutanáziát és asszisztált öngyilkosságot respektálja. Továbbá tény, hogy a jó fogalma a társadalmi és gazdasági hasznosság kérdésére redukálódik, és súlyos érzéketlenséget vált ki a betegek gondozása iránt. Ilyen körülmények között alaptalan erkölcsi dilemmák merülnek fel, mint például helyes-e az eszméletlen, végstádiumú emberek etetése és hidrálása. Ezzel összefüggésben Ferenc pápa a „kidobhatók kultúrájáról” beszélt,³² ahol az áldozatok a leggyengébb emberi lények, akiket „kidobnak”, ha a rendszer mindenáron a hatékonyságra törekszik. Ezt a kulturális jelenséget, amely mélyen ellentétes a szolidaritással, II. János Pál pápa a halál kultúrájaként írta le,³³ amely létrehozza a bűn valós struktúráit. A jó és a gonosz felcserélése egy olyan területen valósul meg ahol minden személyes élet

²⁹ Ferenc pápa beszéde a Sebészi és Fogorvosi Kamarák Országos Szövetségéhez (2019. szeptember 20.): *L'Osservatore Romano*, 2019. szeptember 21., 8: „Ezek olyan megoldások melletti elhamarkodott döntések, amelyek, a látszattal szemben, nem a személy szabadságának kifejeződései, amikor lehetőségként magukban foglalják a beteg kiselejtezését, vagy a hamis együttérzést a halál előrehozására irányuló kérés vonatkozásában.”

³⁰ Vö. XVI. Benedek, *Caritas in veritate*, n. 53.

³¹ Frivaldszky János, *Természetjog és emberi jogok*, PPKE JÁK, Budapest, <https://frivaldszkyjanos.hu/wp-content/uploads/2015/11/Termeszeti-jog-es-emberi-jogok-cimnegyed.pdf> ; Turgonyi Z., Van-e természetjog? <http://publikaciotar.repositorium.uni-bge.hu/1215/1/Turgonyi%20Zolt%C3%A1n2015-5-3-mod-2018.pdf>

³² Ferenc pápa *Evangelii gaudium* kezdetű apostoli buzdítása (2013. november 24.), n. 53: AAS 105 (2013), 1042; Id. még: *Ferenc pápa beszéde a Dignitatis Humanae Intézet delegációjához* (2013. december 7.): AAS 106 (2014) 14-15.; A pápa találkozája az idősekkel (2014. szeptember 28.): AAS 106 (2014) 759-760.

³³ *A Katolikus Egyház Katekizmusa*, n. 2278; Pápai Tanács az Egészségügyben Dolgozók Lelkipásztori Támogatásának Irányítására, *Az egészségügyben dolgozók chartája* (1995) n. 119; II. János Pál *Evangelium vitae* kezdetű enciklikája (1995. március 25.), n. 65: AAS87 (1995), 475

egyedi és megismételhetetlen értékkel rendelkeznek és a transzcendens ígéret beteljesülése előtt áll. Ebben a pazarlás és halál kultúrájában az eutanázia és az asszisztált öngyilkosság tragikus tévedés.

Ötödik rész. A Magisztérium (Egyházi Tanítóhivatal) állásfoglalása az életvégi hitkérdésekről

Az Egyházi Tanítóhivatal definitíve kijelenti:

- Az eutanázia büntett az emberi élet ellen, szándékos bűnös cselekedet minden körülmények között.
- Az ebben való formai vagy közvetlen közreműködés súlyos bűn, ezért ezt semmiféle hatóság sem rendelheti el vagy engedélyezheti.
- Akik jóváhagyják az eutanáziáról szóló törvényt, azok emiatt bűnrészessé válnak, és a *botrány* vétkesei lesznek: más bűnre ingerlő vagy bátorító magatartás, legsúlyosabb esete a bűnre csábítás, melyben a megátalkodás az egyházból való kizárással jár.³⁴ [45],
- Az eutanázia gyakorlata „akkor is elfogadhatatlan, ha a reménytelenség és a félelem csökkenti, vagy nem teszi számonkérhetővé a személyes felelősséget”.

Az eutanázia és az asszisztált öngyilkosság:

- Az egyház meg van győződve arról, hogy végleges tanításként meg kell erősíteni, azt, hogy az eutanázia az emberi élet elleni bűncselekmény, mert ez a cselekedet közvetlenül egy ártatlan ember halálát okozza.
- Az eutanázia, mint feladat-meghatározás tehát a cselekvés szándékában és az alkalmazott módszerekben keresendő.
- Súlyos igazságtalanság olyan törvényeket elfogadni, amelyek legalizálják az eutanáziát, vagy igazolják és támogatják az öngyilkosságot, hivatkozva a halál választásának hamis jogára, amelyet csak azért minősítenek

---

³⁴ Ld. *A katolikus egyház katekizmus*a, 2286. <https://archiv.katolikus.hu/kek/kekind.html>

helytelenül tiszteletreméltónak, mert így sokan jóhiszeműen ezt választják.³⁵

- Ilyen törvények ütköznek a jogrend alapjaival: az élethez való jog alapján áll az összes többi jog, beleértve szabad joggyakorlást is.
- A világ egyes országaiban már több tízezer ember halt meg eutanáziában, és közülük sokan azért, mert pszichológiai tüneteket vagy depressziót mutattak. Az orvosok maguk jelentik ki, hogy ez visszaélés, mert ezek az embereknek gyógykezelve soha nem kívántak volna eutanáziát. A halál iránti kérelem sok esetben maga a betegség tünete, amelyet elszigeteltség és kezeletlenség súlyosbít..
- A „ne ölj” parancs (Ex 20,13; Dt 5,17) valójában *igen* az életre, amelyet Isten garantál, és „felhívás a gondoskodó szeretetre, amely védi és segíti a beteg ember életét. A keresztények tudják, hogy a földi élet nem a legfőbb érték. A végső boldogság a mennyben van. A keresztényeknek segíteniük kell a haldoklót abban, hogy kiszabaduljon a kétségbeesésből és reménysége Istenben megerősödjön.
- Az orvosi ellátás az orvos és a beteg terápiás együttműködésével történik, melynek során közösen haladhatnak az élet transzcendens értékének és misztikus értelmének megértése felé. E szövetség fényében az orvosi ellátás jónak értékelhető, és a ma uralkodó haszonelvű és individualista jövőkép eloszlatható.

Az agresszív orvosi kezelés mellőzése erkölcsi kötelesség

- Az Egyház Magisztériuma emlékeztet arra, hogy amikor a földi lét végéhez közeledünk, az emberi személy méltósága magában foglalja a jogot, hogy a lehető legnagyobb derűvel, megfelelő emberi és keresztény segítséggel haljon meg. Az emberi méltóság sérthetetlen.
- A halál szándékos kiváltása vagy szándékos késleltetése „agresszív orvosi kezelésekkal” megfosztja a halált méltóságától. A mai orvostudomány mesterségesen késleltetheti a halált, gyakran a beteg valódi haszna nélkül. Amikor a halál küszöbön áll, és a páciens ilyen esetekben megköveteli a szokásos ellátás megszakítását, a tudomány és a lelkiismeret szerint jogszerű lemondani azokról a kezelésekről, amelyek csak bizonytalan vagy fájdalmas életet hosszabbítanak meg.
- Nem jogszerű felfüggeszteni azokat a kezeléseket, amelyek az alapvető fiziológiai funkciók fenntartásához szükségesek, mindaddig, amíg a test

---

³⁵ A pápa találkozója az idősekkel (2014)

http://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2014/september/documents/papa-francesco_20140928_incontro-anziani.html

profitálhat belőlük (például hidrálás, táplálás, hőszabályozás, légzéztámogatás, valamint a testi homeosztázis fenntartásához szükséges egyéb típusú ellátások. Fontos, hogy mindig csökkenteni kell a fájdalmat. Szükséges az arányos ellátás bölcsessége!

- A hiábavaló kezelések felfüggesztése nem egyenlő a terápiás ellátás visszavonásával. Ez a pontosítás elengedhetetlen az elmúlt évek számos bírósági ügye fényében, amelyek a súlyos, de nem halálosan beteg páciensek gondozásának visszavonásához és korai halálához vezettek.
- Viszont, az agresszív orvosi kezelésekről (rendkívüli és/vagy aránytalan beavatkozásokról) való lemondás „nem egyenértékű az öngyilkossággal vagy az eutanáziával. Kifejezi a halál közeledtének, mint természetes emberi állapotnak az elfogadását”, azonban eutanasztikus vagy öngyilkos természetű cselekedeteket kizár.
- Az orvosi tevékenységnek mindig az élet javára kell történnie - az erkölcsi érték szándéka szerint - és soha nem lehet cél a halálkeresés.
- Az orvos soha nem pusztán a betegek vagy törvényes képviselőik akaratának végrehajtója, mert megtartja azt a jogot és kötelezettséget, hogy elálljon olyan cselekedettől, ami az erkölcsi jóval ellentétes.³⁶

Palliatív ellátás

- Amint azt nemzetközi klinikai tapasztalat mutatja, a palliatív orvoslás értékes és kulcsfontosságú eszköz a betegek gondozásában a betegség legfájdalmasabb, végső szakaszában.
- A palliatív ellátás az emberi és keresztény tevékenység hiteles kifejezője, az együttérzés kézzelfogható szimbóluma. Célja az életminőség lehető legnagyobb mértékű, emberhez méltó javítása. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a palliatív ellátás alkalmazása jelentősen csökkenti az eutanáziát igénylő személyek számát. Ebből a célból határozott elkötelezettség kívánatos a palliatív kezelés kiterjesztésére, de a meglévő krónikus vagy degeneratív kórállapotok kezelésének integrált megközelítésével
- A palliatív ellátásnak magában kell foglalnia a betegek és családtagjaik lelki segítségét is. Az ilyen segítség hitet és reményt ad Istenben a haldoklónak, valamint a családtagoknak segít elfogadni szeretteik halálát. Fontos a lelkipásztorok és az egész keresztény közösség szerető együttműködése.
- Az irgalmas szamaritánus modellje szerint az elfogadás legyőzi a tagadást, és a remény győzedelmeskedik a szorongáson, különösen akkor válik ez

---

³⁶ Pápai Tanács az Egészségügyben Dolgozók Lelkipásztori Támogatásának Irányítására, *Az egészségügyben dolgozók chartája* (1995) <http://korhazlelkesz.hu/doc/EuCharta.pdf>

fontossá, ha a vég közeledtével a szenvedés súlyosbodik, és az agónia elhúzódik. Ebben a szakaszban a hatékony fájdalomcsillapító terápia megválasztása lehetővé teszi a beteg számára, hogy szembenézzon a betegséggel és felkészüljön a fájdalommentes halálra félelem nélkül. Az ilyen gondozást személyes testvéri támogatásnak kell kísérnie a magány ellen.

- A palliatív ellátás nem ad választ a szenvedésre, de csökkenti, akár meg is szüntetheti átmenetileg azt. Nem ígérhetünk azonban mindenre megoldás a tüneti kezeléssel, mert azzal hamis reményt keltenénk, és még nagyobb kétségbeesést okozhatnánk. Az orvostudomány a legjobb szakmai forrásokat tudja felhasználni a kezelésére. De a végzetes betegség mély szenvedést okoz a beteg ember lelkében is, így a tisztán egészségügyi ellátáson felül lelki ellátásra is szükség van. „Spe salvi facti sumus”-mondja Szent Pál (Rm 8,24). Remény által lettünk megváltva, az Istenben bízó ember reményben üdvözl.
- A palliatív ellátás minősített esete a vegetatív állapotú beteg életben tartása. Itt a legnehezebb eldönteni, hogy az öntudatlan test mesterséges életben tartása meddig humánus és emberhez méltó. Az agyhalál a biztosnak tekintett jel, egyéb esetekben orvosi team dönt a kezelés befejezéséről vagy folytatásáról. Ahol megengedett az eutanázia, ott élnek ezzel.
- Ide tartozik a nyugtató és kábító fájdalomcsillapítás ügye is, melyek akár a tudatállapot felfüggesztését is okozhatják. Erre a kérdésre a „kettős hatás szabályt” alkalmazza a Tanító hivatal és az orvosi gyakorlat is. Azaz, a súlyos mellékhatás ellenére adható, ha az erős fájdalom másként nem csillapítható. Lényeg az intenció, tehát a fájdalomcsillapításra, nem az élet megrövidítése irányuló szándék. (Megjegyzés: ma már a fájdalomcsillapítás lehetőségei bővültek, nem szükséges légzésdeprimáló vagy eszméletlenséget provokáló gyógyszereket alkalmazni.)

Tanúságtétel: lelkiismereti ellenvetés

A Hittani Kongregáció levelének utolsó pontja a „lelkiismereti ellenvetés” kérdését tárgyalja és „arra kéri a helyi egyházakat és egészségügyi intézményeket, hogy tegyenek tanúságot az élet szentsége mellett”. A levél utolsó sorai sürgetik az egészségügyi dolgozók képzésében a lelkiismereti oktatást, valamint az egyházi értékek megismerését.

Következtetések:

Az ember megváltásának rejtélye csodálatos módon az ember szeretetteljes részvételében gyökerezik. Ezért bízhatjuk magunkat Istenre, és ezt a bizonyosságot hittel továbbadhatjuk, mert Ő az a személy, aki szenved, fél a fájdalomtól és a haláltól. A keresztény tanúbizonyság azt mutatja, hogy a remény mindig lehetséges, még a „kidobhatók kultúráján” belül is. - Az egyház megtanulja az irgalmas szamaritánustól, hogyan kell gondoskodni a halálos betegekről, és ugyanígy engedelmessé válik is az élet ajándékához kapcsolódó parancsolatoknak: „Tiszteld, véd, szeresd és szolgálj az életet, minden emberi életet!” Nem elég azonban megosztani fájdalmukat; az embernek el kell merülnie a húsvéti misztérium gyümölcseiben Krisztussal, aki legyőzi a bűnt és a halált, azzal az akarattal, hogy „eloszlatja a másik nyomorúságát, mintha az övé lenne”.

A legnagyobb nyomorúság a halállal kapcsolatban a remény elvesztése. Ezt a reményt hirdeti a keresztény tanúságtétel, amelynek hatékonysága érdekében hittel kell élni, és mindenkit fel kell karolni – betegeket, családokat, ápolókat és orvosokat. Az irgalmas szamaritánus a példa előttünk, aki nehéz helyzetben lévő testvére sorsát a szívére veszi, és nemcsak szavakkal, de konkrét cselekedetekkel is segíti szükségében, elhagyatottságában, sebektől borítottan (vö. 1 Jn 3.18). Azt, hogy a másik ember szeretetére és gondozására történő meghívás az örökkévalóság érdemét hordozza magában, a végső ítélet példázatában halljuk: „Bizony mondom nektek, amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek” (Mt 25, 40). Kalkuttai Szent Teréz Anya erre az evangéliumi néhány szóra építette fel az egész világot behálózó Szeretet Misszionáriusai Rendet.

Zárszó:

Visszatérve a magyarországi életvégi ellátásokra elmondhatjuk, hogy a liberális ideológiai áramlatoknak a magyar jogrend, a történelmi egyházak, a vallási közösségek és a közvélemény ellenáll. A kórházi ellátásra vonatkozó szakmai szabályok is a keresztény tanításokra épülő valódi humanitást mutatják az emberi méltóságot tiszteletben tartó, a testi megpróbáltatásokat enyhítő, a lelki kapaszkodókat biztosító gyógykezeléssel és betegápolással. A *Samaritanus Bonus* vatikáni levél az eddigi gyakorlat mind szélesebb körben történő folytatására biztat minden érintett személyt, aki erre az irgalmas szolgálatra hivatásszerűen vállalkozik. Megerősít abban bennünket, hogy ezen az úton kell haladni, és az időről időre próbálkozó individualizmusnak nem szabad teret engedni továbbra sem.

Kalkuttai Szent Teréz Anya Mt 25,40 ihlette versrészlete összefoglalja a fentieket:

„Amit egynek tettél a legkisebbek közül,
nekem tetted azt,
Lépj be most Atyám házába:

Amikor éhes voltam,
ennem adtál,
Amikor szomjas voltam,
megitattál

Amikor fáradt voltam,
segítetted nyugalmat találnom,
Amikor aggódtam,
veled sikerült félelmeimtől megszabadulnom,

Amikor magányos voltam,
szereteted mindig megvigasztalt.
Amikor betegágyon feküdtem,
tudtam, szíved, kezéd életben tart,

Amikor öreg voltam, vetted magadnak a fáradságot,
hogy rám mosolyogj,
Amikor nyugtalan voltam,
türelemmel meghallgattál....

Lépj hát be most”

FÓRUM

SÜTTŐ ZOLTÁN

A HUMANAE VITAE ENCIKLIKA IGAZSÁGA: NEM LEHETÜNK AZ ÉLET FORRÁSÁNAK KORLÁTLAN URAI!

A Magyar Bioetikai Társaság 2018. november 16-i konferenciáján alkalmam volt meghallgatni Szabó Ferenc jezsuita atya (a továbbiakban: Sz. F.) és Turgonyi Zoltán (a továbbiakban: T. Z.) a *Humanae vitae* enciklika¹ (a továbbiakban: HV) megjelenésének 50. évfordulója alkalmából tartott előadásait. Laikus létemre lehetőséget kaptam, hogy írásban reflektáljak az előadások szerkesztett változatára, amiért köszönet a Magyar Bioetikai Szemle (továbbiakban: Szemle) szerkesztőinek, így a főszerkesztőnek, T. Z.-nak is. Ugyancsak köszönöm T. Z. írásomra (is) közölt rendkívül részletes válaszát², amire ezúton szeretnék viszontválasszal élni, pontosítva és kiegészítve korábbi észrevételeimet.

De mindenekelőtt elnézést kérek, ha előző írásomban kétségbe vontam az előadók jó szándékát. Konkrétan: VI. Pál pápa szavainak pontatlan, annak értelmét megváltoztató idézése miatt (ld. lejjebb) helytelen volt Sz. F-et szándékossággal vádolnom, ezért bocsánatot kérek tőle. A vita célja az igazság keresése, nem pedig a vitapartner szándékának a megítélése kell, hogy legyen.

„Isten zárójelbe tétele”

Mielőtt részletesen áttekintenénk a HV ellen felhozott érveket, tisztázni kell egy módszertani kérdést. T. Z. azt szorgalmazza - a Szemle olvasóira és azokra a jóakarátú, önhibájukon kívül ateista emberekre tekintettel, akik iparkodnak

---

¹ VI. Pál pápa, *Humanae vitae* enciklika. Róma, 1968. http://w2.vatican.va/content/paul-vi/hu/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_25071968_humanae-vitae.pdf (letöltés: 2018.10.09.). A pontok számozásának forrása: <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=120> (letöltés: 2019.01.17.)

² A két előadás szerkesztett változata, a válasz és a viszontválasz a Magyar Bioetikai Szemle 27-28. (2018/1-2) számában jelent meg (a valós internetes publikálás dátuma 2020 március-április): http://bioetikai-tarsasag.hu/docs/szemle/Bioetikai_Szemle_2018_1-2-.pdf: Szabó Ferenc SJ, „A *Humanae vitae* a házasságon belüli születésszabályozásról”, 13-27. o.; Turgonyi Zoltán, „A nemiség túlszakralizálása. Töprengések a *Humanae vitae* kiadásának ötvenedik évfordulóján.” 28-34. o.; Süttő Zoltán, „Laikus gondolatok a *Humanae Vitae* védelmében”. 35-52. o.; Turgonyi Zoltán, „Válasz kritikuskainknak.” 57-87. o.

becsületesen élni³ - hogy a HV-t a természettörvény alapján értékeljük, vagyis olyan szempontok alapján, amelyek „Isten »zárójelbe tétele« esetén” is értelmezhetők.⁴ Ezt a javaslatot rossznak tartom két okból is. Először is azért, mert egy pápai enciklikáról lévén szó, az ilyen feltételek melletti disputa a relativitáselmélet megvitatásához lenne hasonló - *a fizika törvényeinek szigorú figyelmen kívül hagyása mellett*. Másodszer, igazságtalan az istenhívő vitapartner és olvasót ily módon diszkriminálni, hiszen, mint még szó lesz róla, *a materialista hit dogmáinak elfogadása legalább akkora hitet feltételez, mint az istenhit*. Miért ne lenne hát szabad feltételezni a Teremtőt, vagy az ember halhatatlan lelkét, ha például az evolúció teóriájára szabadon lehet hivatkozni? Az istenhitet feltételező érvek, bár szükségszerűen nem fogadhatók el a „jóakarátú ateista” olvasók számára, viszont *fontosak lehetnek a jóakarátú istenhívőknek*, akiket megfosztanánk ezektől, ha T. Z. elvárásának eleget tennénk. Ilyen megfontolásból ebben az írásomban is szerepelnek transzcendenciát feltételező megállapítások, de ezeket kapcsos zárójel ({ }) különíti el az ateisták számára is értelmezhető érvektől, ’szó szerint’ megfelelve T. Z. javaslatának.

Tévedhetetlen-e a HV tanítása?

A tévedhetetlenség teológiai kérdése kívül esik a Szemle fókuszán, figyelmeztet a legilletékesebb személy, a főszerkesztő T. Z.⁵, mégis vissza kell rá térni, mert Sz. F. éppen a Szemle hasábjain ismertette ellentmondásos nézeteit⁶ és T. Z. ugyanitt védelmezte azokat.

{A HV tévedhetetlenségével szemben Sz. F. és T. Z. négyféle érvet hoznak fel: (1) a pápa illetékességének hiánya; (2) formai hiányosságok; (3) VI. Pál pápa visszakozása; (4) „visszalépés” a II. vatikáni zsinat tanításához képest. Utóbbi érv csak közvetve érinti a tévedhetetlenséget, de dogmatikai aspektusa miatt ezt is itt tárgyaljuk.

Ad (1). *A pápa illetékességének hiánya*. Az I. vatikáni zsinaton 1870-ben kihirdetett dogma szerint a pápa tévedhetetlensége „*hitbeli vagy erkölcsi*” kérdést érinthet⁷, de Sz. F. ezt pontatlanul „*Isten által kinyilatkoztatott igazságra*” szűkíti

³ Vö. Turgonyi, „Válasz kritikuskainknak”, 58-62. o., 64. o., 72. o., 80. o.

⁴ Uo., 59. o.

⁵ Uo., 59. o., 67. o.

⁶ Szabó, i. m., 18-21. o.

⁷ *Pastor aeternus* kezdetű konstitúció, 4. fejezet: „[T]anítjuk, és kijelentjük, hogy egy, Istentől kinyilatkoztatott dogma: Amikor a római püspök »ex cathedra« (tanítói székéből) beszél, azaz, amikor minden keresztények

le,⁸ annak ellenére, hogy a Magyar Katolikus Lexikon általa írt „Vatikáni Zsinat I. 1869-70” szócikkében még pontosan idézi a dogmát.⁹ Ez az aprónak tűnő különbség akkor válik fontossá, amikor Sz. F. „haladó” morálteológusok álláspontját ismerteti támogatólag: szerintük ui. a pápa nem tévedhetetlen a természettörvény, így a mesterséges fogamzástáplálás (továbbiakban: MFG) erkölcsi megítélésekor, csak „a kinyilatkoztatásban benne foglalt” erkölcsi kérdések esetén.¹⁰ T. Z. a *Lumen Gentium* zsinati dokumentum¹¹ citálásával veszi védelmébe ezt a nézetet. Ez az okoskodás három okból is hibásnak tűnik.

Először, az említett dogmában kinyilvánított, „erkölcsi tanítás”-ra vonatkozó hittételt nem korlátozhatja az *erkölcsi kérdések egy szűkebb körére* sem teológus, sem a II. vatikáni zsinat. Nem azért, mert sem a teológus, sem a *Lumen Gentium* (sem pedig, természetesen, e sorok írója) nem tévedhetetlen, hanem *mert a dogma - definíció szerint - tévedhetetlen.*

Másodszor, amint arra korábbi cikkemben már utaltam, a pápa illetékességének hiánya a MFG kérdésében nemcsak dogmatikailag, de *morálteológiailag sem állja meg a helyét*, mivel a természetes erkölcsi igazság megismeréséhez is szükség van az isteni kinyilatkoztatás értelmezésére.¹²

Végül, de nem utolsó sorban, ha igaz lenne, hogy bizonyos erkölcsi kérdésekben (mint amilyen a MFG kérdése is) a pápa tévedhetetlensége *eredendően kizárható*, akkor ez azt jelentené, hogy ezekben az erkölcsi kérdésekben *az Egyház képtelen felismerni*, hogy a kérdéses cselekedet tárgya belsőleg rossz-e vagy sem.¹³ Ha ugyanis Péter utóda nem képes erre, akkor ki vagy mi lenne képes rá? Valamely egyházi testület? „Haladó” teológus? A jóakarátú keresztény hívő? Ez a nézet

---

pásztorának és tanítójának a feladatát teljesítve legfelsőbb apostoli akaratának nyilvánításával meghatározza, hogy egy-egy *hitbeli vagy erkölcsi tanítás* az egyetemes Egyház számára kötelező, akkor Szent Péter személyén át megígért isteni segítség révén azzal a tévedhetetlenséggel bír, amellyel az isteni Megváltó *a hitre vagy az erkölcsökre vonatkozó tanítás* meghatározására nézve Egyházát felkészültté akarta tenni; ezért a római pápa ilyen határozatai nem az Egyház beleegyezése miatt, hanem önmagukból kifolyólag megmásíthatatlanok. Ha pedig valaki ezen határozatunknak ellentmondani mer, - amitől Isten mentsen – az legyen kiközösítve (kiemelések tőlem, S. Z.)” (Forrás: <http://www.depositum.hu/tanitas.html#zsinat>, letöltés: 2020.05.20., két gépelési hiba javítva) Ez a dogma az alapja az Egyházi Törvénykönyv vonatkozó rendelkezésének is (Codex Iuris Canonici 749. kánon, 1§).

⁸ Szabó, i. m., 20. o.

⁹ <http://lexikon.katolikus.hu/V/Vatik%C3%A1ni%20Zsinat%20I.%201869%E2%80%9370.html> (letöltve: 2020.05.05.)

¹⁰ Szabó, i. m., 18-19. o., 21. o.

¹¹ *Lumen Gentium* 25: „Ez a tévedhetetlenség (...) az isteni kinyilatkoztatás (...) körére terjed ki. A római pápa, a püspöki kollégium feje hivatalból rendelkezik a tévedhetetlenséggel, amikor mint az összes Krisztus-hívő legfőbb pásztora és tanítója (...) hit vagy erkölcs kérdésében végérvényes tételt hirdet ki.” (vö. Turgonyi, „Válasz kritikusainknak”, 60. o.)

¹² Vö. *Veritatis Splendor* 36., 37., 53.; Süttő, i. m. 36-37. o.

¹³ Feltéve, hogy van mit felismerni, azaz hogy *létezik objektív igazság* ezekben a kérdésekben. Mint látni fogjuk, a „haladó” teológusok kétségbe vonják az örök erkölcsi normák létezését.

szükségszerűen erkölcsi relativizmushoz és önkényeskedéshez vezet¹⁴ és egy 'sötétben tapogatózó' Egyházat feltételez, nem pedig annak a Krisztusnak a Titokzatos Testét,¹⁵ aki az út, az igazság és az élet¹⁶ és aki Péterre, mint kősziklára építette Egyházát.¹⁷

Ad (2). *Formai kifogások.* Amint előző írásomban magam is utaltam rá, vitatott, hogy a HV *formailag* teljes mértékben megfelel-e a dogma kritériumainak, de *tartalmilag* megfelelni látszik ezeknek. A pápai tévedhetetlenség három kritériuma közül az első – erkölcsi tanításról lévén szó – mint fentebb láttuk, teljesül. VI. Pál pápa számos ünnepélyes kijelentése a másik két kritérium teljesülését is alátámasztani látszik (még ha ezt nem is a T. Z. által idézett XIX. századi dogma¹⁸ nyelvezetével, hanem a II. vatikáni zsinat kifejezőmódjához közel álló stílusban teszi): többször utal rá, hogy *Szt. Péter székéből* nyilatkozik (bár az „*ex cathedra*” kifejezés nélkül), és hogy a vizsgált kérdésre *biztos, az egyetemes Egyház számára kötelező* (tehát végérvényes) választ ad.¹⁹ Az is fontos tény, hogy – bár liberális egyházi körökből sok kritika érte – a HV tanítása *megegyezik* a Tanítóhivatal HV előtti és utáni álláspontjával,²⁰ ami nem mondható el a Sz. F. és T. Z. által támogatott liberális felfogásról.

Ad (3). *VI. Pál pápa visszakozása.* Nem igaz, hogy VI. Pál maga „nyitott” a HV újraértelmezése felé. Ilyen „nyitás” nem történt, csak a pápa kijelentésének pontatlan idézése sugallja ezt, félrevezetően.²¹

Ad (4). *Visszalépés a „zsinati nyitáshoz” viszonyítva.* Sz. F. a konzervatív és haladó teológusok közötti nézetkülönbséget elemezve utal erre az évrre,²² ami két kérdést vet fel: a) Kimutatható-e egyáltalán konkrét és lényeges eltérés a HV és a

¹⁴ Vö. *Veritatis Splendor* 48., 75., 84.

¹⁵ Vö. 1Kor 12,12-27

¹⁶ Vö. Jn 14,6

¹⁷ Vö. Mt 16, 18-19

¹⁸ Turgonyi, „Válasz kritikusainknak”, 68. o.

¹⁹ Péter székéből való megnyilatkozásra utal az az ünnepélyes megfogalmazás, miszerint VI. Pál pápa „*a dolgok komoly megfontolása és Istenhez intézett szüntelen imádság után a Krisztustól kapott parancs erejéből*” hozta meg döntését (HV 6.), ami „*minden népek Anyja és Tanítója, az Egyház gondolatait*” fejezi ki (HV 19.), „*biztosra véve, hogy a Tanítóhivatal mellett álló Szentlélek a hívők szívét is megvilágosítja*” hogy „*egyetértsenek az Egyház tanításával*” (HV 29.). VI. Pál az enciklikára, mint „*az Egyház szilárd tanítására*” hivatkozik, „*amelyet Péter utóda a püspöktestvérekkel együtt hűségesen őriz és magyaráz*” (HV 31.). A HV tanításának elfogadására buzdítva VI. Pál figyelmezteti a papokat, hogy „*erkölcsi és dogmatikai kérdésekben mindenki engedelmeskedik a Tanítóhivatalnak*” (HV 28.). Ld. még: Süttő, i. m. 41. o. 23. lábjegyzet.

²⁰ Erre példa többek között XI. Piusz pápa *Casti Connubii* enciklikája, II. János Pál pápa által jegyzett számos dokumentum vagy a Katolikus Egyház Katekizmusa. Részletesebben ld.: Süttő, i. m. 36. o. 8. lábjegyzet. Vö. HV 6., HV 28.

²¹ Sz. F. pontatlanul idézte VI. Pál pápát, amikor azt kívánta alátámasztani, hogy a pápa visszakozott saját enciklikájától (Szabó, i. m. 17. o.). T. Z. szerint a pápa tényleges kijelentése is értelmezhető így, azonban az eredeti szöveg magáért beszél. Vö.: Süttő, i. m. 42-43. o.; Turgonyi, „Válasz kritikusainknak”, 70-71.

²² Szabó, i. m., 14. o.

II. vatikáni zsinat tanítása között? b) Ha lenne ilyen ellentét, biztosan a zsinat képviselné-e az igazságot?

Sz. F. is utal rá, hogy a születésszabályozás módszerének *konkrét kérdésében* a *Gaudium et spes* zsinati dokumentum (továbbiakban: GS) a pápára bízta a döntést,²³ így *a pápa döntése nem jelenthet visszalépést*. A HV kritikusan a „zsinati nyitást” úgy értelmezik, hogy a házasság egészének – és nem minden egyes szerelmi aktusnak – kellene nyitottnak lenni a gyermekáldás felé, pedig a GS *ilyen kijelentést nem tartalmaz*, sőt „meg nem engedett fogamzásgátlás”-ról beszél.²⁴ Ahogy az sem igaz, hogy a GS a felelős atyaságot/anyaságot kizárólag a házaspárok lelkiismereti döntésére bízta volna.²⁵ Az igaz ugyan, hogy a GS nem állítja sorrendbe a házasság funkcióit, mint XI. Piusz *Casti connubii* enciklikája (elsődleges: gyermeknemzés, másodlagos: „az érzéki vágy csillapítása”),²⁶ de a két funkció egyenrangúságát, pláne fordított sorrendjét sem emeli ki, és a GS egyáltalán nem fordul szembe emiatt a *Casti connubii*-vel.²⁷ Olyannyira nem, hogy a GS 51. pontjához tartozó 119. sz. lábjegyzet *éppen a Casti connubii enciklika nyílt, egyértelmű és nagyon kemény szavaira hivatkozik!*²⁸ Az pedig végképp nem érvényteleníti a HV-t, hogy Alszeghy Zoltán jezsuita teológus szerint Isten törvénye a zsinat szemléletében nem kemény parancs, hanem örömhír.²⁹ *A zsinati dokumentumok szövege alapján tehát nem mutatható ki „visszalépés”* vagy fordulat a HV esetében. Hogy a „haladók” interpretációjában ez mégis felmerülhetett, annak egyik oka a zsinati dokumentumok elfogult és szelektív citálása, illetve a *sorok közé képzelt* tartalmakra való hivatkozás, másrészt, amint mindjárt szó lesz róla: a zsinati szövegek gyakran zavaros és kétértelmű jellege.

²³ *Gaudium et Spes*. Róma, 1965. <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=16> (letöltve: 2018.12.02.) (GS 51., 119. sz. lábjegyzet: „a zsinat nem szándékozik közvetlenül előterjeszteni konkrét megoldásokat” a születésszabályozás terén, „a pápa mondjon ítéletet” a kérdésben) Vö. Süttő, i. m., 41-42. o.

²⁴ Vö. GS 47.

²⁵ GS 50.: „A keresztény házastársak tartsák szem előtt, hogy nem cselekedhetnek önkényesen. Az isteni törvény szerint tájékozódó lelkiismeretükhöz kell igazodniuk, készségesen hallgatva az Egyház Tanítóhivatalára, mely az isteni törvényt az evangélium fényénél hitelesen értelmezi.”

²⁶ Vö. Szabó, i. m., 14. o., 16. o; vö. Turgonyi, „Válasz kritikásainknak”, 69. o. (Megjegyzendő, hogy T. Z. a gyermekek születését elsődleges jelentőségűnek tartja a társadalom szempontjából.)

²⁷ Vö. Süttő, i. m., 41-42. o.

²⁸ A GS 51. pontjához tartozó 119. sz. lábjegyzet többek között a *Casti connubii* következő mondataira hivatkozik: „A házassági jognak olyan használata, amely azt a gyermeknemzés természetes hatásától szándékosan megfosztja, Isten és a természet törvényének megsértése, s mindazok, akik ilyesmit tesznek, súlyos bünt követnek el. Legfőbb apostoli tekintélyünknel fogva, s a gondjainkra bízott lelkek üdvéért való aggodalomból figyelmeztetjük a gyóntató és lelkipásztorkodó papokat, hogy híveiket Istennek e súlyos törvénye felől ne hagyják megtévedni, s méginkább hogy ők maguk óvakodjanak az effajta hamis véleményektől, s azokkal semmiképpen egyet ne értsenek. Ha pedig – amitől Isten óvjon – egy gyóntató vagy lelkipásztor maga viszi ezekben a tévedésekbe a rábízott híveket, illetve helyesléssel vagy hallgatással megerősíti őket tévedésükben, az tudja meg, hogy a legfőbb Bírónak tartozik szigorú számadással hivatásának elárulása miatt”. (http://w2.vatican.va/content/pius-xi/hu/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19301231_casti-connubii.pdf 13. o.; letöltve: 2018.12.16.).

²⁹ Szabó, i. m., 15. o. A tízparancsolatot a zsinat után sem hívjuk ’tíz örömhírek’.

De ha ellentétes is lenne a HV és a zsinat tanítása, ez sem jelentené azt, hogy az utóbbi képviseli az igazságot. T. Z-nal egyetértve³⁰ le kell szögezni: a zsinat tanítása alapján nem lehet a HV tévedhetetlenségét (sőt, hozzátehetjük, igazságát) megítélni, mivel a II. vatikáni zsinat – pasztorális zsinat lévén – *definíció szerint nem volt tévedhetetlen*. A teológiai téren tájékozatlan olvasót épp ezért félrevezetheti Sz. F. – egyébként helytálló – megállapítása a pápával egységben lévő egyetemes zsinat tévedhetetlenségéről,³¹ mivel *nem teszi hozzá*, hogy ez éppen az általa etalonként kezelt – pasztorális jellegű – *II. vatikáni zsinatra nem érvényes*.

Itt kell kitérni egy jelenségre, amit Athanasius Schneider püspök a II. vatikáni zsinat „tévedhetetlenítésének” nevez.³² A II. vatikáni zsinatnak, mint pasztorális, vagyis lelkipásztori zsinatnak, nem állt szándékában új tanítást közölni. A pasztorális kijelentések *nem definitívek*, átmeneti jellegűek, a történelmi körülményektől, a korszak pasztorális helyzetétől függnék. A pápák és zsinatok *definitív* jelleggel bíró kijelentéseinek nagyobb súlya van ezeknél. Sajnos a II. vatikáni zsinat számos kijelentése zavaros, esetenként pedig nincs összhangban a Tanítóhivatal hagyományos és állandó kijelentéseivel. Ezeket a definitív jelleggel nem rendelkező kijelentéseket az Egyház teljes Hagyományának és állandó Tanítóhivatalának kijelentései szerint kell értelmezni, és a jövőben – higgadt és tiszteletteljes vita keretei között – pontosabb magyarázattal, tanító jellegű toldalékokkal kell kiegészíteni, véli Athanasius Schneider püspök. A HV visszavonását szorgalmazók érvelése jól demonstrálja a II. vatikáni zsinat – Schneider püspök által joggal kritizált – abszolutizálását, az Egyház hagyományos tanításának alárendelését a zsinat zavaros, sokszor saját magának is ellentmondó kijelentéseinek. Úgy tűnik, hogy ezt a veszélyt már két évvel a zsinat után maga VI. Pál is érzékelte.³³ Érthető hát, hogy számos katolikus gondolkodó úgy látja, hogy a II. vatikáni zsinat újraértelmezése és pontosítása a katolikus megújulás elengedhetetlen feltétele lenne.³⁴

³⁰ Turgonyi, „Válasz kritikusainknak”, 68. o.

³¹ Szabó, i. m., 20. o.

³² Athanasius Schneider püspök, „A II. Vatikáni Zsinat értelmezése és kapcsolata az Egyház jelenlegi válságával”, 2017.

https://katolikusvalasz.blog.hu/2017/07/27/a_ii_vatikani_zsinat_ertelmezese_es_kapcsolata_az_egyhazi_jelenlegi_valsgaval (letöltve: 2019.01.19.). Az eredeti angol nyelvű cikk letölthető innen: <https://rorate-caeli.blogspot.com/2017/07/guest-op-ed-bishop-schneider.html> (letöltve: 2019.01.19.)

³³ VI. Pál, aki pápaként 1965-ben zárta le a II. vatikáni zsinatot, 1967. szeptember 22-én ezt mondta egy beszédében: „Távol legyen, hogy a keresztényeket abba ringassák, mintha ma a zsinat tanítása következtében megengedettek volnának olyan dolgok, melyeket korábban az Egyház belsőleg rossznak nyilvánított. Ki nem látja, hogy ebből erkölcsi relativizmus fakad és kétségbe vonja az Egyház tanításának egész hagyományát?” (Acta Apostolicae Sedis 59: 962. <http://www.vatican.va/archive/aas/documents/AAS-59-1967-ocr.pdf>; fordítás forrása: Veritatis splendor magyar fordítás 86. sz. lábjegyzete, <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=82>)

³⁴ Jáki Szaniszló, a világhírű bencés tudománytörténész, teológus és fizikus szerint például a II. vatikáni zsinat volt a „legnagyobb önkéz vágta seb, melyet az egyház ilyen rövid idő alatt valaha is elszenvedett”. (Jáki Szaniszló,

Túlszakralizált vagy éppen banalizált a nemiség napjainkban?

Ezután a hosszúra nyúlt, és csak a katolikusokat érintő fejtegetés után térjünk át a Szemle profiljába jobban illeszkedő kérdésekre! VI. Pál és II. János Pál pápák felfogásában a nemi aktus „egyesítő” és „termékenységszolgáltató” jelentését szétválasztja a fogamzásgátlás, objektíve ellentmondva a házastársak kölcsönös és teljes ajándékozásának és ezáltal meghamisítva a házastársi szeretet belső igazságát. Ezt a nézetet vitatva, a nemiség „túlszakralizálását” bíráló előadásában T. Z. többek között arra hivatkozik, hogy napjaink civilizációjában „nem tekintik úgy a nemi aktust, mintha ez egy sírig tartó monogám kapcsolat (tehát teljes kölcsönös önatadás) verbális ígéretével volna egyenértékű”, éppen ezért nincs is mit meghamisítania a MFG-nak.³⁵ Nemde éppen a szexualitás ilyenfajta vulgarizálása, nem pedig „túlszakralizálása” jelenti a valódi problémát napjainkban? Henryk Hoser érsek szerint a szexuális aktusok banalizálásának korábban a HV szól a házastársi aktus belső szerkezetének feltétlen tiszteletben tartásáról, vagyis az egyesülés és termékenység, az élet iránti nyitottság közötti elválaszthatatlan kapcsolatról. „Ez egy személyes tett, nem csupán fiziológiai, higiéniai aktus, szórakozás, vagyis nem korlátozható arra, amit ma azon értenek, hogy valaki »szexuális kapcsolatot létesít«”.³⁶

Szexualitás és közös nehézségvállalás: egyaránt összetartó erő

Vitathatatlan T. Z. arra vonatkozó megállapítása, hogy a szexualitás nem csak az utódnemzést szolgálja, hanem a házaspárokat minden más emberi kapcsolatnál szorosabban fűzi össze. {„A férfi elhagyja apját és anyját, feleségéhez ragaszkodik és a kettő egy testté lesz”.³⁷} Azonban a közös célból, közös értékrend {és közös hit} alapján, közösen vállalt nehézség {vagy kereszt} szintén

---

Egy elme világa. [Ford.: Fejérvári Boldizsár] Kairosz Kiadó, Budapest, 2003. 42. o.). Molnár Tamás pedig – T. Z. fordításában - egyenesen úgy fogalmaz, hogy „a zsinat és következményei (...) igazi terrorként hatottak, amilyenek a katolikusok mint katolikusok még sohasem voltak kitéve, s ezért teljesen fegyvertelenül álltak vele szemben.” (Molnár Tamás, *Az ellenforradalom.* [Ford.: Turgonyi Zoltán] Kairosz Kiadó, Budapest, 2001. 148. o.)

³⁵ Turgonyi, „A nemiség túlszakralizálása”, 31. o.

³⁶ Henryk Hoser érsek: A „*Humanae vitae*” enciklika prófétaian előre látta a fogamzásgátlás következményeit. Magyar Kurír, 2018.06.15. Forrás: <https://www.magyarurir.hu/hirek/hoser-ersek-humanae-vitae-enciklika-profetai-dimenziojarol> (letöltve: 2020.04.18.)

³⁷ Vö. Ter 2,24, Mt 19,5-6, Ef 5,31.

lehet ilyen összetartó erő. {A keresztvállalás, az önmegtartóztatás és a böjt fontossága a krisztusi tanítás szerves része.³⁸} A mértékletesség és önuralom lelki értékét azonban nem csak az enciklika hangsúlyozza,³⁹ hanem számos nem keresztény vallás, sőt sok ateista ember is vallja. A természetes családtervezésnek (továbbiakban: TCST) ezt a pozitív oldalát⁴⁰ T. Z. figyelmen kívül hagyva azt sugallja, hogy a TCST a család stabilitását (sőt „a világ egészségének rendjét” is) fenyegeti.⁴¹

„Evolucionista emberkép”: jog vagy ajándék a szexualitás?

Ha azt tartjuk, hogy a szexualitás örömszerző és párkötő funkciója *kizárólag az evolúció 'bölcsességének'*, azaz elődeink létért folyó évmilliók küzdelmének eredménye, mint a folyómeder a folyó évmilliókon át tartó munkájának, akkor hajlamosak lehetünk úgy gondolni, hogy ezek használata a természetünkhöz tartozó alapvető *jog*, ami *jár*. Ebből a szempontól a MFG tilalma jogtalan korlátozásnak tűnhet, és – mivel ellentétesnek látszhat az evolúcióval – retrográdnak is, mint a folyó folyásirányának visszafordítása. T. Z. is ilyenformán érvel a MFG mellett a szexualitás „evolúció során rögzült” párkötő funkciójára hivatkozva. Kissé leegyszerűsítve: mivel az evolúció 'hasznosnak látta' a női ciklus nagy részét terméketlenné tenni annak érdekében, hogy a szexualitás szorosabban kösse össze a párokat, ezért nem lenne szabad ennek a terméketlenségnek a mesterséges kiterjesztését tiltani.⁴²

{VI. Pál pápa viszont a *szertő Isten bölcsességét* látja mindebben: „A házasság tehát nem véletlenül vagy a természet vak erőinek játékaént születik, hanem a teremtő Isten bölcsen és előrelátóan azért alapította, hogy az emberek között megvalósítsa szeretetének tervét.”⁴³ Ha ekképpen, a szertő és jóságos Isten

³⁸ Vö. Mt 4,2; 6,16-18; 10,38; 16,24; 17,21. Ennek a fontos szempontnak a részletes lélektani {és erkölcssteológiai} elemzése meghaladja a vita kereteit - és a laikus szerző felkészültségét. T. Z. a Mk 8,33-ról (és Mt 16,23-ról): „Ha egy konkrét bibliai példa alapján (amely egy egyszeri eseménnyel, a Megváltással függ össze), általános szabállyá tesszük, eredeti összefüggéséből kiragadva, hogy nem szabad »az emberek szerint gondolkodni«, akkor ettől kezdve bárki bármikor bármit állíthat erre hivatkozva, akár azt is, hogy kétszer kettő nem négy, hanem öt!” (Turgonyi, „Válasz kritikuskainknak”, 62. o.). T. Z. nem érti, hogy az áldozatvállalásról van szó, amint a következő vers (Mk 8,34, ill. Mt 16,24) mutatja: saját megváltói művéhez hasonlóan *minden keresztényt* keresztthordozásra hív Jézus.

³⁹ HV 21., 22.

⁴⁰ Vö. Rojkovich Bernadette, „A fél évszázados Humanae Vitae enciklika ma is aktuális tanítása egy orvos számára.” *Magyar Bioetikai Szemle* 27-28., 2018/1-2., 3-12, 10-12. o.

⁴¹ Vö. Turgonyi, „A nemiség túlszakralizálása”, 29-30. o., 33. o. Mindehhez hozzá kell tenni, hogy a TCST csak a női ciklus néhány napját érintő absztinenciát tesz szükségessé, nem pedig a szexualitás kiiktatását a házasságból. (A világrend TCST általi fenyegetettségét vélhetően a túlszaporodásban látja T. Z.)

⁴² Uo. 29-30. o.

⁴³ HV 8.

ajándékként tekintünk a szexualitásra, akkor azt kell keresnünk, hogy az Ajándékozó milyen útmutatást ad az ajándékához. Ezt viszont a Tanítóhivatal segít feltárni.

Az evolúció és a Teremtő bölcsességét valló két nézet között nem feltétlenül áll fenn kibékíthetetlen ellentét. Ha el is hisszük, hogy Isten akár az evolúció, mint másodlagos ok révén is teremthette a fajokat, ezzel még nem zárjuk ki annak lehetőségét, hogy Isten minden egyes ember lelkét szeretetből, személyesen teremti meg, örök terve szerint, az emberi természethez illő örök erkölcsi törvényekkel együtt. Sok (talán a legtöbb) keresztény, akinek az iskolában tudományos tényként tanították a fejlődélméletet, a két nézetet ilyenformán hangolja össze. Nem kizárt, hogy VI. Pál teológiájának alaposabb ismerője ki tudná mutatni, hogy tőle sem állt távol ez a vélekedés. }

Az evolúció-teóriából levont megalapozatlan és szélsőséges teológiai következtetések azonban, amint látni fogjuk, a Hegel, Marx, Darwin⁴⁴ és mások által képviselt ideológiába sodorhatják az embert; a változás humanista ideológiájába, ami Molnár Tamás,⁴⁵ a nagy katolikus gondolkodó „keresztény humanizmus”-ról szóló kiváló tanulmánya szerint nem más, mint a személyes, örök és állandó Istent nélkülöző, alapvetően ateista ellenvallás, aminek lényege, hogy az ember önmagát tartja az igazság végső forrásának, a ’bennünk rejlő Isten’ szószólójának.⁴⁶

„Evolucionista emberkép”: vannak-e állandó erkölcsi normák?

{Az evolúció-elméletben rejlő valódi és súlyos probléma az, hogy a *feltételezett* másodlagos okot, vagyis az evolúciót tényként beállítva túlhangsúlyozzák, mintegy megszemélyesítik és minden más elé helyezik, ezzel együtt pedig az elsődleges okot, vagyis a személyes, teremtő, örök Istent háttérbe szorítják,

---

⁴⁴ Téves az a nézet, hogy Darwin össze tudta egyeztetni elméletét a keresztény hittel. „Darwin maga elismerte, hogy gyáván megalázkodott, amikor *A fajok eredete* második kiadását a könyv végén a Teremtőre való utalással egészítette ki. Ezzel nyilvánvalóvá tette, hogy tudományos elméletét mindent átfogó materialista ideológiába kívánta helyezni. (...) Dawkins (...) kijelentette, hogy Darwin volt az első, aki kellő tiszteletet szerzett az ateizmusnak.” Jáki Szaniszló, *Evolúció hívőknek*. Ford.: Kerényi Dénes, Kairosz Kiadó, Budapest, 2007. 41-42. o.

⁴⁵ Molnár Tamás (1921-2010), budapesti születésű katolikus filozófus, történész és politológus, több mint negyven angol, francia és magyar nyelvű könyv szerzője, a New York-i Brooklyn College és Long Island University, valamint a budapesti Pázmány Péter Katolikus Egyetem professzora, a Yale University, a michigani Hillsdale College és a dél-afrikai Potchefstroom University vendégprofesszora válasza egy interjúban: „Én nem tartom a darwini teóriát valóságnak.” (Molnár Tamás – Járai Judit, *A beszélő Isten*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2003. 84. o.)

⁴⁶ Vö. Molnár Tamás, *Keresztény humanizmus. A szekuláris államnak és ideológiájának kritikája*. Ford.: Turgonyi Zoltán, Kairosz Kiadó, Budapest, 2007 (eredeti kiadás: *Christian Humanism. A Critique of the secular City and Its Ideology*, FHP, Chicago, 1978) 63-76. o., 168. o.

mellőzik, vagy pláne tagadják. Ennek pedig egy „nem kielégítő és gyanús”⁴⁷ erkölcsi felfogás lesz az egyenes következménye. Ezzel szembesülünk Sz. F. előadásában, aki a jezsuita Joseph Fuchs⁴⁸ cikkére hivatkozva az „időtől és helyzettől független erkölcsi normák” létét kérdőjelezi meg a fejlődéstan alapján.⁴⁹ Fuchs cikkének szemelvényes magyar fordításában pontosan ez áll: „a holland természetfilozófus, van Melsen volt az, aki ismételten figyelmeztette a természetjogi érvekkel dolgozó etikusokat: *van-e egyáltalán olyan, Istentől nekünk »adott« emberi természet, amelyen keresztül Isten meg akarja mutatni nekünk az emberi magatartás és cselekvés útjait, vagy pedig a tényleges »emberi természet« inkább a fejlődés (részint esetleges) műve?* (kiemelés tőlem, S. Z.)”⁵⁰ Egy másik jezsuita, George Coyne panteisztikus evolúció-értelmezése szerint a világmindenség is részt vesz Isten folyamatosan zajló teremtő tevékenységében, aminek végeredményét még maga Isten sem tudhatja biztosan a véletlenszerű folyamatok óriási jelentősége miatt. Így Isten sem tudhatta biztosan, hogy egy adott időben ember születhet. „Isten sem tudhatja biztosan a végeredményt. Isten sem ismerheti ugyanis azt, amit nem lehet előre tudni.”⁵¹ Ámde ha a világmindenség nem határozott terv szerint, hanem véletlenszerűen jött létre, amit Isten sem láthatott biztosan előre, és még az emberi természet is „részint esetleges”, akkor Isten, aki egyedül jó, hogyan tud szeretetének erejével olyan örök törvényt adni az embernek, ami javára, üdvére válik?⁵² Vannak-e akkor állandó erkölcsi normák? Az evolucionista teológia szerint *nincsenek*, hanem csak időtől, helyzettől s a többi körülménytől függő relatív erkölcsi szabályok léteznek.

Az ’új teológiákat’ megfogalmazó ’haladó’ teológusok számára Isten is valamiféle ’haladó’, változó szellem. Molnár Tamás megfogalmazása szerint a változatlan, örök és mozdulatlan Isten számukra egy bálvány. Szerintük „a valóságos Istent nem az jellemzi, hogy parmenidészi/platóni értelemben »van« (tehát hogy Létező), hanem az, hogy »érkezik« (tehát hogy Levés).” Ebből a felfogásból pedig az következik, hogy „[e]gy Isten, aki nem statikus, mint valamely platóni idea, hanem dinamikus, mint az evolúciós folyamat, *nem*

---

⁴⁷ A jezsuita Fuchs előszeretettel bélyegzi „gyanúsnak” az övétől eltérő hagyományos katolikus istenképet; tőle kölcsönöztük a jelzőt. Vö.: Joseph Fuchs SJ, *Az istenkép és a világon belüli cselekvés erkölcse* (szemelvényes fordítás), Méreleg 1986; 3:222-242 (előfizetéses internetes hozzáférés: https://adtpplus.arcanum.hu/hu/view/Merleg_1986/?pg=1&layout=s), 223. o., 228. o.; Szabó i. m. 22. o.

⁴⁸ Fuchs a HV-t előkészítő szakértői bizottságban a MFG-t támogató többség egyik vezető személyisége volt. (Medvigy Mihály, „Bizottsági szakvélemények a születésszabályozás kérdésében”. *Vigilia* 1967; 23:700-702., 701. o.)

⁴⁹ Szabó, i. m., 23. o.

⁵⁰ Fuchs, i. m. 231. o.

⁵¹ Kellermayer Miklós, „A pápa csillagása”, in: *Kiáltás*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2006. 73-87., 73-74. o.

⁵² Vö. *Veritatis splendor* 35.

teremthet statikus világot, statikus emberiséget, előre eldöntött történelmet, *változatlan erkölcsi törvényt, változatlan dogmákat* (kiemelés tőlem, S. Z.).”⁵³ }

Ezt az evolúció-teóriában rejlő csapdát érezhette meg előre Chesterton, a katolikus hitre tért briliáns gondolkodó, amikor már 1925-ben figyelmeztetett, hogy az evolúció térnyerése az oktatásban (és hozzátehetjük: az oktatáson és a médiumokon keresztül az egész társadalomban, így a teológiában is), még ha nem is támadja a keresztény tanokat, olyan atmoszférát teremthet, ami nagyon idegen a keresztény erkölcstől, sőt bármely emberi erkölcstől.⁵⁴ XVI. Benedek pápa ezt írja az ember és a természet kapcsolatáról: „Ha a természetet és mindenekelőtt az embert a véletlen vagy az evolúciós determinizmus gyümölcsének tekintjük, lelkiismeretünk felelősségérzete gyenge lesz.”⁵⁵

Chesterton és Benedek pápa félelme beigazolódni látszik. Az „evolúciós emberkép” egyenes következménye Fuchs erkölcstana, mely szerint, mint már korábban is írtam,⁵⁶ a megtermékenyített petesejt csak „potenciális” étellel bír, bizonyos körülmények között megengedhető lehet a házasság előtti nemi élet és az eutanázia. (T. Z. szerint utóbbi kettőt Fuchs *nem helyesli kifejezetten*.⁵⁷ De nem is ezt állítottam, hanem hogy *bizonyos körülmények között megengedhetőnek tartja*, ami pedig vitathatatlan.⁵⁸)

---

⁵³ Molnár (2007) i. m., 68. o. De az evolucionista keresztény hegelianus számára az ember is változik, mivel *befejezetlen* (69-70. o.): „Először Istent tették mozgóvá, aztán a befejezetlennek tekintett ember halad a teljes spiritualitás irányában. (...) A fejlődés állomásait tehát úgy is lehet tekinteni – például Teilhard de Chardin módjára –, mint az univerzum evolúció útján történő fokozatos spiritualizációját, amelynek során az ember tiszta szellemmé válik a »nooszféra« (e kifejezést Teilhard a szellemet jelentő görög »nousz« szóból alkotta). (...) Ahogy a holland A. Hulsbosch írja, »(...) A világban most élő emberek a teremtődésükön munkálkodnak. Még nem érték el a teremtő Isten szándéka szerinti alkatukat.« Eltöprenghetünk rajta, hogy akkor vajon milyen lehetett a szentek és a vértanúk »alkata«, akik közelebb voltak a teremtéshez, mint mi, ám Hulsbosch atya szerint mégis tökéletlenebbek nálunk! Így a Világszellem fokozatos öntudatra ébredésének hegeli folyamatát egyre inkább a darwini evolúcióhoz hasonlóan értelmezik”.

⁵⁴ Gilbert Keith Chesterton, „The religious aim of education”. In: *The spice of life and other essays*, szerk.: Dorothy Collins, Darwen Finlayson, Beaconsfield, 1964. (Az írás eredeti megjelenése: 1925., forrás: http://www.gkc.org.uk/gkc/books/Spice_of_Life.html, letöltve: 2020.06.03.)

⁵⁵ XVI. Benedek pápa, *Caritas in veritate* kezdetű enciklika (2003) 48. pont. (Forrás: http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/hu/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20090629_caritas-in-veritate.html, letöltve: 2020.06.02.)

⁵⁶ Süttő, i. m., 44-45. o.

⁵⁷ Turgonyi, „Válasz kritikuskainknak”, 79. o.

⁵⁸ Vö. Fuchs, i. m., 230. o., 234. o. Fuchs a túlságosan emberarcú, parancsoló és uralkodó istenkép ellen érvel cikkében. A szexuáletikát illetően a „törvény fokozatossága” mellett érvel, amin azt érti, hogy „az »isteni törvényben« különböző emberek és különböző élethelyzetek számára különböző fokozatokat és különböző parancsolatokat kell feltételeznünk”. Pozitív példaként ismerteti a német püspökök 1973-as állásfoglalását: „a jegyesek közti, házasság előtti kapcsolatok nincsenek ugyan rendben, de mégis lényegesen különböznek a személytelen és minden ragaszkodást nélkülöző nemi kapcsolatoktól; csupán ez utóbbiak minősíthetők voltaképpen parázsnaságnak.” Ezzel szemben negatív példaként ismerteti a Tanítóhivatal álláspontját: „A fokozatosság és a megkülönböztetés elvének ezen érvényesítésével szemben a Persona humana kezdetű nyilatkozat (1975) csak megkülönböztetések nélküli »isteni törvényt« ismer: nemi kapcsolatok csak a házasságon belül jogosak.” Ezután teszi fel Fuchs (a választ magukban hordozó) kérdéseit: „Felkészülhetnek-e a partnerek a házassághoz vezető úton valamiképpen a házasságra, vagy csak arról lehet szó, hogy egészében véve minden

Evolúció: tény vagy hipotézis?

Amint láttuk, vannak olyan keresztény (katolikus) gondolkodók, akik, megkérdőjelezhető módon, az evolúció-elméletből vezetik le (legalább részben) némely erkölcsi kérdésre a választ, vagy akár egész erkölcsi, sőt világnézeti rendszerüket. Épp ezért nem közömbös, hogy egy tudományos *tényre*, vagy egy tudományos elméletbe vetett *hitre* alapozzák felfogásukat. Ha utóbbiról van szó, akkor a HV „evolúciós emberképre” hivatkozó kritikusaik *nemcsak következtetések*, de *kiindulási hittételük* tévedhetőségével is szembesülniük kell. Az evolúció-elmélet erkölcsfilozófiai {és –teológiai} hatásai, mint látjuk, a bioetikát is érintik, így indokolt ezzel a kérdéssel ezen a fórumon is foglalkozni.

Előljáróban fontos leszögezni, hogy maga az evolúció-elmélet nem a *katolikus hittételekkel* ütközik (ilyet nem is állítottam!), hanem a *józan ésszel* - legalábbis a jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján.

{Ami a *keresztény (katolikus) hitet* illeti: az evolúció *per se*, mint feltételezett másodlagos ok, nem mond ellent a hitnek. Aquinói Szent Tamás például Szent Ágostonra hivatkozva úgy magyarázza a növények harmadik napon, még a Nap előtt való teremtését, hogy „a harmadik napon a növények nem actuálisan jöttek létre, hanem csupán okaikban.”⁵⁹ Szent Tamás szerint az első emberi test formálása közvetlenül Isten műve volt, de nem veti el Szent Ágoston azon elképzelését, hogy *okai szerint* az ember teste előzetesen létezett a korábban létrehozott teremtményekben. Szent Tamás szerint ez az ok csak passzív potentia lehetett.⁶⁰} Darwin kor- és honfitársa, a napjainkban szentté avatott John Henry

---

megkülönböztetés nélkül a házasság számára kell fenntartani minden nemi tapasztalatot? Létezik-e a nemiség szakaszos fejlődésével mindig összhangban lévő, árnyalt szexuáletika vagy csak valamilyen átfogó és egyforma »isteni törvény« van? Vajon egyetlen, minden megkülönböztetés nélkül megfogalmazott „isteni törvénynek” van-e alávetve az önkielégítés (miként a *Persona humana* állítja) a különböző életszakaszokban, vagy ha különböző célokból teszik?” Az eutanázia tiltása esetében Fuchs nem tartja kielégítő érvenek, hogy Isten az élet és halál ura; az ötödik parancsolatra való hivatkozást pedig teológiailag kritikátlan értelmezésnek tartja. Ezért „az emberi életéről való emberi rendelkezési képesség tényleges használatának erkölcsi megengedettséget vagy meg-nem-engedettséget az emberi élet méltósága és az emberi egzisztencia világon belüli joga alapján kell megítélni, mégpedig más, versengő földi értékekkel és javakkal való összehasonlítás segítségével”. Csak így lehet megítélni, hogy „bizonyos körülmények között erkölcsileg jogos vagy jogtalan dolog-e (...) az eutanázia”. (Vö. Turgonyi, „Válasz kritikusaiknak”, 79. o.; Süttő, i. m., 44-45. o.)

⁵⁹ *Summa theologiae*, I., q. 69, art. 2. Szent Tamás másik magyarázata: „a növények teremtése azért előzi meg a világitó égitestek létrehozását, hogy ki legyen zárva a bálványimádás veszélye” (I., q. 70, art. 1, ad 4). (Aquinói Szent Tamás, *A teológia foglalata*. Első rész. Ford.: Tudós-Takács János. Budapest, 2002. Gede Testérek BT, 498. o.)

⁶⁰ „Augustinus szerint az emberi test a hat nap művei során úgy jött létre, hogy Isten az okait beleadta valamely testi teremtménybe, és actuálisan később alakult ki.” Ehhez ezt a magyarázatot fűzi Szt. Tamás: „[K]étféle értelemben mondhatjuk, hogy valami okai szerint a teremtményekben előzetesen létezik. Egyik módon aktív és passzív potentia szerint, úgy, hogy nem csak létrejöhet valamely előzetesen létező anyagból, hanem egy előzetes

Newman bíboros szerint Darwin teóriájának alap gondolata akár igaz, akár hamis, nem szükségszerűen ateista; egyszerűen az Isteni Előrelátás és Tudás egy tágabb elképzelése.⁶¹

Ami a *józan ész* illeti: az ufók létezését sem cáfolta meg ezidáig senki (nehéz is lenne), de amíg az ufó-hívők az elmosódott fotók helyett nem mutatnak egy ilyen lényt ketrecbe zárva, addig a legtöbb ember kételkedik {és ha keresztény, eltűnődik azon, vajon ufóvá is lett-e vagy lesz-e az Isten}. Ugyanígy, amíg nem mutatnak egy olyan emlőst, vagy legalább a fossziliáját, amelynek, Chesterton példájával élve, a mellső lábai elkorcsosulva funkciójukat veszítették, és ilyen állapotában évezredek vagy -milliókon át nem pusztul ki, mígnem egyszer csak egy kései leszármazottja szárnyra kap, mint denevér; nos addig miért ne kételkedhetnénk ebben a teóriában is? Chesterton szellemesen mutat rá, hogy a darwinisták azok, akik bizonyítani szeretnék a darwinizmust, az anti-darwinisták pedig nem szeretnék bizonyítani semmit, kivéve hogy a darwinisták ezt nem bizonyították be. Az anti-darwinista nagyon jól érzi magát a titokzatos világegyetemben e bizonyítékok nélkül is, és csak jelzi, hogy ezek a bizonyítékok kellenének ahhoz, hogy elhiggye azt, amit mások szeretnék, hogy elhiggyen.⁶² A 'hiányzó láncszem' problémája pedig csak egy a sok megválaszolatlan kérdés közül.⁶³ Ezeknek a kérdéseknek az említése legtöbbször ingerült reakciót vált ki az evolucionistákból. T. Z. „a természettudományos elméletek pillanatnyilag még létező »fehér foltjaira«” való „diadalittas” hivatkozásként értelmezi ezeket.⁶⁴ Pedig a *másfél évszázada meglévő* és még „pillanatnyilag” is létező „fehér foltokra” tekintettel csak annyit kérnek az evolúcióban kételkedők, minden „diadalittasság” nélkül, hogy addig (és csakis addig!), amíg ezek a „fehér foltok” léteznek, ne állítsák be *tényként* azt, ami definíció szerint nem az.

---

létező teremtmény létre is hozhatja. Másik módon kizárólag passzív potentia szerint, úgy tudniillik, hogy valamely előzetesen létező anyagból létrehozhatja Isten. Augustinus szerint az ember teste ilyen módon létezett előzetesen okai szerint a korábban létrehozott teremtményekben” (*Summa theologiae*, I., q. 91, art. 2). Ha tehát Isten teremtett evolúció-törvényt, és ha ez, és a már létező élő sejt lehet ilyen passzív potentia, akkor az evolúció-elmélet összeegyeztethető a tomista teológiával.

⁶¹ Vö. John Henry Newman to J. Walker of Scarborough on Darwin's Theory of Evolution. Levél, 1868.05.22. Forrás: <http://inters.org/Newman-Scarborough-Darwin-Evolution>. (Newman egy Darwin elméletét kritizáló írásról mond véleményt egy ismerőséhez írott levélben. Hozzáteszi, hogy sohasem tanulmányozta az evolúció kérdését, és a levélben sem foglalkozik Darwin teóriájának részleteivel.)

⁶² Vö. Gilbert Keith Chesterton, „Is Darwin dead?” In: *Fancies versus fads*. Dodd, Mead and Co., New York, 1923. Forrás: http://www.gkc.org.uk/gkc/books/Fancies_Versis_Fads.txt (letöltve: 2020.05.29.)

⁶³ Néhány kérdést már korábban felsoroltam: Süttő, i.m., 43. o., 31. sz. lábjegyzet. (Röviden: Első élő sejt létrejött? Tökéletesebb-e a veréb a pontynál, a ponty a méhnél? Csökkenthetetlen összetettség? Fajelmélet cáfolata, avagy a rasszok, mint különböző fejlődési fokozatok? Hogyan értendő, hogy a „homo sapiens első képviselői fokozatosan emelkedtek ki az állati sorból?” (Robert Rouquette SJ, „Eredeti bűn, poligenizmus és személyes felelősség”, *Mérleg*, 1967 [3], 2:136-146., 140. o.; előfizetéses internetes forrás: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Merleg_1967/?pg=0&layout=s). Fokozatosan lett halhatatlan lelke az embernek (előbb 'kicsit', majd 'nagyon' halhatatlan), vagy közvetlenül Isten teremtette azt?

⁶⁴ Turgonyi, „Válasz kritikusainknak”, 78. o.

Egy állítás ugyanis vagy tény, vagy hipotézis, mint ahogy nem lehet valaki kicsit halott vagy nagyon halott: vagy halott, vagy élő. A II. János Páltól unos-untalan citált töredék mondatot idézi T. Z., miszerint az „evolúció több, mint hipotézis”. A mondat és környezete eredetileg így szólt (kiemelés tőlem, S. Z.): „Ma, 50 évvel a(z) [*Humani generis*⁶⁵ – S. Z.] enciklika után új ismeretek készítenek arra, hogy az evolúciós *elméletben* többet lássunk, mint pusztán hipotézist. Figyelemre méltó, hogy különböző szakterületek felfedezései hatására a kutatás egyre inkább elfogadja ezt az *elméletet*. A kutatási területek elfogulatlan és el nem túlzott egyetértése már önmagában jelentős érvet képvisel ezen *elmélet* mellett. (...) [Egy *elmélet*] annyira érvényes, amennyire ellenőrizhető; folyamatosan a tények állásához mérik. Amikor már nem tudja magyarázni a tényeket, megmutatkozik korlátoltsága és alkalmatlansága. Ilyenkor újra kell gondolni az egészet.”⁶⁶ II. János Pál az üzenetben mindvégig, legalább hét alkalommal, következetesen teóriának (elméletnek, sőt: *elméleteknek!*) nevezi az evolúciót, egyszer sem ténynek. Egyértelmű tehát, hogy II. János Pál is teóriának – vélhetően reális lehetőségnek, *de – nem ténynek* tartotta az evolúciót. Hogy mennyire megalapozott teória az evolúció, az lehet vita tárgya, de mindaddig teória marad, amíg be nem bizonyítják – amint erre XII. Piusz pápa is rámutatott a *Humani generis* kezdetű enciklikájában⁶⁷ (az persze nem bizonyítás, hogy ’Isten nincs, de valahogy mégiscsak létrejött a világ’).

Evolúció: több, mint hipotézis - tudományos ’dogma’ és világnézet

Mindemellett le kell szögezni (II. János Pál pápával együtt), hogy az evolúció-tan valóban *jóval több, mint pusztán tudományos hipotézis*: a materialista hit egyik alaptétele. A modern nyugati világban a humanista gyökerű materializmus uralkodó világnézet, egyfajta államvallássá vált, a materialista hit és a természettudomány összefonódása pedig az evolúciót ’tudományos dogmává’

---

⁶⁵ XII. Piusz *Humani generis* kezdetű, 1950-ben megjelent enciklikájában hangsúlyozza, hogy az evolúció-elmélet nincs bizonyítva és elítéli annak tényként való beállítását, de nincs kifogása annak kutatásával szemben. Elveti a poligenizmust (miszerint az emberiség nem egy ősatyától származik), mivel összeegyeztethetetlen az eredeti bűn tanával. Cáfolja az ún. „új teológia” tévedéseit.

⁶⁶ II. János Pál pápa: *Üzenet a Pápai Tudományos Akadémia teljes üléséhez*. (1996.10.22.). Magyar fordítás forrása: <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=312>, letöltve: 2020.06.07.

⁶⁷ XII. Piusz: *Humani generis* enciklika (1950.), 36. pont: „Vakmerő merészséggel merik némelyek átlépni a szabad vitatkozás határait, amikor olyan magatartást tanúsítanak, mintha az addig talált leletek és e leletekre támaszkodó következtetés alapján már perdöntően biztos és bebizonyított lenne az emberi testnek keletkezése a már előbb meglévő és élő anyagból.” (Forrás: Kapisztrán Szent János Kiadó, Budapest, 2016., ford.: Csertő Antal, https://cdn3.kapisztrankiado.hu/letoltesek/kiadvanyok/1950_Humani_Generis.pdf, letöltés: 2020.06.07.) 1950. óta rengeteg új adat gyűlt össze az evolúció kutatása kapcsán, de a lényegi kérdések ugyanúgy megválaszolatlanok, mint XII. Piusz idejében.

emelte - a tévedhetetlenség biztosítéka nélkül. De ma már tudjuk, hogy a materializmus számos tudományosnak mondott tétele összeomlott. Az idő nem öröktől fogva van: „az idő kezdete” (ahogy már a IV. századból származó katolikus hitvallás is fogalmaz) a tudomány mai véleménye szerint kb. 13,7 milliárd évvel ezelőtti időpontra tehető. Az anyag sem örök, hanem az idő kezdetén ’keletkezett’, amit ma ősrobbanásnak nevez a természettudomány. XII. Piusz pápát sok támadás érte, amiért 1950-ben elutasította a poligenizmust⁶⁸ (azt a hipotézist, hogy az emberiség nem egyetlen szülőpár leszármazottja) az áteredő bűn dogmájával való összeférhetetlensége miatt. Ezt sokan úgy magyarázhatták, hogy XII. Piusz „szó szerint értelmezte a Bibliát”. Az Ádám és Éva történetét megmosolygó marxisták és az enciklikát kritizáló „haladó” teológusok (mint pl. a Sz. F. által előszeretettel idézett jezsuita Alszeghy Zoltán⁶⁹) közül nem sokan gondolhatták, hogy egy-két emberöltő múlva a tudomány is XII. Piusz mellé áll a vitában, miután a mitokondriális és az Y-kromoszóma elemzése az élő emberiség közös ősapától és ősanyától való származását támasztotta alá, és azt, hogy az ősszülők egy időben, 100-150 ezer évvel ezelőtt, Afrikában élhettek.⁷⁰

Láthatjuk tehát, hogy amit ma a természettudomány magabiztosan állít, holnap már meghaladott lehet. Miért kellene hát egy *nem-ateistának fenntartás nélkül* elfogadni a világnézete szempontjából irreleváns evolúció-teóriát pusztán azért, mert ugyanez a szabadsága nincs meg az ateista felebarátjának? Nyilvánvaló ugyanis, hogy az evolúció-tan a materialista hit egyik *conditio sine qua non*-ja. A másik szükséges dogma a józan ésszel – és a termodinamika 2. főtételeivel – még kevésbé összeegyeztethető ’*kémiai evolúció*’ teóriája, vagyis az első élő sejt spontán létrejöttének elképzelése (ősnemzés), aminek bizonyításáról szó sincs. Ma is érvényes, amit a közel száz éve megjelent Katolikus Lexikon ír: „[A biológiai fejlődésnek] két határa van: az ősnemződés lehetetlensége és annak a lehetetlensége, hogy az emberi lelket az állati lélekből való származással lehessen levezetni. E két határ közt lehetséges a fejlődés és ezt, valamint hogy egy- vagy többtörzsű-e, azt a teremtés filozófiája a szabad kutatás tárgyának hagyja.”⁷¹ A kémiai és biológiai evolúció hipotézisének alapul a világmindenség keletkezésének

⁶⁸ *Humani generis*, 37. pont.

⁶⁹ Vö. Alszeghy Zoltán és Maurizio Flick, „Ádám evolucionista szemmel” (kivonatos fordítás), *Mérleg*, 1967 (3), 1:23-29. A szerzők a poligenizmust próbálják összeegyeztetni az áteredő bűn dogmájával. További hasonló próbálkozások: Robert Rouquette SJ, i. m.; Bognár András és Scharpf Egon, „A poligenizmus teológiai lehetőségéről”, *Vigilia*, 1966, (31), 8:523-528.

⁷⁰ Rebecca L. Cann és mtsai, „Mitochondrial DNA and Human Evolution”. *Nature*, 1987, 325:31–36. G. David Poznik és mtsai, „Sequencing Y chromosomes resolves discrepancy in time to common ancestor of males versus females.” *Science*, 2013, 341: 562-5. Ma már a Wikipedia is ezt írja: „A modern tudomány már nem támogatja a poligenikus modellt, lévén a monogenikus »afrikai eredet« (Out of Africa) -elmélet és változatai az ember eredetének legszélesebb körben elfogadott modelljei.” (Forrás: <https://en.wikipedia.org/wiki/Polygenism>, letöltés: 2020.06.20.; saját fordítás, S. Z.)

⁷¹ Váradi Haynal András „Teremtés” (szócikk), *Katolikus Lexikon* IV. kötet (szerk.: Bangha Béla SJ), Magyar Kultúra, Budapest, 1933. 337. o.

materialista felfogása, amit tudományossága alapján nevezhetünk *materialista teremtés-mítosznak* is és ami így sem magyarázza meg az anyag semmiből való létrejöttét. És az idő létrejöttét sem, pedig ebben a mitológiában az idő az isten. Eszerint néhány milliárd év szinte mindenre képes: ennyi idő (ha a roncstelepből nem is képes űrhajót alkotni) az ősről létrehozta az űrhajónál sokkal bonyolultabb élő sejtet, sőt a lelkiismerettel bíró értelmes embert is.

Amennyire az egyházi Tanítóhivatal nem tévedhetetlen kijelentése – definíció szerint – lehet téves, legalább annyira téves lehet – ugyancsak definíció szerint – a természettudomány valamely sejtése vagy hipotézise, ezért T. Z. *Tanítóhivatalra* vonatkozó kijelentését alkalmazhatjuk *a természettudományra* (az ennek megfelelően átirat mondatrészeket kiemelések jelzik): „Kérdés azonban, hogy az *evolúció teória fenntartás nélküli elfogadására* hivatkozva pontosan mennyire kell – és mennyire érdemes – korlátozni *a gondolkodó emberek szabadságát*. Ha egy *nem bizonyított hipotézis* iránti tisztelet azt jelentené, hogy *a gondolkodó emberek* kötelesek a szó szoros értelmében hallgatni, akkor joggal merül fel a kérdés, hogyan bontakozhatna ki egyáltalán olyan tudományos eszmecsere, amelynek eredményeképpen utóbb kiderülhetne, hogy a szóban forgó *hipotézist* immár valóban *tudományos ténynek* tekinthetjük, vagy, ellenkezőleg, el kell vetnünk mint téveset.”⁷²

T. Z. az evolúció-szkeptikusok esetében mégiscsak a hallgatást tartja „elegánsabbnak”. Érvei a Galilei-ügy,⁷³ a Biblia szó szerinti értelmezése (geocentrizmus, lapos Föld – bár nem világos, mi köze van a Föld alakjának Darwin elméletéhez) és a „fixista világkép” körül forognak. Menjünk sorjában.

Galilei története – aminek hamis beállítása⁷⁴ antiklerikális munícióvá vált – nem lehet ok arra, hogy „egy újabb Galilei-ügytől” rettegve minden hipotézist

---

⁷² Vö. Turgonyi, „Válasz kritikáinknak”, 72. o. T. Z. lépten-nyomon figyelmeztet az istenhitet feltételező érvek mellőzésére, de miért ne lenne ez érvényes a bizonyítatlan evolúció-teóriára is? Fordítsuk meg T. Z. mondatait ilyen értelműre! Néhány példa: 59. o.: Az evolúció teóriában kételkedő keresztények aligha értenének e téren egyet T. Z. és Sz. F. álláspontjával! 61. o. Elegendő tehát azt mondani egy erkölcsi normáról, hogy egyszerűen azért igaz, mert az evolúció során kialakult élettani jelenségre irányul? 62. o.: Egy erkölcsi normának tehát az evolúcióban kételkedők számára is meg kell állnia önmagában, az evolúcióra való közvetlen hivatkozás nélkül. (További példák: 60., 61., 64., 72., 80. o.)

⁷³ Uo., 78. o. Ezt a(z) észérvet helyettesítő) fenyegetést széles körben alkalmazzák az evolúcióban kételkedő katolikusokkal szemben. Vö. pl. Robert Rouquette SJ, i. m. 141. o.

⁷⁴ A XVII. században a kor természettudományos ismeretei alapján *nem volt bizonyítható* a heliocentrizmus és a Föld mozgása. Kopernikusz korszakalkotó műve 90 évvel Galilei pere előtt, 1543-ban *egyházi ösztönzésre és támogatással*, III. Pál pápának ajánlva jelent meg, *míg Luther és Kálvin támadták* Kopernikusz tanait. A Katolikus Egyház tehát nem zárta ki a heliocentrizmust, de érthető módon *csak hipotézisként engedte* tanítani, aminek Galilei nem engedelmeskedett, így 1633-ban történt – *jelképes(!)* – elítélésének ez volt a fő oka. A Föld mozgásának bizonyítására a per után még mintegy *két évszázadot várni kellett*. Galilei kutatásait egyébként az Egyház *anyagilag is támogatta*; jó viszonyban volt az öt nagyra tartó VIII. Orbán pápával, aki *még akkor is védelmezte*, amikor Galilei alig titkoltan *kigúnyolta* őt a pert kiváltó művében; amely mű kiadásakor Galilei *többszörösen megszegte* a pápával kötött megállapodását. Az Inkvizíció *sohasem kínozta meg* Galileit, sőt tárgyalása alatt *luxuskörülmények között lakhatott*, pere után pedig Firenze melletti kúriájában *tovább végezhetette kutatásait*, így a

bizonyítás nélkül elfogadjunk (mint Alszeghy és mások a poligenizmust), különösen ha a természettudomány előbb említett ideológiai háttérű melléfogásait is figyelembe vesszük. (Megjegyzendő, hogy az evolúció-vitában Galilei szerepe éppen a szkeptikusokéra emlékeztet, hiszen ők azok, akik napjaink „tudományos konszenzusából »kilógnak«”. Az lenne a Galilei-ügy üzenete, hogy idomuljunk az aktuális többségi konszenzushoz még akkor is, ha az számos ponton megkérdőjelezhető?)

Ami a Biblia szó szerinti értelmezését illeti, nem hatnapos teremtésről vagy effélééről írtam, hanem csak annyit, hogy „a teremtés pontos mikéntje titok”.⁷⁵ Alaptalanul sugall tehát egy olyan vádat T. Z., ami automatikusan diszkvalifikálja a vádlottat a vitából. Az evolúcióban való kételkedés nem jelenti feltétlenül a Biblia szó szerinti értelmezését. Miért ne lehetne alternatív hipotézis például az evolúciót elvető katolikus sejt kutató orvosprofesszor, Kellermayer Miklós ’progenitor’ összejt-elmélete?⁷⁶ {A teremtés hatnapos leírásának nem szó szerinti való értelmezése *nem kötelez arra*, hogy Isten közvetlen teremtő aktusát a ’big bum’ pillanatra korlátozzuk, ami után Isten már *kizárólag* másodlagos okok révén teremtett; sem arra, hogy higgyünk a ma is zajló és a világ végezetéig tartó folyamatos teremtésben.⁷⁷ Vajon nem lehetséges-e, hogy a hatnapos teremtéstörténet egyik mondanivalója éppen a teremtés befejezettsége? Ami után a teremtő nem hagyta magára a világot, hanem - amint az I. vatikáni zsinat dogmaként tanítja - „Isten mindazt, amit megteremtett, Gondviselésével óvja és kormányozza”.⁷⁸} Érthető, ha egy ateista csak ’másodlagos okokat’ tud elfogadni (amit persze elsődlegesnek tart) és hogy az élet létrejöttét a józan észnek ellentmondó kémiai evolúcióval próbálja magyarázni, hiszen számára a Teremtő léte (is) ellentmond a józan észnek. {De az a keresztény, aki *teljességgel kizártnak* tartja, hogy az első élő (élő sejtet?) közvetlenül Isten teremtette, vajon minden nehézség nélkül el tudja-e fogadni az isteni Gondviselés dogmáját? Az emberi

---

newtoni fizika alapjait jelentő fő műve 1636-ban megjelenhetett. *Élete végéig folyósították* neki a VIII. Orbán pápa által 1630-ban számára jóváhagyott éves vatikáni járadékot. Vö.: Jean Sévilla, *Galilei, az Egyház és a tudomány*. In: Történelmileg inkorrekt. Ford.: Nyakas Tünde, Kairosz Kiadó, Budapest, 2013, 73-96. o.; *Galileo Galilei*, Wikipédia (https://hu.wikipedia.org/wiki/Galileo_Galilei, letöltve: 2020.06.03.)

⁷⁵ Vö. Süttö, i. m. 43. o.; Turgonyi, „Válasz kritikásainknak”, 78. o. Tudjuk, hogy a Biblia nem biológia- vagy fizikakönyv, de a másik végletbe sem kell esni, mint Alszeghy a poligenizmus-vitában. Mint láthattuk, a több ezer éves Biblia alapvető kérdésekben (anyagi világ és idő végessége, közös ősszülők) közelebb járt az igazsághoz, mint a materialista természettudomány akár csak néhány emberöltővel ezelőtt. Magam azt is meglepőnek tartom (és kíváncsi lennék, van-e rá nyelvészeti magyarázat), hogy a Mt 24,29-ben, másfél-két évezreddel Kopernikusz, Newton és Rutherford előtt, a „világmindenséget összetartó erők” kifejezést írta le a Jézus szavait rögzítő szerző – a gravitáció, a részecske fizika, az elektromágneses kölcsönhatás, erős és gyenge kölcsönhatás ismerete nélkül.

⁷⁶ V.ö.: Kellermayer Miklós, „A tudomány igazságának és szabadságának védelmében”, In: i. m., 45-55. o.; *Őssejtek*, in: i. m., 57-72. o.; „A pápa csillagásza”, in: i. m., 73-87. o.

⁷⁷ XII. Piusz figyelmeztet, hogy az egész mindenség állandó fejlődése monista-pantheista felfogás, az ennek alapjául szolgáló fejlődéselmélet pedig nincs bizonyítva. (Vö. *Humani generis* enciklika, i.m., 5. pont)

⁷⁸ Halamka Gyula, „Gondviselés” (szócikk), *Katolikus Lexikon* II. kötet (szerk.: Bangha Béla SJ), Magyar Kultúra, Budapest, 1931. 206. o.

lélek Isten által közvetlenül, személyenként történő teremtését?⁷⁹ A Kinyilatkoztatást? A Megtestesülést, Feltámadást, Megváltást? A csodákat? Ha katolikus, az Eucharishtiában a valós Jelenlétet? Egyáltalán, Isten létét?}

A „régí típusú fixista világkép” kissé pejoratív hangzású fogalmát – az evolucionista világképpel szemben – úgy mutatja be T. Z., mint a világ rendjét könnyebben leíró ’kényelmesebb’ választást; a Biblia „betű szerinti értelmezésével”, a „geocentrizmussal” és a „lapos Föld” képével köti össze; „önámításnak” tartja, mert „attól, hogy a valóság nekünk nem tetszik, még valóság marad”. (De éppen az a kérdés, hogy valóság-e az evolúció!) T. Z. szerint a régi fixista világkép nem nyújt „megoldást” arra a „problémára”, hogy az Univerzum folyamatos változásban van s „magának az embernek az életvitele, gondolkodásmódja, erkölcsi nézetei” is alapvető módosulásokon mennek keresztül. De mi is a „probléma”, amire „megoldást” kellene találni? Miért kellene új ideológiát (új vallást?) bevezetnünk pusztán azért, mert más az életvitelünk, mint a 100 vagy 2000 évvel ezelőtt élt embereké? {Krisztus tanításában nincs fejlődés; a kinyilatkoztatás lezárult. „Jézus Krisztus ugyanaz tegnap, ma és mindörökké.”⁸⁰} Nemde éppen az ilyen új ideológiák *következménye* az emberek változó erkölcsi nézete? {A divatos ideológiákkal szemben következetesen lázadó Molnár Tamás a már idézett művében kristálytiszta mutatja be a Hegel, Darwin és Marx nevével fémjelzett és a keresztény teológiába beszüremlett humanista alapú filozófia hatását, amelynek eredménye, mint láttuk, a személyes, örök és állandó Isten, vagyis a Létező (aki „van”) elvetése, és helyette a dinamikus, változó Isten (a Levés) fogalmának bevezetése. Molnár Tamást idézzük, T. Z. fordításában:

„Hamis dolog ürügyként használni az ígéretet, és szakítani azzal, amit lekicsinylően »fixizmus«-nak neveznek. Aki így tesz, eltörli az egész üzenetet mint minden tartalom híján lévő, és lehetővé teszi, hogy bármiféle bizonytalan érzelem vagy múló rajongás üzenetértékű legyen. (...) Még Yves Congar is – akinek a legtöbb köze volt a II. vatikáni zsinat kezdeményezéséhez, és aki ún. »progresszista« gondolkodó – ragaszkodik ahhoz, hogy szükség van »fixizmusra«

---

⁷⁹ A T. Z. és Sz. F. által támogatott *Rahner-féle elmélettel szemben* (mely szerint az embert „önfelülmúló” „öntranszcendenciája” teszi képessé a lélek teremtésére, és ami T. Z. szerint a másodlagos okról szóló tanítás egyszerű „továbbfejlesztése” a lélek teremtésére és amit „nem kötelező” minden katolikusnak elfogadni) *az Egyház határozott tanítása*, hogy a halhatatlan emberi lelket Isten közvetlenül teremti. Vö.: Katolikus Egyház Katekizmusa (KEK) 366, 382; II. János Pál pápa (1996), i.m. 5. pont; XII. Piusz *Humani generis* enciklika, 36. pont; *Summa theologiae I.* q. 45, art. 5; q. 90, art. 2; q. 90, art. 3; q. 118, art. 2. (Vö. Szabó i. m. 23-24. o.; Turgonyi, „Válasz kritikáinknak”, 75-76. o.)

⁸⁰ Zsid 13,8

az Egyházban.”⁸¹ „A jelen fejleményeiből két következtetés vonható le: „a) a leghangosabb keresztény értelmiségiek, akik abban a helyzetben vannak, hogy »nem fixista« reformokat tervezzenek és erőszakoljanak rá az egész egyházra, általában egy evilági vallás felé hajlanak, amely valójában a humanista ideológia korrekt meghatározásának tekinthető; b) az újdonságok, projektek és programok tömkelegét felvonultató szószátyárkodás ellenére az új teológia figyelemre méltóan semmitmondó marad; a fenti két tényből adódóan c) e teológia ellenállás nélkül idomul a radikálisan szekuláris (hegeliánus, marxista, evolucionista, egzisztencialista) tanokhoz, észrevétlenül belecsúszva ezek nyelvébe és előfeltevéseibe, s végül már meg sem lehet tőlük különböztetni. A »fixista« hittudományról a »folyamatteológiára«, az egyik vallásról a másikra való váltás a fanatikusokat jellemző kérlelhetetlenséggel történik. Láttuk Hulsbosch és Teilhard atyák új bűndefinícióját: eszerint akkor követünk el bűnt, ha egy helyben maradunk; ha elutasítjuk az isteni »teremtő akarat« beteljesülését a lélekben; ha megtagadjuk az evolúció következő lépésének megtételét. Más szavakkal: a bűn nem valamely objektíve rossz tett elkövetése és ezt követően a megbánás makacs elutasítása (ahogyan Szent Ágoston vagy Dante gondolta), hanem a történelem vélt irányához való alkalmazkodás elmulasztása.”⁸² A folyamat-vallás folyamat-istenének törvénye pedig folyamatosan változik. „Egy »folyamat-isten« is kinyilatkoztathatja akaratát, de ez akkor változó akarat, mozgó igazság, amelynek nincs egyéb kritériuma, mint az újdonság.”⁸³ }

Láthatjuk tehát, hogy az evolúció több, mint egy tudományos hipotézis: dogma és világnézet. Akár igaz, akár hamis teória, a keresztényeknek fel kell ismerni és el kell vetni azt a törekvést, amely az evolúciót kívánja a hit középpontjába állítani és a humanista ideológia képére és hasonlatosságára „folyamat-vallássá” kívánja átformálni a hitet, olyan új vallássá, amely tagad mindent, ami állandó, így az örök erkölcsi normák létezését is. }

TCST: túl megbízhatatlan vagy túl hatékony?

T. Z. következő (két) érve már gyakorlatiasabb területre visz. A TCST megbízhatóságának le- és felértékelésével *egyaránt* a MFG mellett érvel, azonban

---

⁸¹ Molnár (2007) i. m., 77-78. o.

⁸² Uo., 80-81. o.

⁸³ Uo., 83. o.

ezek egyrészt egymásnak ellentmondó, egymást cáfoló argumentumok, másrészt irrelevánsak a vita alapkérdése szempontjából, ti. hogy a MFG belsőleg rossz-e.

(1) Egyfelől a TCST nem minden házaspárnál válik be különböző tényezők, pl. a szuperovuláció jelensége miatt, ezért nem kellene lemondanunk a MFG-ról, mint a „természeti véletlenek mesterséges kivédésének” lehetőségéről – véli T. Z.⁸⁴

(2) Másfelől T. Z. szerint a TCST ugyanúgy megtöri az egyesülés és a termékenység közötti kapcsolatot, és ugyanúgy megkönnyíti a hűtlenséget, mint a MFG. Azok a párok, akiknél „beválik”, ugyanúgy visszaélhetnek vele, mint a mesterséges módszerrel.⁸⁵

Ad (1). A TCST nem kellő megbízhatóságára, a „természeti véletlenek” bekövetkeztére vonatkozó kritika éppen azt bizonyítja, hogy a TCST mégiscsak nyitott a fogantatás felé, vagyis nem töri meg teljesen az egyesülés és a termékenység közötti kapcsolatot.

Azokat a házaspárokat illetően, akiknél a TCST „nem válik be”, a jelen vita alapkérdését kell szem előtt tartani. Vitánk tárgya ui. az, hogy a MFG belsőleg rossz-e {vagyis: bűn-e}. Ha rossz, akkor az jó cél esetén is, mint amilyen a komoly indok miatti születésszabályozás, belsőleg rossz marad, amint erről korábbi írásomban részletesebben is szó volt.⁸⁶ Nyilván T. Z. is egyetért azzal, hogy a gyermekszám nem kívánt emelkedését nem szabad abortusszal megelőzni, mivel az belsőleg rossz cselekedet (az anya közvetlen életveszélyének ritka esetétől most tekintsünk el). De ha például egy házaspárnál valamely születésszabályozási módszer „nem válik be”, az már feljogosítaná őket az abortuszra? Ezzel biztosan nem értene egyet T. Z., mert maga is meg van róla győződve, hogy az abortusz belsőleg rossz. Hogyan állíthatja akkor, hogy a TCST „be nem válása” esetén elfogadható a MFG? Csakis úgy, hogy feltételezi, hogy a MFG belsőleg nem rossz (hiszen ha az, akkor ugyanúgy elfogadhatatlan, mint az abortusz - vagyis bűn, még ha súlyosság tekintetében lehet is különbség a kettő között). De a vitánk éppen erről szól, ti. hogy a MFG belsőleg rossz-e, tehát T. Z. logikai hibát vét (épp azt a logikai hibát, amit nekem ró fel, *alaptalanul*⁸⁷), hiszen eleve feltételezi, hogy a MFG belsőleg nem rossz. Ez az ellentmondás persze feloldható lenne a T. Z. által javasolt alapértelmezéssel, vagyis ha „Istent zárójelbe tennénk”, az ember

⁸⁴ Turgonyi, „Válasz kritikásainknak”, 59. o., 64. o.

⁸⁵ Uo., 63-65. o.

⁸⁶ Vö. Süttő, i. m. 45. o., 50-52. o.

⁸⁷ Vö. Turgonyi, „Válasz kritikásainknak”, 79. o. Alaptalanul rója fel, mert *nem én, hanem Sz. F.* utalt (kisebbik) „rossz”-ként a MFG-ra. Vagyis annak ellenére, hogy *elismeri* annak rosszságát (bűnös voltát), mégis megengedi, mint *kisebbik* rosszat (vö. Szabó, i. m. 18. o.). Én *erre a morálteológiai tévedésre hívtam fel a figyelmet* (függetlenül a fogamzástól). (Vö. Süttő, i. m. 45. o., 46. o.; Veritatis splendor 52., 55-56., 71-83.)

halhatatlan lelkétől eltekintenénk és a kérdést pusztán pragmatikus és materialista szempontból vizsgálnánk. {Más szavakkal: ha a jó és a rossz megítélését Isten helyett humanista módon az emberre bízánk. De ha így tennénk, akkor vajon még mindig egy pápai enciklikáról vitatkoznánk?}

Ad (2). Ami a „visszaélés” lehetőségét illeti: igaz, hogy a HV megengedi a TCST-t, de csak „komoly indokok” esetén.⁸⁸ A {teremtett} világ minden javával visszaélhet az ember, hiszen szabad akarata van. Elég a főbűnök közül a bujaságra, torkosságra, irigységre, fősვნységre gondolni. Az Egyház mégsem tiltja az evést vagy a magántulajdont, *mivel azok belsőleg nem rosszak*, és nem is tesz konkrét ajánlást, hogy mennyit ehetünk, vagy mennyi vagyonunk lehet. Ugyanígy nem tesz általános ajánlást – T. Z. javaslatával szemben - arra nézvést sem, hogy adott körülmények között egy „házaspárnak kb. hány gyereket »illik« vállalnia”.⁸⁹ Annak okára pedig, hogy a természetes módszerrel szemben a MFG még „komoly indokok” esetében sem engedhető meg, még visszatérünk.

HV: úgysem érdekli a kormányokat – de a muzulmán kormányokra hatott volna?

Önmagának ellentmondva értékeli T. Z. a HV világi vezetőkre gyakorolt potenciális hatását is. Szerinte *reménytelen* abban bízni, hogy *a MFG elutasítása* megelőzhetné egyes kormányok ezzel való visszaélését, mivel „az ilyen kormányokat eleve nem érdekli az Egyház véleménye”;⁹⁰ másfelől viszont *bízni lehetne* abban, hogy *a MFG elfogadása* csökkentené akár a muzulmán országok népszaporulatát is, mert a pápa „közvetve igenis befolyásolhatja ezek demográfiai folyamatait is”.⁹¹ Hogy ilyen közvetett hatása miért nem lehet a pápának az előbbi esetben, azt nem indokolja T. Z.

De akár figyelnek rá, akár nem, az Egyház nem tehet mást, mint hogy világít, mint a lámpás, amit nem rejtenek véka alá, hanem a lámpatartóra tesznek.⁹² Mindazonáltal {a Szentléleknek, és általa} a HV-nek hála, a Katolikus Egyházat

---

⁸⁸ Vö. HV 16.

⁸⁹ Turgonyi, „Válasz kritikuskainknak”, 65. o., 82. o. Az Egyház – bölcsen – nem szabályozza *általánosan* ezt az individuális kérdést, de adhat tanácsot pl. az adott házaspárt jól ismerő lelki vezető (lelkiatya) révén. (Lehetetlenség is lett volna értelmes tanácsot adni 1968-ban egy 2020-ban élő ismeretlen magyar vagy ugandai stb. házaspár számára, mint ahogy az is abszurd gondolat lenne, hogy időszakosan országokra, társadalmi csoportokra stb. lebontott ajánlást adjon ki a Szentszék.)

⁹⁰ Uo. 63. o.

⁹¹ Uo. 82-83. o.

⁹² Vö. Lk 11,33; HV 18.

semmilyen felelősség nem terheli a kínai egykepolitika százmilliókat megnyomorító borzalmi miatt,⁹³ és a kínai katolikusok előtt sem veszítette el a hitelét az Egyház, mivel a kommunista kormány a kegyetlen intézkedések bevezetésekor nem hivatkozhatott arra, hogy *maga az eszköz*, amit a házaspárookra kényszerít, az Egyház által is megengedett.

Mi az „iskolázatlan, sokszor analfabéta tömegek” igazi érdeke?

A szegény országok iskolázatlan, analfabéta tömegeitől T. Z. szerint aligha lehetne elvárni a TCST-hez szükséges odafigyelést és önuralmat, ezért az ő túlnépesedésük elkerülése érdekében (is) szükséges lenne a mesterséges fogamzásgátlás engedélyezése az Egyház részéről.⁹⁴

Ámde egy *jó céllal* (esetünkben az iskolázatlan tömegek szaporodásának visszaszorításával – *kérdés persze, hogy ez jó célnak tekinthető-e*) nem igazolhatjuk a MFG erkölcsi helyességét. Ha ugyanis a MFG alkalmazása belsőleg rossz cselekedet (amiről éppen a jelen vita folyik), akkor a jó cél sem teszi azt erkölcsileg jóvá,⁹⁵ mint fentebb már szó volt róla.

Másfelől T. Z. ugyan kiköti, hogy „abortív módszer” nem fogadható el, de nem konkretizálja, hogy milyen MFG-módszerre gondol.⁹⁶ Feltéve, hogy a potenciálisan abortív MFG-módszerek nem jönnek szóba, és a javaslat a jelenre vonatkozik (nem pedig az utópisztikus jövőre), csupán a barrier-hatású óvszerek és a sterilizálás jönnek szóba. Előbbi hatékonysága nem különbözik lényegesen a TCST-étől, sőt messze elmarad attól, ha a TCST-t pontosan alkalmazzák,⁹⁷ az iskolázatlan tömegek sterilizálásának pedig igen rossz a XX. századi akusztikája.⁹⁸ De ennél fontosabb kérdés, hogy vajon hogyan hatna mindez a

---

⁹³ Vö. Süttő i. m. 45. o.

⁹⁴ Turgonyi, „Válasz kritikusainknak”, 64-65. o.

⁹⁵ Vö. HV 14.; Veritatis splendor 52, 55-56 és 71-83; Süttő i. m. 45. o., 50-52. o.

⁹⁶ Turgonyi, „Válasz kritikusainknak”, 65. o. (Abortív mesterséges fogamzásgátló - legalább potenciálisan - pl. a hormonális fogamzásgátlás minden formája, nem csupán az „esemény utáni” tabletta; valamint a különböző méhen belüli eszközök. Nem abortív mesterséges fogamzásgátlók pl. a barrier elven működő óvszerek és a reverzibilis vagy irreverzibilis csonkoló műtétek. Utóbbiak is tiltottak a HV szerint.)

⁹⁷ Rojkovich, i. m. 10-11. o.

⁹⁸ Gondoljunk csak a '70-es években Indiában, Indira Gandhi kormányzása alatt bevezetett, a hátrányos helyzetű férfiakat célzó sterilizációs kampányra, melynek során egy év alatt több mint 6 millió férfit sterilizáltak, 15-ször annyit, mint Hitler alatt a németek, gyakran egész falvak férfilakosságát erőszakkal rángatva a műtőbe. Vö.: India's

nevezett tömegek „odafigyelésére” és „önuralmára”. Igencsak vitatható, hogy a MFG egyházi jóváhagyása „az iskolázatlan, sokszor analfabéta tömegek” szellemi-lelki felemelését szolgálná – ami pedig az Egyház egyik legfőbb célja.

Pontosan milyen MFG-módszert szorgalmaz T. Z.?

Amint az előző bekezdésből is látható, T. Z. kerüli a MFG konkretizálását. Előadásában sokszor általánosságban említi, nem téve különbséget a módszerek között, de több helyen a fogamzásgátló tablettát hozza példának.⁹⁹ A potenciálisan abortív hatású fogamzásgátlókra (tablettá, IUD stb.) való utalásomra reagálva T. Z. elméleti síkra tér át, mondván: „előbb-utóbb bizonyára kifejlesztnek olyan tablettát, amely úgy lesz hatékony, hogy közben teljesen ki lehet küszöbölni az abortív hatást”.¹⁰⁰ T. Z. azonban előadásában *nem hívta fel hallgatói ill. olvasói figyelmét* arra a tényre, hogy ilyen tablettá csak a reménye szerinti jövőben lesz elérhető (kérdés persze, hogy lesz-e egyáltalán ilyen fogamzásgátló valaha), és ez a korántsem mellékes szempont válaszcikkében is csak a fent idézett mondat erejéig jelenik meg, holott javaslatait nem a jövőre, hanem a jelenre vonatkoztatja.

Baj-e a MFG „mesterségessége”?

T. Z. szerint indokolatlan különbséget tenni a MFG és a TCST között, mivel bizonyos értelemben mindkettő mesterséges, más értelemben mindkettő természetes.¹⁰¹ Ennélfogva, ha a TCST megengedett, a MFG-t is engedni kellene.

Nyilvánvaló azonban, hogy a TCST csak *alkalmazkodik* a biológiai folyamatokhoz, míg a MFG *beavatkozik* azokba. Ezért a továbbiakban a „mesterséges” és a „természetes” szót ebben az értelemben fogom használni

---

dark history of sterilisation (<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-30040790>, letöltve: 2020.07.01.); Molnár Tamás (2007), i. m. 198. o.

⁹⁹ Turgonyi, „A nemiség túlszakralizálása”, például: 29. o., 32. o.

¹⁰⁰ Turgonyi, „Válasz kritikásainknak”, 79. o. Vajon az Istentől kapott értelmünket, amiben bízva T. Z. reméli a ’tökéletes fogamzásgátló’ feltalálását, nem korlátozza az Úr parancsa: „A jó és rossz tudás fájáról ne egyél, mert amely napon eszel róla, meghalsz” (Vö. Ter 2, 17)? A kihalás sajnos meg is kezdődött: vö. Süttő, i. m. 47-48. o. (A HV egyébként T. Z. képzeletbeli fogamzásgátló tablettáját is tiltja, amint azt ő maga is írja.)

¹⁰¹ Uo., 66. o. Röviden: természetes a MFG is, mivel az ember természetéhez szorosan hozzátartozó értelme teszi lehetővé; ugyanakkor mesterséges a TCST is, mert a természet rendje szerinti fogamzást akadályozza meg a biológiai ismeretek felhasználásával.

(mesterséges = a biológia törvényeibe beavatkozó; természetes = a biológiai törvényeihez alkalmazkodó). A TCST ebben az értelemben nem tekinthető mesterségesnek, mert a *hőmérő nem tesz senkit terméketlenné*, legfeljebb pontosítja azt, amit a naptárra nézve, vagy akár anélkül is, többé-kevésbé minden nő tud.

De miért lenne probléma a MFG beavatkozása a biológiai törvényekbe, kérdi T. Z., ha egyszer a civilizált életünk szinte minden mozzanata mesterséges dolgokra épül és az orvostudomány eszközös, műtéti és gyógyszeres terápiái is mesterségesen befolyásolják az élettani folyamatokat?¹⁰² A helyes kérdésfeltevés azonban a következő: Azonos erkölcsi megfontolás érvényes-e a *fogszabályzó* (T. Z. példája) és a *fogamzásgátló* eszköz (spirál) használatára; a vérnyomáscsökkentő tableta és a fogamzásgátló tableta szedésére? A válasz nyilvánvalóan *nem*, hiszen a beavatkozás *célját* is tekintetbe kell venni. Vegyük a terápiás célú allogén csontvelői őssejt-átültetés és a sejtbankból származó ivarsejtekkel történő mesterséges megtermékenyítés példáját! A két eljárás egészen más erkölcsi megítélés alá esik, holott mindkét esetben emberből kivett sejtek manipulálásáról és egy másik személybe való beültetéséről van szó. Míg az előbbi terápia széles körben elfogadott, addig sok bioetikus {és a Katolikus Egyház} vitatja az utóbbi eljárás erkölcsi helyességét. Mint ahogy az sem mindegy, hogy ugyanazt a szert műtéti narkózis, vagy aktív eutanázia céljából fecskendezzük be vénásan.¹⁰³

T. Z. baltás példája nem visz közelebb a konszenzushoz:¹⁰⁴ egyetértünk abban, hogy nem a baltával (vagy az orvostudomány módszereivel) van a baj; szabad vele tűzifát aprítani (illetve orvosi módszerekkel gyógyítani). A balta *nem rendeltetésszerű* használatát (ölés) is egyféleképp ítéljük meg erkölcsi szempontból; de egyes orvosi módszerek *nem-gyógyító célú* alkalmazását már nem. A balta tehát jó eszköz, szabad használni, de nem ölésre; az orvostudomány eszközei jók, szabad használni őket, de nem mesterséges fogamzásgátlásra, mesterséges megtermékenyítésre és eutanáziára.

A MFG tehát *mesterséges* jellege és az élet létrejöttét befolyásoló {vagyis isteni jogot vindikáló} *szándéka* miatt helytelen, az ember ugyanis nem teheti magát

---

¹⁰² Uo., 67. o.

¹⁰³ {Az emberi élet létrejöttének mesterséges befolyásolása (MFG, mesterséges megtermékenyítés) és a földi élet mesterséges elvétele (aktív eutanázia) nem teljesen analóg kérdések. Az előbbi egy halhatatlan lélek *létrejöttébe* avatkozik bele, az utóbbi a *már létező halhatatlan lélek* testhez kötött földi létrendjének vet véget az 5. parancs megszegésével.}

¹⁰⁴ Turgonyi, „Válasz kritikásainknak”, 81. o.

élet és halál urává.¹⁰⁵ A szándék tehát meghatározó, és ez fontos része a HV tanításának. Ezért megengedett a terméketlenséget okozó csonkoló műtét daganatos betegség kezelésére, de nem megengedett terméketlenné tétel céljából: „Az Egyház azonban nem tekinti tilosnak azokat a gyógymódokat, amelyek bizonyos betegségek gyógyításához szükségesek, jóllehet belőlük akadály származik a fogamzás útjában. Még akkor sem, ha ez előre látható, csak ezt a fogamzást akadályozó hatást semmiképpen ne szándékolják közvetlenül.”¹⁰⁶

Az élet szent

De miért ne uralkodhatna az ember élet és halál felett is, ha annyi más biológiai folyamatot már az uralma alá hajtott?

Az emberi élet létrejöttébe és {az ember földi életének} megszűnésébe az embernek azért nem szabad mesterségesen beavatkozni – más szavakkal: azért nem szabad az emberi szervezetben zajló {Isten által teremtett} élettani folyamatok helyett *kizárólag az emberi értelem és akarat irányítására* bízni ezeknek az eseményeknek a bekövetkeztét – mert az élet misztérium. Pontos mibenléte a természettudományok segítségével nem fogható meg. Mint láttuk, a materialista hitre épülő filozófiának és természettudományoknak, beleértve a bármilyen alapon álló evolúció teóriát is, semmilyen ésszerű és bizonyított magyarázata nincs az élet létrejöttére. {*Sőt, hitünk szerint nem is lesz és nem is lehet*, mert Isten az élet teremtője és ajándékozója, és mint ilyen, Ura is az életnek. A keresztény hit szerint az élet feltétele a lélek, a lét-princípium; az emberi lélek pedig halhatatlan. A nemzés révén az ember Isten társává válik a teremtésben, pedig Isten teremthetne embereket a „kövekből” is.¹⁰⁷ Az emberi élet tehát *isteni eredete és örökkévalósága* miatt szent. A MFG használatával az élet forrása *urává* tennénk magunkat, holott csak a Teremtőtől kiinduló terv *szolgái* vagyunk.¹⁰⁸}

---

¹⁰⁵ A *természetes* fogamzást elősegítő, valamely betegségből fakadó akadály elhárítását célzó orvosi beavatkozások magától értetődően megengedettek.

¹⁰⁶ HV 15. A HV konkrétan nem foglalkozik a potenciálisan abortív hatású hormonális fogamzásgátlók terápiás célú használatával, az abortuszt viszont akkor is tiltja, ha gyógyítás céljából történik (HV 14.).

¹⁰⁷ Vö. Mt 3, 9

¹⁰⁸ Vö. HV 13., ahol ezt is olvashatjuk: „Amint ugyanis a test fölött általában nem rendelkezik korlátlan hatalommal az ember, ugyanígy nincs korlátlan hatalma nemző erői fölött sem, mert ezek természetüknél fogva

Ismét Molnár Tamást idézzük (hála T. Z. fordítói munkásságának): „Az emberi élet megakadályozása (eugenika, abortusz, mechanikus fogamzásgátlás) mindörökké ellentétben áll a keresztény vallással, függetlenül attól, hogyan változnak a körülmények demográfiai tekintetben, a szegénység vonatkozásában vagy egyéb szempontból. *Az élet szentségének megszüntetése* szemben áll több parancsolattal, a Megtestesüléssel, és annak valódi megértésével, mi a helye a szexualitásnak a hedonisztikus hajlamú emberi lényben. (kiemelés tőlem, S. Z.)”¹⁰⁹ De hitbéli megfontolások nélkül, ateista alapokon mérlegelve is arra a következtetésre juthatunk, hogy az élet létrejöttének és megszűnésének mesterséges befolyásolása más etikai megítélés alá esik, mint a vérnyomáscsökkentés vagy – T. Z. példájánál maradva – a fogszabályozás. Az ember saját teste feletti hatalmának tehát vannak erkölcsi korlátai.

Miért engedélyezett a TCST, ha tiltott a MFG?

De joggal kérdezheti T. Z.¹¹⁰, hogy ha a termékenység gátlása mesterséges módon helytelen, akkor miért nem helytelen a házaseset tudatos kerülése a termékeny napokon?

A női nemi ciklus élettanának mélyebb megértése és annak felismerése, hogy a nő jó eséllyel csak a ciklus néhány napján termékeny, a modern tudomány eredménye. Ez a felismerés a Tanítóhivatal által értelmezett természettörvény szerint nem korlátozza a házastársi jogot – de ha belegondolunk, *az ezzel ellentétes tanítás abszurd is lenne*. Vagyis: nem tiltott a házaseset a ciklus nagy részét kitevő (várhatóan) terméketlen napokon és nem kötelező a (várhatóan) termékeny napokon. Igaz, hogy a termékeny napokra korlátozódó önmechtartóztatás csak „komoly indok” esetén megengedett,¹¹¹ de ebből nem következik, hogy ilyen indok esetén a házaspárok mesterséges úton is jogosultak beavatkozni az élet létrejöttének {Teremtő által meghatározott} biológiai törvényeibe, *abszolút urává*¹¹² téve magukat az élet létrejötte szabályozásának. Vajon a {Teremtő által elrendelt} biológiai törvények „véletlenül” hagyják terméketlennek a női ciklus nagy részét? Vajon „véletlenül” van egy lehetőség a

---

az emberi élet létrehozására szolgálnak, s ennek az életnek a kezdete az Isten. »Az emberi életet szentnek kell tekinteni – figyelmeztetett XXIII. János pápa – mert kezdetétől fogva föltételezi Isten teremtő tettét.«”).

¹⁰⁹ Molnár Tamás, *Keresztény humanizmus. A szekuláris államnak és ideológiájának kritikája* (ford.: Turgonyi Zoltán). Kairosz Kiadó, Budapest, 2007. 173. o.

¹¹⁰ Vö. Turgonyi, „Válasz kritikásainknak”, 58. o.

¹¹¹ Vö. HV 16.

¹¹² A MFG *célja* az abszolút biztonságos fogamzásgátlás, még ha ezt nem is érte el.

termékenység befolyásolására - egy olyan lehetőség, amely *önuralmat igényel és nem zárja ki teljes biztonsággal a fogantatást?*

Még egyszer a MFG okozta károkról

Vajon a T. Z. reményei szerint a jövőben kifejlesztendő, a fogamzást 100%-ban megelőző utópisztikus mesterséges fogamzásgátló módszer, amely nem abortív és az egészségre és környezetre semmilyen szempontból sem veszélyes, nem kellemetlen stb. - nem lehet mégis káros lelki vagy társadalmi szempontból? Erre is válaszol a HV, és magam is kitértem erre korábbi írásomban.¹¹³

A MFG megkérdőjelezhetetlen és egyik legfőbb káros hatása a nyugati társadalom ma már húsbavágó méretű demográfiai válsága, amiről korábban részletesebben írtam¹¹⁴ és amit nap mint nap saját bőrünkön érzünk, saját szemünkkel látunk itthon is - és még inkább tőlünk nyugatra. Az utóbbi években-évtizedekben tapasztalható migráció, napjainkban pedig a nyugati világban kiéleződő etnikai ellentétek baljós jelek a közeli és távolabbi jövőre nézve. A MFG nyilvánvaló felelősségét a fejlett országok születésszámának csökkenésében T. Z. a „fogamzásgátló mentalitás” fogalmának bevezetésével igyekszik tompítani, a TCST-t ugyanolyan mértékben felelőssé téve, mint a MFG-t. Ennek a kettős érvelésnek az ellentmondásáról, ami most éppen ’túlságosan’ hatékonyan állítja be a TCST-t, már fentebb szó volt. De van-e egyáltalán T. Z.-on kívül valaki, aki a „fogamzásgátló mentalitás” kifejezésről azokra asszociál, akik a fogamzásgátló tablettát és minden más mesterséges módszert szigorúan elutasítanak és csakis a természetes születésszabályozást fogadják el? T. Z. azt is állítja, hogy „[h]a ma a katolikus házaspárok kevés gyermeket vállalnak, ennek oka nem a módszerben rejlik”. Ez az állítás akkor lenne releváns, ha adat is lenne mellette: hány gyermeke van átlagosan a MFG-t és a TCST-t alkalmazó katolikus házaspároknak; T. Z. azonban ilyet nem mellékel, így erősen kételkedünk az igazságtartalmában.

A MFG másik, hasonlóan káros hatása az erkölcsi fegyelem széleskörű meggyengülése és ennek következtében a családok szétesése, aminek nem csak az az oka, hogy a MFG kedvez a hűtlenségnek. T. Z. kétségbe vonja ugyan, hogy

---

¹¹³ Vö. HV 17., 21., 22.; ill. Süttő, i.m. 38-39., 46-48. o. Előző írásomból kimaradt a MFG egy igen fontos káros hatása: az első gyermek születésének gyakori kitolódása a szülők idősebb korára, ami nem csak demográfiai és egészségügyi szempontból hátrányos, hanem azért is, mert sok gyermeket megfoszt a több generációs családtól, a nagyszülők szeretetének megtapasztalásától, bölcsességükből való okulástól.

¹¹⁴ Vö. Süttő, i. m. 47-48. o.

a MFG csupán *házasságon belüli* egyházi engedélyezése hatna a társadalom szexuáletikájára,¹¹⁵ de ez egyáltalán nem kézenfekvő. Talán elcsépeltnek tűnik, de igaz, hogy minden mindennel összefügg. Ferenc pápa nem győzi ezt hangsúlyozni *Laudato si'* kezdetű enciklikájában és még az abortusz és a környezetvédelem közti összefüggésre is rámutat.¹¹⁶ A MFG egyházi jóváhagyása minden bizonnyal komoly szemléletbeli változást hozna, még elfogadottabbá téve azt a társadalomban. Ezáltal pedig a hatás továbbgyűrűzhetne más társadalmi rétegekre, akár „jóakarátú ateistákra” is (persze ha olyan társadalomról van szó, amelynek van még egyáltalán MFG-mentes szegmense a koránál fogva érintett népességen belül). Egy viselkedésminta (szokás, divat stb.) terjedésekor egy újabb csoport meghódítása pedig ismét újabbakat nyerhet meg az adott szokásnak vagy divatnak. Erősödhetne például a keresztények között is terjedő concubinatus és 'próbaházasság' helytelen és káros gyakorlata,¹¹⁷ aminek alapja értelemszerűen a MFG. A fiatal keresztény párokat ugyanis az együttélésre bátoríthatná az a tudat, hogy a MFG-t használva ugyanúgy élnek, mint az Egyházzal teljes egységben lévő házások jelentős része (akár saját szüleik is) és 'csak a papír' (értsd: a szentség kiszolgáltatása) különbözteti meg őket tőlük, de a MFG használata nem.

Mindez persze nem jelenti azt, hogy *csakis* a MFG a felelős az erkölcsi hanyatlásért, de az egyik legfontosabb oka annak. T. Z. igyekszik relativizálni a MFG szerepét, de az általa felsorolt egyéb tényezők (nők munkába állása, modern távközlés, tömegközlekedés) előtt inkább a társadalom elistentelenedését kellene hangsúlyozni. Nem csak azért, mert ez és a MFG terjedése kölcsönösen hatnak egymásra és e kettő a legfontosabb tényező, hanem sokkal inkább azért, mert *a T. Z. által felsorolt egyéb tényezők eredendően, azaz belsőleg nyilvánvalóan nem rosszak*. A belsőleg nem rossz dolgokat tehát T. Z. egy lapon említi a MFG jelenségével (aminek a rossz voltáról éppen vitatkozunk) és mindjárt úgy is kezeli, mintha egy homogén halmazt képezne az egy lapon szereplő összes elem.¹¹⁸ Az, hogy a nők tömegesen munkába álltak (helyesebben: a társadalom oda kényszerítette őket – hiszen kevés más lehetőségük volt) a mai társadalom igencsak vitatható jelensége, de mégsem merül fel senkiben, hogy egy családanya orvosi vagy óvónői tevékenysége *per se* bűn lenne, mint ahogy az internet

---

¹¹⁵ Turgonyi, „Válasz kritikásainknak”, 80-81. o.

¹¹⁶ Vö. Ferenc pápa, *Laudato si'* enciklika. 117. és 120. pontok. Forrás: <http://szit.katolikus.hu/feltoltes/Laudato%20si'.pdf> (letöltve: 2020.05.26.)

¹¹⁷ Ami, mint láttuk, a jezsuita Joseph Fuchs és a 'haladó' német püspökök szerint (a Tanítóhivatallal szemben) voltaképpen nem minősíthető parázsnaságnak (Fuchs, i. m., 230. o.).

¹¹⁸ Ez a logika T. Z. írása végén is visszaköszön: „Nem inkább arról van szó, hogy a »fát« [ti. a rossz gyümölcsöt termő rossz fát – S.Z.] az emberek bűnös vágyai és ezek nyomán születő elhatározásai képezik, a többi pedig csak eszköz vagy körülmény, amelyet jó vagy rossz célra egyaránt képesek vagyunk felhasználni?” (Turgonyi, „Válasz kritikásainknak”, 85. o.) Nem; nem erről van szó. A kérdés az, hogy a MFG belsőleg rossz-e. Hogy a MFG ugyanolyan erkölcsi megítélés alá esik-e, mint a fogszabályozás, a vérnyomáscsökkentés, a tömegközlekedés használata vagy az internetezés.

használata vagy a tömegközlekedés sem bűnös dolog. (Ez persze nem jelenti azt, hogy ne lehetne bűnt elkövetni ezekkel, vagy hogy a modern világ szociológiai és technikai újdonságait ne kellene keresztény erkölcsi alapokon átgondolva szabályozni.) A MFG esetében azonban (ne feledjük!) a vita tárgya az, hogy belsőleg rossz-e vagy sem. Ha az, akkor tiltott; mégpedig *önmaga* (és nem a rossz gyümölcsei) miatt. Azt pedig senki sem gondolhatja, hogy bármely tett vagy dolog, ami belsőleg *nem rossz*, tiltott lenne pusztán azért, mert vissza lehet vele élni (ahogy erről fentebb már szó volt az evés és a torkosság, vagy a magántulajdon és a fősvénység példáján keresztül).

Összegzés: a csúszós lejtő

Mint látható, Sz. F. és T. Z. érvei, amelyek a HV visszavonását szorgalmazzák, olyan hibáktól terhesek, mint {a tévedhetetlenségi dogma szövegének és VI. Pál pápa beszédének *értelmeváltozást eredményező pontatlan* visszaadása; a II. vatikáni zsinat „*tévedhetetlenítése*” és a zsinati dokumentumok ellentmondásos szövegeinek egyoldalú, esetenként *félremagyarázó* citálása és értelmezése, illetve *nem létező* vagy ’sorok között olvasott’ tartalmak zsinatnak való tulajdonítása; az egyházi Tanítóhivatal hagyományának és állandó kijelentéseinek *figyelmen kívül hagyása vagy megkérdőjelezése*;} a MFG (vélelmezett) *jó célok alapján történő erkölcsi megítélése*; a TCST megbízhatóságával és a HV világi hatásaival való *önellentmondásos érvelés*; a MFG konkrét módszereivel szükségszerűen együtt járó másodlagos erkölcsi *problémák figyelmen kívül hagyása*; a szexualitás összetartó ereje „*evolúciós*” jelentőségének pszicho-antropológiai összefüggéseiből való kiragadása; az *evolúciós teória tényként* való elfogadásából az *erkölcsi relativizmus* levezetése. *De a legfőbb hiba* annak az erkölcsi problémának az ignorálása, amit maga a MFG célja, vagyis *az emberi élet létrejöttének ember által történő kizárólagos uralása* jelent.

Az élet létrejöttének - és {a földi élet} befejezésének - mesterséges befolyásolása ugyanis olyan határ, amit nem szabad átlépni. {Az élet Isten ajándéka, és mint ajándékozó, *Ő* az Ura (Atyja) is az életnek. Az ember, mint az Élet Forrásának szolgálja (gyermeke), nem teheti magát (elkényeztetett gyermek módjára) az élet forrásának önkényurává, az élet keletkezésének egyedüli vezérlőjévé.} Ennek a határnak az átlépése egy meredek és csúszós lejtőre visz, amelyen nincs megállás. Sok helyen már napjainkban sincs gátja az emberi élet biológiai törvényekkel szemben történő mesterséges létrehozásának, az így létrehozott emberi lényekkel

való visszaélésnek, az aktív eutanáziának, az életfontosságú szervek élőkől való transzplantációs célú kivételének. Éppen ezért katasztrofális hatása lenne, többek között az élet tisztelete szempontjából is, ha a Katolikus Egyház tekintélyét is felhasználhatnák azok, akik az embert az élet és halál önkényurává szeretnék tenni. A MFG egyházi engedélyezése ilyen precedens lenne.

Befejezésül álljon itt egy mondat abból a „testvéri figyelmeztető levél”-ből, amelyet az ukrainai római katolikus egyház családbizottsága intézett a német püspökök családbizottságához. Az ukrainai püspökök ebben a levélben megfogalmazták a „szinódusi út”-nak nevezett (der Synodale Weg) német egyházi reformmozgalom szexualitást, homoszexualitást és fogamzásgátlást érintő, az Egyház tanításával össze nem egyeztethető tanainak kritikáját és emlékeztették német püspöktársaikat az Egyház tanítására. Ajánlom az alábbi mondat megszívlelését Sz. F-nek és T. Z-nak:

„Házastársak, akik szembeszállnak e világ fogamzásgátló mentalitásával, megnyílván az élet ajándékára, mély zavarodottságot éreznek, miután elolvasták az Önök fogamzásgátlással kapcsolatos véleményét.”¹¹⁹

---

¹¹⁹ <https://munkacs-diocese.org/hu/2020/02/28/radoslaw-zmitrovicz-puspok-a-nemet-puspokokhoz-irt-testveri-figyelmezteto-levelrol/> (letöltve:2020.05.01.), átvette a Magyar Kurír: <https://www.magyarkurir.hu/kitekinto/az-ukran-puspoki-konferencia-csaladbizottsaga-szerint-nemet-zsinati-ut-elter-az-egyhaz-tanitasatol>

HOZZÁSZÓLÁS A *HUMANAE VITAE* ENCIKLIKA KAPCSÁN FELMERÜLŐ KÉRDÉSEKHEZ

A Magyar Bioetikai Szemle Fórum rovata helyet ad bioetikai kérdések kapcsán felmerülő vélemények megvitatására. A házasságon belüli születésszabályozásról szóló *Humanae Vitae* (HV) enciklika megjelenésének 50. évfordulója alkalmából ebben a témában a konferenciánkon tartott előadások és folyóiratunkban¹ megjelent közlemények kapcsán vita bontakozott ki, ami nem zárult le, várjuk olvasóink véleményét is. Elfogadott alapszabályunkban megfogalmaztuk, hogy „*A Társaság különös figyelmet kíván szentelni az élet tiszteletére és védelmére, ...a keresztény hagyomány szellemében, figyelemmel a más eszmei irányzatok szempontjaira is.*”

A kinyilatkoztatásból megismert hit és erkölcs kérdéseire, így a házasságra és a családra vonatkozó isteni törvényeket az Egyházi Tanítóhivatal tévedhetetlenül tanítja, néhány teológus egyéni véleményét megfogalmazó ellenérvek ezt nem kérdőjelezzik meg.

Meggyőződésem, hogy Szent VI. Pál pápa a HV kidolgozása során nem a különböző püspökök irányzatainak a befolyása alatt állt, hanem a Szentlélek irányította². Vitakoznék azzal az értékítélettel befolyásoló jelzővel is, mely egyes püspöki irányzatokat „haladónak” és másokat negatív ítéletet sugalló „konzervatívnek” nevez. A Tanítóhivatal minden jóakarátú embernek az evangéliumot hirdeti³, de nem a többség „modernnek” vélt álláspontjához kell igazodnia.

Egyetérték Süttő Zoltánnal, hogy a „*mesterséges fogamzásgátlás és ....az abortus....döntő mértékben járult hozzá a házasság előtti nemi élet általánossá válásához és a házastársi hűtlenséghez, az ún. szexuális forradalomhoz*”⁴. A '60-as évek szexuális forradalma fellazította az erkölcsi normákat, a házasságon kívüli

¹ Magyar Bioetikai Szemle 2018; 25 évfolyam.

² Szabó F, „A *Humanae Vitae* a házasságon belüli születésszabályozásról.” Magyar Bioetikai Szemle 2018/1-2. 13-27.

³ „Menjetek el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek” Mk 16,15.

⁴ Süttő Z., „Laikus gondolatok a *Humanae Vitae* védelmében”. Magyar Bioetikai Szemle 2018/1-2. 45-47 old.

szexuális kapcsolatot, a nem kívánt terhesség elkerülését a fogamzásgátlók megjelenése megkönnyítette.

Nehezen bizonyítható állítás⁵, hogy a biológia felfedezése szerint „*az evolúció bölcsességének*” köszönhető a szexualitás örömszerző és párkötő funkciójának megjelenése az embernél. A HV nem tesz rangsort a házastársi aktus két funkciója között, egyszerre kell rendelkeznie „egyesítő jelentéssel” és „termékenységszabályozó jelentéssel”. A „szándékos” születésszabályozás természetes és mesterséges formája lényegesen különbözik egymástól.

A természetes családtervezésről és a mesterséges születésszabályozásról napjaink kutatásainak eredményeit a 2018. 1-2. számban megjelent közleményben ismertettem⁶. A párok egyre gyakrabban fordulnak a természetes családtervezés felé, amivel helyes alkalmazás esetén ugyanolyan jó eredményt lehet elérni, mint a mesterséges születésszabályozással, mellékhatása nincs, és a párkapcsolatra pozitív hatást gyakorol. A természetes családtervezés módját tanítani kell, ehhez a feltételeket biztosítani szükséges. Előfordul, hogy bizonyos körülmények nem teszik lehetővé alkalmazásukat, ezekre a kérdésekre a természeti törvények kutatása során kell választ és megoldást találni. A HV enciklika azért nem foglalkozik részletesen a természetes- és mesterséges családtervezés módjaival, mert nem feladata „*észérvekkkel*” igazolni a születésszabályozásra vonatkozó természetes erkölcsi törvényeket⁷. Az „*észérveket*” a természettudomány kutatja, az eredményeinek erkölcsi értékelésében a természettudós mellett a teológiának, filozófiának van fontos szerepe. A tudomány fejlődésével egyes kérdések megítélése változhat, de a jövőbeni esetleges változás nem jelenti azt, hogy ezért az erkölcsi megállapítást a jelenben ne fogadjuk el. Az enciklika megjelenése után 50 évvel a természettudomány igazolja az enciklika helytállóságát.

A születésszabályozással kapcsolatban a természettudós feladata minden jóakarató ember számára elfogadható természettudományos bizonyítékok keresése és megismertetése⁸. A természet törvénye szerint a női 28 napos ciklusnak csak néhány napja termékeny, tehát a lényegesen hosszabb terméketlen időszak alatti szexuális együttlétek során van lehetőség a házaspár kapcsolatát erősíteni. Átmeneti (néhány napos) önmegtartóztatás harmonizál a természet rendjével és összhangban van az emberi lélekkel és méltósággal. A mesterséges születésszabályozás során alkalmazott hormon tartalmú készítményeket és egyéb

⁵ Turgonyi Z., „Válasz kritikásainknak”. *Magyar Bioetikai Szemle* 2018/1-2. 57-88.

⁶ Rojkovich B., „A fél évszázados *Humanae Vitae* enciklika ma is aktuális tanítása egy orvos számára”. *Magyar Bioetikai Szemle* 2018/1-2. 3-12.

⁷ Turgonyi Z., „A nemiség túlszakralizálása. Töprengések a *Humanae Vitae* kiadásának ötvenedik évfordulóján.” *Magyar Bioetikai Szemle* 2018/1-2. 28-34.

⁸ Rojkovich B., *i. m.*

eszközöket nem sorolhatjuk „a természet által nyújtott lehetőségek körébe” azzal az indokkal, hogy az orvostechnika fejlődésével a fogamzásgátló tablettákat el tudjuk készíteni. Használatuk felborítja a női természetes ciklust, rövid távú mellékhatásai jól ismertek, hosszú távú embert és természetet károsító hatásait is csak napjainkban kezdjük felismerni. Tehát nem állíthatjuk azt, hogy a természetes és mesterséges születésszabályozás egyaránt a fogamzásnak a természetes rendje szerinti megtörténését akadályozza meg. A fogamzásgátlók használata melletti érvelés, amikor a szexualitás örömszerző és párkötő funkciójára hivatkozik, valójában a lemondástól és önfegyelemtől való ódzkodást és félelmet mutatja meg. A másik személy teljes biológiai, pszichológiai és lelki valóságának elfogadása és tiszteletben tartása ugyanis természetszerűleg önkorlátozással kell, hogy járjon: a másik személy nem áll a vágyaim, ösztöneim kielégítésére minden alkalommal, amikor akarom. A szexuális tárgyiasítás azonban nem tud korlátokat elviselni, emiatt eszközként alkalmazza a fogamzásgátlást annak érdekében, hogy vágyai, igényei kielésének érdekében elhárítsa azokat az akadályokat, amelyeket a másik személy biológiai valósága állít eléje.

A Katolikus Egyház az emberi életet a fogantatástól védi, a mesterséges fogamzásgátlók a megfogant élet beágyazódását is gátolják. Egyetértek Süttö Zoltánnal, hogy a katolikus morálteológia a mesterséges fogamzásgátlást nem a mellékhatásai miatt utasítja el. A más módszerekkel kutató természettudomány viszont a fogamzásgátlószer pontos mechanizmusának leírása mellett a rövid és hosszú távú mellékhatások megjelenésével tud érvelni, ami a fogamzásgátlás „gyümölcsének”, vagyis következményének tekinthető.⁹ A szexuális forradalom „gyümölcsének” tarthatjuk a fejlett országok demográfiai válságát is.

Az enciklika megmutatja a házastársaknak a házastársi szerelem és a családtervezés a helyes útját, de nem ítéli el azokat a párokat, akik ezt nem tudják betartani, megbocsátó, segítő kezet nyújt feléjük is. Igaz, hogy az „Egyház misszionáriusi megtérésre hívatott”, küldetése az útmutatás, de nem feladata, hogy „vonzó legyen mindenki számára”.

Abban egyetértek Turgonyi Zoltánnal, hogy öröm volt olvasni társaságunk ifjúsági szekciója két fiatal alapító tagjának tanúságtételét¹⁰ az élet szolgálatáról.

---

⁹ „Minden jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt” Mt 7,17.

¹⁰ Vajna R. – Koroknai A., „*Humanae Vitae* – gondolatok az élet szolgálatában.” *Magyar Bioetikai Szemle* 2018/1-2. 53-56.

Kiemelem megállapításukat, mely szerint különös felelősség terheli azokat a szakembereket, akik ebben a kérdésben nyilatkoznak. A Katolikus Egyház az emberi élet védelme érdekében visszafogottan általánosságban ad útmutatást, a speciális esetek mérlegelésére is felhívja a figyelmet. Aki 50 év elteltével ma elolvassa a HV enciklikát, felismerheti benne az Egyház ma is érvényes tanítását az élet kultúrájáról és méltóságáról, azon belül a házasságról, család szentségéről, a felelős anyaságról és apaságról az élet továbbadása során.

ÁLLÁSFOGLALÁS

MEGÚJULÁS A SZERETETBEN A MAGYAR KATOLIKUS PÜSPÖKI KONFERENCIA KÖRLEVELÉNEK I. RÉSZE

Az MKPK az 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus közeledtével napjaink meghatározó problémáit áttekintő körlevelet adott ki 2019. november 13-án, melyben a püspökök testülete korunk négy kiemelt társadalmi problémáját – a népesedési krízist, a nevelés-oktatás helyzetét, a szegénység problémáját, a népmozgások által felvetett kérdéseket – tekinti át, s igyekszik irányt mutatni azok helyes kezelésében. Az alábbiakban e dokumentum első részét közöljük.

A társadalom éltető forrása a Teremtő Istennel való kapcsolat

Isten minden ember szívébe beleírta a végtelen, a teljesség, az igazság, a jóság, a szépség és a szeretet iránti vágyat, amelyek Istenhez vezethetik őt. Isten elénk siet, a megtestesült Fiúban megkapjuk azokat az ajándékokat, amelyek segítségével teljes életet élhetünk. Krisztus „meggyógyítja az ember szívét, megadja neki a képességet, hogy úgy szeressen, ahogyan ő szereti az Egyházat, vagyis életét áldozva érte” (1). A Szentháromság, az isteni személyek szeretetközössége a családhoz hasonló vonásokkal tárja fel önmagát. Ez a családban is megvalósul: van, aki szeret, van, akit szeretnek és van a szeretetközösség.

Krisztus örömhíre képes arra, hogy megújítsa, Isten akarata szerint emberségesebbé tegye a társadalmat. Ha a nyugati kultúrkörben élő ember elutasítja a hitet, akkor társadalmi lassan elveszítik belső erejüket, elveszítik a célt, a motivációt, a belső békét közvetítő képességüket. A II. vatikáni zsinat felszólítja a világiakat, hogy „vállalják [...] az evilági rend megújítását [...] az evangélium világosságánál, az Egyház szellemében” (2). A hit cselekvésre indít, sürget, hogy az igazságra épülő szeretet társadalmi méretekben is valósuljon meg: a kultúra, a gazdaság, a tudományok, a politika, a média, a sport, a

környezetvédelem területén. A hit érzékenységet és cselekvő segítőkészséget tud kialakítani a szegények, megtörtek, betegek, kirekesztettek iránt.

Harminc évvel a rendszerváltozás után

Harminc évvel ezelőtt úgy gondoltuk, hogy Egyházunk és népünk ajándékba kapta a történelem Urától a szabadságot, amiért korábban sokan küzdöttek és szenvedtek. A rendszerváltozás után azonban tömegek érezték úgy, hogy munkájukra nincs szükség és ők maguk is feleslegessé váltak. Megjelentek a hajléktalanok, a nyilvánvaló nyomorúság is megmutatkozott. Felütötte fejét a magántulajdon erkölcsi legitimitásának problémája is.

A kereseti lehetőségek közötti kirívó aránytalanság a munkanélküliséggel párosulva oda vezetett, hogy régióink fiatalsága nagy tömegben vándorolt nyugatra. A kis nemzetek sajátos nyelve, kultúrája, közösségi tapasztalatának értékei is veszélybe kerültek a népesség fogyásával. Pedig a nemzetek hozzátartoznak a teremtés gazdagságához, létüket az Egyház is értékeli.

A fiatalok távol kerültek a nagyszülőktől, akik a szoros emberi kapcsolatokkal erősíthetnék a szolidaritást és a közösségérzetet a nemzedékek között. A fiatalok távolra költözése sok családban fokozza az idősek elmagányosodásának problémáját. A családok segítése, az értelmes életet kínáló közösségek erősítése és az isteni Gondviselésbe vetett bizalom megújítása mind olyan értékek, amelyekért sűrgetően cselekednünk kell.

A világgazdaság súlyos aránytalanságai, a környezetszennyezés és a klímaváltozás miatt egyre nagyobb méreteket öltő szárazság, az ivóvízkészletek szűkössége, valamint a háborús összeütközések sok kérdésben egészen átfogó, nemzetközi felelősségvállalást tesznek szükségessé.

Az evangéliumból fakadó élet, ha szükséges, szembe mer szállni az igazságtalan társadalmi struktúrákkal. Az egység és a béke embereiként ellenállhatunk a kíméletlen haszonszerzés és megalázás mai formáinak. Kultúránkat átjárja az erőszak, mégis gyengédséget kell tanúsítanunk embertársaink iránt, a könyörtelenül felfokozott hajszában Krisztus tanítása szerint türelemmel kell feléjük fordulnunk.

Az Egyház missziós jellege

Az Egyház az evangélium hirdetésével Jézus Krisztus megismerésére és megvallására hív minden embert. Krisztus minden tanítványa a Lélektől kapott adományainak megfelelően részt vállal a hit terjesztésében. Az evangelizáció a világ megszentelésére irányul. Nem hatalmi vagy evilági megfontolások vezérlik. A keresztség szentségéből fakadó élet döntés elé állít bennünket: Isten nagy tetteit akarjuk-e hirdetni, vagy inkább saját életünk megrögzött szokásait őrizgetni? Azokat tudjuk Krisztushoz vonzani, akikkel közösséget vállalunk, gyakorolva az irgalmasság testi-lelki cselekedeteit.

Krisztus a megváltás művét szegénység és üldözés közepette vitte végbe, így az Egyháznak is ezt az utat kell bejárnia, hogy az üdvösség gyümölcseit közölje az emberekkel. Az Egyház az Úr keresztjét és halálát hirdeti, és ezt megerősíti a föltámadt Krisztus ereje. A kinyilatkoztatásban Isten önmagát és akaratának az emberek üdvösségére vonatkozó örök döntéseit akarta kinyilvánítani és közölni, hogy minden ember az örök élet ismeretében, bizonyosságában, boldogságában élhessen, ami messze fölülmúlja emberi vágyait.

Az evangéliumból fakadó élet az Egyházban olyan közösségeket szeretne formálni, amelyekben a bezárkózás helyett befogadás van, amelyekben panaszkodás helyett ünneplik a karizmákat és használják a talentumokat és amelyekben gyógyulni lehet.

A társadalom peremére jutottak és a szegények felé forduló szolgáló szeretet nélkül egyetlen keresztény közösség sem nevezhető krisztusi közösségnek. Gyakran nem akarjuk látni a társadalmi igazságtalanságokat. Félünk, sőt irtózunk a szokatlan társadalmi és emberi valóságok megtapasztalásától, mert szembesítenek gyengeségeinkkel és olyan kihívások elé állítanak, amelyeknek saját erőnkől nyilvánvalóan nehéz vagy lehetetlen megfelelnünk.

Magyar Kurir

<https://www.magyarkurir.hu/hazai/megujulas-szeretben-magyar-katolikus-puspoki-konferencia-korlevele>

A KATOLIKUS ORVOSTÁRSASÁGOK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ EMBERI EMBRIONÁLIS SEJTEK FELHASZNÁLÁSÁVAL KÉSZÜLT VÉDŐOLTÁSOKRÓL ÉS AZ ÚJ KORONAVÍRUS (SARS-COV-2) ELLENI VÉDŐOLTÁS FEJLESZTÉSÉNEK TÁMOGATÁSÁRÓL

A védőoltások bevezetése a fertőző betegségek visszaszorítását eredményezte, ami felbecsülhetetlen értékű a járványok megelőzésében. Ezért támogatjuk a hazai és nemzetközi tapasztalatokon alapuló oltási rend¹ érvényesülését.

Vannak azonban a (főleg legyengített élő kórokozót tartalmazó vírus-betegségek elleni készítmények) védőoltások között olyanok, amelyeknek oltóanyagát művi abortuszból származó embrionális sejtvonalak felhasználásával állítják elő. Minthogy az emberi személy élete és méltósága a fogantatásával kezdődik, ezért a humán embrionális sejtek felhasználása, terápiás (védőoltási) vagy tudományos célból sem elfogadható, mert ez távoli közvetett közreműködés az abortusz büntetében. 2013. április 9-én kiadott közös állásfoglalásunk szerint, amíg nem szerezhetőek be más módszerrel előállított védőoltások hazánkban, addig ezek a készítmények beadhatóak a járvány megelőzése érdekében, de ez nem jelenti az ilyen vakcinák előállításnak és forgalmazásának helyeslő jóváhagyását. Szigorú törvényi szabályozást sürgettünk az erkölcsileg elfogadható² védőoltások kifejlesztésének érdekében.

A 2020. évben azonosított új koronavírus (SARS-CoV-2) okozta fertőzések (COVID-19) megelőzése céljából több országban, így Magyarországon is megkezdődött a védőoltás kifejlesztése. A kórokozó tenyésztésére több sejtvonalat lehet használni, a humán embrionális őssejt vonal mellett más emberi és állati eredetű sejteket is használnak a védőoltás kifejlesztésére.

---

¹ EÜtv1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről; 57. §. 58. § 18/1998 NMrendelet

² Vö. pl. *Dignitas personae* instrukció 34-35.; *Donum vitae* instrukció I. 4., III.; *Evangelium vitae* enciklika 62-63., 73., 89.; *Moral reflections on vaccines prepared from cells derived from aborted human foetus* (Pontificia Academia pro Vita, 2005).

A katolikus orvostársaságok erkölcsi okokból szorgalmazzák és támogatják az **új koronavírus okozta fertőzések (COVID-19) megelőzése céljából olyan hazai oltóanyag** kifejlesztését és forgalomba hozatalát, amelyek előállításához nem abortált emberi embriók sejtjeit használják fel.

Budapest, 2020.05.13.

Dr. Rojkovich Bernadette
a Magyar Bioetikai Társaság
elnöke

Dr. Faragó István
a Magyar Katolikus Orvosok
Szent Lukács Egyesülete elnöke

Dr. Faigl Ilona
a Dr. Batthyányi László Orvoskör
Közhasznú Egyesület elnöke

Dr. Jávor András
a Hetvenkét Tanítvány Mozgalom
Egészségügyi Munkacsoport vezetője

TUDOMÁNY A COVID OKOZTA TÁRSADALMI SOKK KEZELÉSÉNEK JELEN FÁZISÁBAN

Az MTA Elnöki Bizottság az Egészségért állásfoglalása.

2020. szeptember 21.

A SARS-Cov-2 vírus 2020. januári felbukkanását követően vezető politikusok nyilatkozataiban jelentős hangsúlyt kapott a tudomány, és ez a szemlélet uralta a közbeszédet. Az első hullám eredményes védekezésének is köszönhetően megnövekedett a lakosság biztonságérzete, és a közelmúltban meglepő harsánysággal jelentek meg vírusszkeptikus hangok, amelyek kétségbe vonják a vírus veszélyeit és a vele szemben való védekezés fontosságát. Jelen állásfoglalásunk határozottan elítéli ezeket a tudománnyal szemben álló megnyilatkozásokat.

A január óta eltelt 8 hónap során a világ tudományos műhelyei rendkívüli aktivitással fordultak a vírusjárvány felé. A vezető tudományos folyóiratok mellett a politikai napi- és hetilapokban is tudományos ismeretterjesztő cikkek jelentek meg. Az MTA COVID-platfómot indított, vezető hazai szakemberek összefoglaló tájékoztató írásait tette közzé, a Magyar Orvosi Kamara, a MOTESZ egyetértésével állásfoglalást hozott nyilvánosságra a COVID rövid és hosszú távú járványügyi kezelésére, amit több minisztérium, a Nemzeti Népegészségügyi Központ figyelmébe ajánlott, összhangban a világ vezető tudományos testületei ajánlásaival: **a járványhelyzet eredményes kezelésének elengedhetetlen feltétele a tudomány és a politika összehangolt tevékenysége.**

A felmerült kérdések közt akadnak olyanok, amelyekre határozott válasz még mindig nincs, de vannak olyan kérdések (pl. maszkviselés, távolságtartás, kontaktuskutatás teszteléssel), amelyek hatásosságára meggyőző tudományos bizonyítékok születtek, segítve a politikai döntéshozókat a nehéz, szükségszerűen konfliktust magukban hordozó döntések meghozatalában. A járvány jelen fázisában a viták magja lényegében az a dilemma, hogy mekkora egészségkockázatot vállaljon a társadalom annak érdekében, hogy a működőképessége megmaradjon. Markánsan kirajzolódott, hogy egy világjárvány a mai globalizált világunkban térdre kényszerítheti a gazdasági, pénzügyi, egészségügyi, szociális, kulturális, közlekedési, turisztikai, oktatási és sok más egyéb szférát. **A COVID-ra irányuló rendkívül intenzív tudományos aktivitás az egészségügyön túl, általános érvként is szolgálhat a kutatók, a**

független tudományos műhelyek társadalmi felelősségének, a tudomány társadalmi hasznosulásának alátámasztására.

A COVID okozta társadalmi sokk kezelésének súlypontja a járvány jelen fázisában szükségszerűen a politikai színtérre tevődött át. Mivel egyelőre nincs hatékony gyógyszeres kezelési lehetőség, a döntéshozók intézkedései továbbra is megszorításokat jelentenek. A tudománynak továbbra is nélkülözhetetlen háttérszerepe van a drasztikus megszorítások mérséklésében, amennyiben a politika nyitott a tudományos megállapításokra. **Ugyanakkor a tudomány nem fogadhatja el azokat a szórványos, de harsány megnyilvánulásokat, amelyek a politikai intézkedések, a közéleti megszorítások miatti elégedetlenséget virológiai és védőoltás-ellenes szkepticizmus köntösébe bújtatják. A vírus tagadása a valóság tagadása.**

https://mta.hu/mta_hirei/tudomany-a-covid-okozta-tarsadalmi-sokk-kezelesenek-jelen-fazisaban-110837

FÓRUM

HÁMORI ANTAL

ÚJABB KÖNYV AZ ORVOS-BETEG JOGVISZONYOK KÖRÉBŐL¹

Etikai normák és dilemmák az egészségügyben címmel 2019-ben, a Medicina Könyvkiadó Zrt. kiadásában, az *Orvos-beteg jogviszonyok az egészségügyben* sorozat hatodik köteteként jelent meg Hidvéginé Adorján Livia (I-II. rész) és Sáriné Simkó Ágnes (III. rész) 282 oldalas, jelentős, komplex (fogyasztóvédelemre² is kiterjedő), aktuális témakört érintő könyve, amely a következő nagyobb egységekre oszlik: I. Jog, erkölcs, etikai normák, etikai kódexek (11–58. o.); II. Etikai, bioetikai, orvosetikai, jogi dilemmák (59–135. o.); III. Üzleti etika, verseny és reklám az egészségügyben (137–240. o.).

A szerzői előszóban olvasható: „A szerzők [...] Kiemelten tárgyalják az etikai dilemmák – sokszor a mai napig is megoldatlan – ellentmondásait.” (9. o.) „A könyv célja a szerzők által bevallottan elsősorban a jogi ismeretterjesztés, a hivatásetikai és bioetikai normák, valamint az egészségügyben folyó gazdasági verseny legfontosabb szabályaira történő figyelemfelhívás, útmutatás az orvosok, egészségügyben dolgozó jogászok és a betegek számára.” (10. o.)

Az I. rész a jog és erkölcs viszonyával (pl. szoros kapcsolatával, a jóerkölcs Ptk.-beli fogalmával, a jóerkölcsbe ütköző magatartásról szóló ítéletekkel), az európai etikátörténet nagy korszakaival és jelentős gondolkodóival (Arisztotelész, Aquinói Szent Tamás, Immanuel Kant), az orvoslás etikai normáival, alapelveivel (pl. autonómia tisztelete, ne árts, jótékonyosság, igazságosság), a betegek (Eütv.-s) jogaival, valamint nemzetközi és magyar etikai kódexekkel (Nürnbergi Kódex, Helsinki deklaráció, MOK, MESZK, MGyK Etikai Kódex) – Florence Nightingale betegápolói munkásságára is kitérve – foglalkozik.

Az erkölcs és a jog viszonyát illetően a magam részéről kiemelném, az erkölcsön alapul a jog, jelentős különbség, hogy az erkölcs alapvetően „belső”, a jog „külső” kategória, a jogalkotó is először belső (erkölcsi) – lelkiismereti – döntést hoz.³

---

¹ Kézirat lezárva: 2020. június 10.

² Ld. pl. Hámori Antal, „Bevezetés a fogyasztók etikai és jogi védelmébe”. In: Hamar Farkas – Hámori Antal (szerk.): *A fogyasztók etikai és jogi védelme*. Budapest, Budapesti Gazdasági Egyetem, 2016. 6–16.

³ Ld. pl. Hámori Antal, *Etika. Erkölcsstani alapfogalmak gazdaságetikai kitekintéssel*. Budapest, Budapesti Gazdasági Egyetem, 2016. (158) 21–23.

Arról, hogy a jogot „megelőzi” az erkölcs, a könyv – joggyakorlatban is hasznosítható – 16–21. oldalain is – ítéletekkel – olvashatunk: ld. pl. Ptk. 6:96. § (jóerkölcsbe ütközés), 7:78. § (1) bek. e) pont (erkölcstelen), jóhiszeműség és tisztesség követelménye, tisztességtelen magatartás, visszaélés tilalma. A jog fogalmával kapcsolatban, hangsúlyozandónak tartom, hogy a lényegi elem a kötelező erő,⁴ akkor is, ha e tekintetben is jelentős hasonlóság áll fenn az erkölccsel.

A MOK Etikai Kódexével kapcsolatban – a probléma súlyánál fogva – érdemesnek tartom megemlíteni, hogy a Kódex *contra legem* tartalommal bír. A Kódex II. 10. pontjának (4) és (5) bekezdése tartalmazza: „Minden orvos joga, hogy lelkiismereti okból elzárkózzék a nem orvosi javallat alapján kezdeményezett terhesség-megszakítás végzésétől, vagy abban közreműködéstől.” „Az anya életét veszélyeztető, vagy súlyos betegségét okozó terhesség, illetve a magzat életképtelensége vagy gyógyíthatatlan betegsége esetén felmerül az ún. orvosi javallatra történő abortusz lehetősége.” Ennek értelmében az „orvosi javallat” körébe tartozik az anya életveszélye, súlyos betegsége, a magzat életképtelensége és gyógyíthatatlan betegsége. A (4) bekezdés idézett mondata – figyelemmel az (5) bekezdés ugyancsak kifogásolt⁵ részére – a mai magyar állami szabályozáshoz képest is, az orvosok jogait sértve helytelen. Egész pontosan annyiban, hogy az orvosoknak nem csak a Kódex szóban forgó, idézett „orvosi javallatá”-n kívüli esetekben van joguk megtagadni a művi abortusz végzését, illetve az abban való közreműködést. A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. tv. (Mvt.) 14. §-a ugyanis a következő rendelkezést tartalmazza: „A terhességmegszakítás elvégzésére, illetve az abban való közreműködésre – az állapotos nő életét veszélyeztető ok kivételével – orvos és egészségügyi szakdolgozó nem kötelezhető.”⁶ A Kódex II. 2.2. pontjának (16) bekezdése szerint: „A különleges kezelési helyzetekkel – így különösen [...] az abortusszal [...] kapcsolatos jogszabályi rendelkezések vétkes megszegése egyben etikai vétségnek is minősül.”

A II. rész az orvostika, biomedicinális etika, bioetika elkülönítését, a biomedicinális praxis modelljeit, a bioetika alapelveit, a hálapénz témáját, az

⁴ Ld. pl. Frivaldszky János, *A jogfilozófia alapvető kérdései és elemei*. Budapest, Szent István Társulat, 2011. (289) 254–255.; Frivaldszky János, *Klasszikus természetjog és jogfilozófia*. Budapest, Szent István Társulat, 2007. (476) 436., 438.

⁵ Ld. pl. (a Kódex értékes tartalmáról is írva) Hámori Antal, „Reflexió a Magyar Orvosi Kamara 2012. január 1-én hatályba lépett Etikai Kódexének »az ún. orvosi javallatra történő abortusz lehetősége« szövegrészehez.” *Magyar Bioetikai Szemle*, 2016/3. 23–25., *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója*, 2016/3. 96–101.; Hámori Antal, „A még meg nem született emberi lény élete és a vele-keletkezett fogyatékos gyermek emberi méltósága védelmének összefüggése a mai magyar jogban”. In: Frivaldszky János – Tussay Ákos (szerk.): *A Természetjog Napja. Konferenciatanulmányok*. Budapest, Pázmány Press, 2017. 43–111.

⁶ Ld. még pl. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) VII. cikk (1) bek., 64/1991. (XII. 17.) AB hat., 48/1998. (XI. 23.) AB hat.

eutanázia kérdéskörét, a nem konvencionális medicina (pl. komplementer terápiák, homeopátia, természetgyógyászat) etikai és jogi kihívásait, a művi abortusz, a művi meddővé tétel, a mesterséges megtermékenyítés, a géntechnológiák alkalmazásának dilemmáit, ellentmondásait – hivatásetikai-bioetikai összevetéssel, szabályozással összehasonlítandó módon⁷ – tárgyalja.

A könyv figyelemre méltó állásfoglalásként tartalmazza, hogy: „Az életmentő beavatkozás visszautasítás nem egyenlő az eutanáziával.” (73. o.) „[...] a terminális palliatív medicina nem azonos az eutanáziával.” „Nem eutanázia az sem, ha a beteg kellő felvilágosítás után jogszabályokban rögzített feltétel mellett életfenntartó kezelést utasít vissza, mert így a halála a betegség természetes lefolyásának következtében jön létre. Nem eutanázia, ha a betegség végstadiumába jutott szenvedő betegnek a legkisebb, de hatékony dózisú kábítószer adja az orvos, és a szenvedés fokozódása esetén a dózist fokozatosan, akár olyan mértékben növeli, ami a halál bekövetkezésének idejét vélhetően előbbre hozza. Ez a lehetőség abból fakad, hogy az orvosnak kötelessége a szenvedés enyhítése, és a cél nem a beteg halálának előidézése, hanem a beteg szenvedéseinek enyhítése.” (75. o.) Ugyanakkor a 83. oldal második bekezdésében az Eütv. 20. § (3) bekezdése szerinti „természetes” szó elmaradt, és a „passzív eutanázia” fogalmával kapcsolatos vegyes kép a 84–85. oldalon is tükröződik.

A 85. oldal első bekezdés azon mondatát, hogy „A passzív eutanázia – a halál előidézése mulasztással – tehát lehet jogos, indokolt, és természetesen erkölcsileg is igazolható, de attól még büntetőjogilag nem menthető.”, önellentmondásosnak tartom. Véleményem szerint, ha mulasztásról van szó, akkor az nem jogos, erkölcsileg nem igazolható, másrészt, ha büntetőjogilag nem menthető, akkor különösen nem jogos, erkölcsileg nem igazolható.⁸

Figyelemreméltó, a könyv 103. oldalán, Lábady Tamás alkotmánybíró jogalanyisággal, abortuszszabályozással kapcsolatos véleményének az idézése. A könyvben található kisebb-nagyobb elírásokra, hibákra az is példa, hogy Lábady Tamás a 48/1998. (XI. 23.) AB határozathoz nem párhuzamos, hanem

⁷ Vö. pl. 100–101. o., és Mvt. 12. § (6) bek.

⁸ A „passzív eutanázia” kifejezés használatával kapcsolatban ld. pl. Hámori Antal, *Az eutanázia és a túlbuzgó gyógyítás problémája. Etikai, jogi, teológiai szempontok*. Budapest, Éghajlat, 2013. 157; Hámori Antal, *A haldokló, beteg ember életének és méltóságának tisztelete az Egyház tanításában. Az „eutanázia” problémája erkölcssteológiai szempontból, profán szakirodalmi és jogi kitekintéssel*. Budapest, JEL, 2009. 352; Hámori Antal, „Az »eutanázia« és a katolikus erkölcssteológia”. In: Fazakas Sándor – Ferencz Árpád: *Ideje van az életnek, és ideje van a meghalásnak... Életvégi döntések keresztyén etikai megközelítése*. Debrecen, Debreceni Református Hittudományi Egyetem Szociáletikai Intézete, 2014. 97–125.; Hámori Antal, „Az »eutanázia« problémája kánonjogi nézőpontból – világi jogi kitekintéssel”. In: Filó Mihály (szerk.), *Párbeszéd a halálról. Eutanázia a jogrend peremén*. Budapest, Literatura Medica, 2011. 120–140.; Hámori Antal, „Az »eutanázia« fogalmához”. *Magyar Jog*, 2010/9. 561–568. (gazdag szakirodalommal).

különvéleményt fűzött [Lábady Tamás a témában – ugyancsak megismerendő – párhuzamos véleményt a 64/1991. (XII. 17.) AB határozathoz fűzött (vö. e határozat rendelkező része)].

A III. rész – „a gyógyító, megelőző tevékenység és a gazdasági érdek ütközése” (138. o.) dilemmájának mentén (az egészségügyre vonatkozó relevanciára rámutató módon) – a tisztességes piaci magatartásról, a tisztességtelen verseny, az üzleti döntések tisztességtelen befolyásolásának (Tpv-t.-s), a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat (hiánypótló Fttv.-s) tilalmáról – jelentős, betegek számára is hasznosítható GVH-gyakorlattal, a fogyasztóvédelmi törvény egyes (árfeltüntetésről és csomagolásról szóló) rendelkezéseiről, a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről, egyes korlátairól – GVH-gyakorlattal, reflektálható (pl. 178., 183–185. o.) reklámetikai kódexrészekkel, továbbá a gyógyszerek, a tápszerek, a gyógyászati segédeszközök, a gyógyhatású készítmények értékesítéséről, reklámozásáról, a gyógyítással kapcsolatos tisztességes piaci magatartás szabályozásáról – jelentékeny, termékbemutató példákat is tartalmazó GVH-gyakorlattal, illetőleg a MESZK, az MGYK és a MOK Etikai Kódexének vonatkozó, versenyt és reklámot érintő – reflexióval ellátható (pl. 233. o.) – szabályairól szól.

A kötet nyolc – jelentős – mellékletet (pl. EASAC-, MESZK-, ETT-, MOK-aktusokat), jogszabály- és felhasznált műveken túlmutató (jelentős bioetikai, jogi) irodalomjegyzéket, valamint tárgymutatót ölel fel. A nyolc melléklet: az Európai Akadémiák Tudományos Tanácsadó Testületének 2017. szeptember 20-i állásfoglalása a homeopátiás termékekről,⁹ a Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara Etikai Kollégiuma a hajléktalan betegek ápolói (szakdolgozói) ellátásának legfontosabb etikai kérdései tárgyában kialakított 1/2009. számú állásfoglalásának 1. számú melléklete, 2007/02. számú állásfoglalása a MESZK Elnöksége számára a betegek személyes szabadságának korlátozása tárgyában, a MESZK etikai eljárási szabályzata, az Egészségügyi Tudományos Tanács állásfoglalásai és tájékoztatói (felsorolás), az ETT Elnökségének állásfoglalása a fogyasztókat megtévesztő, egészségügyi diagnosztikának, illetve terápiának tűnő szolgáltatások megfélemezéséről (2018. február 1.), az ETT és az OGYÉI állásfoglalása a homeopátiás szerek alkalmazásának és forgalmazásának szabályozásáról (2015. november 26.), a Magyar Orvosi Kamara Deklarációja a magyar emberek egészségének az ügyével, a magyar egészségüggyel és

---

⁹ Vö. pl. Hámori Antal, „Vélemény a homeopátiás »gyógyszer«-rel kapcsolatos legújabb szabályozásról”. *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója*, 2019/2–3. 112–116.; Hámori Antal, „A homeopátiás »gyógyszer« elnevezéséről (a homeopátia, a »homeopátiás szerek« jogi szabályozása)”. *Jura*, 2017/2. 315–326.

finanszírozásának ügyével, az egészségügyben dolgozók munkavállalói szegénységének felszámolásával kapcsolatos több, mint egy negyed évszázad óta rendezetlen morális adósságokról és erkölcsi kötelességekről (2017. május 12.).

A témák, etikai, jogi normák és dilemmák, egészségügy, fogyasztóvédelem, erkölcs és jog, élet és halál, elkerülhetetlenül mindenkit érintenek. A különböző álláspontok, vélemények, érvek, ellenérvek, a forrás- és szakirodalmi anyag megismerésére, a jóra való nyitottság, amelyből a jog is fakad,¹⁰ szolgálhat arra, hogy jobban megértsük azt, amit a másik – például a „passzív eutanáziá”-val kapcsolatban, vagy éppen az abortusz-kérdésben – gondol, mond, tanúsít. E könyv is ebbe a folytatandó diskurzusba illeszkedik. Különösen hasznos lehet azok számára, akik mindezzel – vagy legalábbis részben – hivatásszerűen – mélyebben – szándékoznak foglalkozni. Az irodalomjegyzékben található – embert, életet, testi-lelki egészséget, méltóságot oltalmazó, támogató, e tárgykörben született jelentős, főként bioetikai, jogtudományi, teológiai művek (további) felhasználása is segítségként hat. Az értékes saját vélemény megjelenítését sem nélkülöző könyv (az állami szabályozáshoz képest ld. pl. 106–107. o.) szerzői ismeretterjesztési célt (ld. könyv 10. o.) veszélyeztető helyenkénti „vázlatossága”, „kiragadottsága” (érvhiányossága¹¹) és néhány példával illusztrált „elírásai”, tévedései különösen is kritikus olvasásra kell, hogy készítsék az olvasót. Alapos, a könyv témaköre szerinti komplexitással bíró lektorálás megfelelő figyelembevételével szolgálhatja új, javított, források és szakirodalom felhasználásával is bővített kiadás megjelenését (az egyházi részeket illetően ld. pl. *Dignitas personae* kezdetű instrukció¹²). Mindazonáltal az egyes részek hasznosítható (pl. a napjainkban szintén nagyon fontos fogyasztóvédelmi, GVH-gyakorlati) ismeretekben is bővelkednek.¹³ Az új kiadást az időközben bekövetkezett – gyakori – jogszabályváltozások és az egyre bővülő jogalkalmazói anyag is indokolják [vö. pl. 170., 204. o., a fogyasztóvédelmi hatóság kijelöléséről szóló 387/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet jelenleg hatályos rendelkezései (nem NFM, hanem ITM, 2020. március 1. napjától megszűnt a fellebbezési eljárás, területi szint van)].

---

¹⁰ Ld. pl. *Magyar Katolikus Lexikon V.* Budapest, Szent István Társulat, 2000. 861–863.; Erdő Péter, *Egyházjog.* Budapest, Szent István Társulat, 2005., 4. kiad. 47–49. Vö. pl. a Recht (jog) gyökere a richtig (igaz).

¹¹ Ld. pl. Hámori Antal, *Igazságosság, emberi méltóság, szabadság és felelősség, élet- és családvédelem.* Budapest, Axol, 2009. 46–52.

¹² Ld. pl. Hámori Antal, „A Hittani Kongregáció Dignitas personae című instrukciója”. *Magyar Sion*, 2012/1. 96–103.

¹³ A fogyasztóvédelem jelentőségéhez ld. pl. Hámori Antal, „A fogyasztóvédelem jelentősége és oktatása. Javaslatok Magyarország V. középtávú fogyasztóvédelmi politikájához.” *Jogtudományi Közlöny*, 2016/3. 175–183.; Hámori Antal, „A fogyasztók védelme és az új Ptk.” *Magyar Jog*, 2015/5. 257–273. (gazdag szakirodalommal).

HÍREK

AZ INTENZÍV ELLÁTÁS TERÜLETÉN TEVÉKENYKEDŐ ÁPOLÓK ÉSZREVÉTELEI A COVID-19 JÁRVÁNY IDEJÉN

Az intenzív osztályon dolgozó ápolók tapasztalatai figyelembevételének fontosságát hangsúlyozzák **Anke Bergerow, Ulrike Michaelis** és **Ute Gaidys**, mindhárman a Hamburgi Alkalmazott Tudományok Főiskola Ápolás és Menedzsment Központjának a munkatársai.¹ Ismert, hogy az intenzív ellátás iránti igény a COVID-19 járvány során egyre növekszik, ugyanakkor a betegek speciális ápolási igényei még mindig nagyrészt ismeretlenek. Németország is a COVID-19 járvány miatt egészségügyi válságba került és ez különös kihívást jelent a betegek akut és sürgősségi ellátása szempontjából.

Sajnos keveset lehet tudni arról, hogy az intenzív osztályok orvosai, ápolói hogyan értékelik saját munkakörülményeiket és ez hogyan hat ki munkájukra. A nemzetközi kutatások elsősorban az intenzív terápiás igényekre és az intenzív terápiás egységeken a fertőzött betegek kezelésére összpontosítanak a COVID-19 járvány idején. A munkakörülményeknek és ebből fakadóan a betegekre gyakorolt hatásoknak azonban szintén nagy jelentősége van, mivel az intenzív osztályon a magas terhelés sajnos a halálozás növekedésének a kockázatát is emeli. Ez komoly kihívást jelent a kritikus betegek gondozásban közreműködők számára. A szerzők arra kerestek választ, hogy az ápolók mit tapasztalnak és hogyan értékelik munkakörülményeiket, valamint hogyan ítélik meg a betegek ellátását a COVID-19 járvány idején, az intenzív ellátás körülményei közepette. Tanulmányuk a *Pflege* (2020) folyóirat 33. számában jelent meg.

Az adataikat anonim módon gyűjtötték és arra ösztönözték a kutatásban résztvevőket, hogy elbeszélés formájában közöljék tapasztalataikat. A felmérés hat kérdést tartalmazott, többek között a munka motivációjáról, a stresszről, a megélt változásokról, a COVID-dal kapcsolatban szerzett tapasztalatokról, a szakmai életpályáról és az ápolói tevékenységről. Vizsgálatukban 902 ápoló vett részt a járvány korai szakaszában, 2020 áprilisában.

---

¹ *Pflege* (2020), 33, pp. 229-236. <https://doi.org/10.1024/1012-5302/a000744>. © 2020 Hogrefe AG., **Wahrnehmungen von Pflegenden im Bereich der Intensivpflege während der COVID-19-Pandemie**, Ein qualitativer Survey; Anke Begerow, Ulrike Michaelis, Ute Gaidys (Department Pflege und Management, Hochschule für Angewandte Wissenschaften, Hamburg)

Az eredményeket dominálja a munkaerő hiányának az említése. Már a járvány előtt is jelentkezett ez a probléma, de a járvány ezt a végletekig kiélezte. A munkaidő meghosszabbodott, a terhelés a duplájára nőtt. „A mindennapi munka megterhelőbb, mint korábban, mert az ott tartózkodó betegeket továbbra is jó minőségben kell ellátni” A mentális stressz is ennek következtében jelentősen nőtt. Úgy érzik, az egyéni védőeszközökért is harcot kell folytatniuk. Ezzel kapcsolatban értetlenségüket és dühüket fejezik ki. Úgy érzik, állandó potenciális fertőzési veszélynek teszik ki magukat. Sokszor nem képesek kielégíteni az alapvető szükségleteiket, mint például a WC használata, szomjúság, éhség, orrfújás, stb. A műszak után teljesen kimerültnek érzik magukat. A súlyos betegek megváltozott gondozási igénye miatt az ápolók a "szakmai bizonytalansággal" küzdenek, mert még nem szereztek elegendő tapasztalatot (rutint). Küszködnek a megfelelő tudás hiányával, mert a szervezett „továbbképzések már nem zajlanak” úgy, ahogy korábban megszokták. Pozitív tapasztalatokról is beszámolnak, hiszen nagyon sokat tanulnak, nagyon motiváltak, érdekes betegeket látnak el valódi intenzív körülmények között.

Halmozódnak az etikai kihívások. A betegek állapotának rapid romlása lelkileg nagyon megterhelő. Sokszor az éppen intubációra váró beteg még relatíve fitt, aztán gyakran napokon belül halott. Nyomasztó, hogy sokszor jelentős diszkrepancia van a beteg számára szükséges ellátás, a higiéniai előírások és a megtanult higiéniai szabályok betartása, valamint a fertőzések elleni önvédelem területén is, ha összevetik azokat a rendelkezésre álló körülményekkel. Az orvosi rendeléseket számtalanszor hozzá kell igazítani a gyógyszerek elérhetőségéhez. Az ápolók állandó etikai feszültségben élnek, amely tudatosan bennük. Napi gondjuk az életvégi lelki segítségnyújtás, betegnek és rokonainak egyaránt. A látogatási tilalom különleges státuszt kap, mivel a betegek szenvednek a látogatási tilalomtól, és az ápolószemélyzet elégtelen rendelkezésre állása még növeli ennek a szenvedésnek a mértékét. A kapcsolattartás hiánya a hozzátartozókkal „rossz”, és az ápolók megpróbálják ezt a kapcsolatot legalább egy kicsit lehetővé tenni videohívások, Skype stb. segítségével. Különösen stresszesnek tartják azt a helyzetet, hogy „a betegeknek közeli hozzátartozóik nélkül kell meghalniuk.

A vizsgálatba bevont ápolók foglalkoznak a járványnak az intenzív ellátás minőségére gyakorolt hatásával. Leírják a „rögtönzött körülményeket”, és érzik, hogy „Corona mindent legitimálni látszik”. Ennek következtében olyan helyzeteket érzékelnek, amelyek kockázatot jelentenek a beteg számára.

Ezek a körülmények pszichológiai és fizikai kimerültséghez vezetnek. A munkát meghatározza a „folyamatos fertőzésektől való félelem” és „a kollégák, barátok, család, a saját életem iránti félelem is”. Félnék attól is, hogy ez az érzés kihat a

munkájukra és romló teljesítményük rosszabb ellátást eredményez betegek számára. Az egyik intenzív ápolónő azt mondta, "A félelmek felemésztik a lelket - ez soha nem látott szélsőséges helyzet életemben".

A szerzők arra a következtetésre jutnak, hogy elengedhetetlen az intenzív osztályon dolgozó ápolók korai pszichológiai és etikai támogatása. Ki kell dolgozni a COVID-19 ápolás intézményi keretfeltételeit és a klinikai gondozási döntések etikai megbeszélését. Be kell vezetni, napi gyakorlattá kell tenni az intenzív ápolók autonómiájának és felelősségének egyértelmű meghatározását. Ha nem lépünk időben, fennáll a szakma leépülésének a reális veszélye, ami katasztrofális következményekkel fog járni, hangsúlyozzák a szerzők.

(Szemlézte: dr. Jávor András)

MIÉRT NEM ESZÜNK SOHA EGYEDÜL? A MIKROBÁK ÉS A PARTNEREK FIGYELMEN KÍVÜL HAGYOTT SZEREPE A BIOETIKAI ELHÍZÁSI VITÁKBAN

A Journal of Bioethical Inquiry idei szeptemberi számában **Nicolae Morar** (University of Oregon, Environmental Studies Program and Department of Philosophy) és **Joshua August Skorborg** (Department of Philosophy, University of Guelph, Canada) „Miért nem eszünk soha egyedül: A mikrobák és a partnerek figyelmen kívül hagyott szerepe a bioetikai elhízási vitákban” címmel publikáltak egy tanulmányt,¹ amely egy kevésbé vizsgált kérdést elemez a bioetika szemszögéből, az emberi mikrobiom és a házastárs szerepét az obesitas kialakulásában.

A bioetikai megközelítés hagyományosan az egyén felelősségét és a társadalmi környezet szerepét hangsúlyozta, hol az egyiknek, hol a másiknak tulajdonítva nagyobb jelentőséget. Hol az életmód, az egyéni döntések (diéta, testmozgás, stb.) szerepét hangsúlyozták, hol az ezt befolyásoló társadalmi környezetet, mint pl. a reklámok nyomasztó hatása került kiemelésre. A szerzők kísérletet tesznek ennek a patthelyzetnek a feloldására, felhasználva a mikrobiológia és a szociálpszichológia legújabb kutatási eredményeit.

A fejlett ipari országok legtöbbszörében ma már népbetegség az elhízás, ami kedvezőtlenül befolyásolja az szív- és érrendszeri betegségek, a 2-es típusú cukorbetegség, a rosszindulatú daganatok egyre gyakoribb előfordulását. Az okok sokszínűek. Ma már egyetértés van a kutatók között, csak többszintű megközelítés esetén tudjuk az elhízási „járvány” kiváltó okait felderíteni, ami elvezethet új, eredményesebb stratégiák kidolgozásához a beavatkozások területén is. A bioetika megmaradt a hagyományos keretek között és leginkább az egyén felelősségére összpontosít. „Egyél kevesebbet, egyél mást, mozogj többet” – erre fókuszál. De létezett egy kettősség is ebben a megközelítésben. Egyrészt az erre a felelősségre való hivatkozás alapján hitték, hogy az életmód az egyén döntésétől függ, azaz megváltoztatható. A másik irányzat azt vallotta, úgysem tudunk segíteni, mert a társadalmi-gazdasági környezet, a fogyasztói társadalom ingerei ezt lehetetlenné teszik.

A közelmúltban végzett mikrobiológiai tanulmányok kimutatták, hogy a biológiai organizmusok, a legegyszerűbbektől a legösszetettebbekig, ugyanúgy, mint mi

---

¹ Morar, N., Skorborg, J.A. „Why We Never Eat Alone: The Overlooked Role of Microbes and Partners in Obesity Debates in Bioethics.” *Bioethical Inquiry* 17, 435–448 (2020). <https://doi.org/10.1007/s11673-020-10047-2>

magunk, a működésük során egy teljes baktérium-, gomba- és vírusközösséget alkotnak. Ez a mikrobiom a szervezetünkben annyira jellemző ránk, hogy akár „mikrobiológiai aláírásként” is azonosítható, és döntő hatást gyakorol egészségünkre.

Azaz az emberi fenotípusra jellemző tulajdonságokat (és általában az organizmus tulajdonságait) már nem lehet *kizárólag* az emberi genomhoz viszonyítva meghatározni. Ki kell egészítenünk vizsgálatainkat a második – mikrobiális – genomunk integrálásával, ha olyan fontos élettani funkciók megértésére törekszünk, mint az immunrendszerünk vagy az anyagcserénk / emésztőrendszerünk működése. Jeffrey Gordon és munkatársainak úttörő munkássága óta ismerjük azt a központi szerepet, amelyet a bélmikrobiom játszik az energiatermelésben és a zsírraktározásban. A csíramentes bélrendszerrel rendelkező egerek lényegesen kevesebb zsírt termelnek és raktároznak, mint a normál bélflórával rendelkezők azonos táplálék mellett. Több, látványos kísérlet igazolta ezt embereken is. Arra is vannak kísérleti adatok, hogy a bélrendszer mikrobiom cseréjével változhat az anyagcsere, ami új kihívás elé állítja a bioetikát is. Újra kell gondolnunk a biológiai egyéniség és a biológiai én jellegzetességeit és az ebből eredő konzekvenciákat? Az emberi mikrobiommal kapcsolatos kutatások eredményei hangsúlyosabban meg fognak jelenni az elhízás kutatásában is, és erre a bioetikának is jobban oda kell figyelnie.

A jövőben a társadalmi kapcsolatok szerepe is jobban hangsúlyos lesz házaspárok, párkapcsolatban élők között. Nevezetesen, *a szoros kapcsolatokon belül bizonyítottak a kölcsönös interakciók*. Ez nemcsak a fizikai megjelenés konvergenciájához, hanem az egészség szempontjából releváns eredmények széles skálájának jelentős összhangjához is vezet. A szakirodalom sok példát sorol fel, hogy a párok szorosán kapcsolódnak egymáshoz a fizikai egészség, a mentális egészség és az viselkedés tekintetében. Egy hetvenegy, több mint 100 000 párra kiterjedő és 420 000 összefüggést jelentő tanulmány metaanalízisében Di Castelnuovo et al.² megállapította, hogy a második legszorosabban összefüggő tényező a párokon belül a testtömeg-index. A felszínen ez nem lehet meglepő, tekintve, hogy a házaspárok és az együtt élő párok gyakran vásárolnak együtt élelmiszert, főznek együtt ételeket vagy együtt étkeznek.

---

² Di Castelnuovo, A., G. Quacquarello, M.B. Donati, G. De Gaetano, and L. Iacoviello. 2009. „Spousal concordance for major coronary risk factors: A systematic review and meta-analysis.” *American Journal of Epidemiology* 169(1): 1-8.

Egy tanulmányban (Markey, Markey és Grey)³ a kutatók arra kérték a résztvevőket, hogy készítsék el saját gondolataikat arról, hogy romantikus partnereik hogyan befolyásolják egészségüket. A három legnagyobb hatású terület az étkezés, a fizikai aktivitás és az önbecsülés volt. Vagyis a párok nem csak tudatában vannak partnerük befolyásának az egészség szempontjából releváns területeken, *de különösen ráhangolódtak ezekre a hatásokra az elhízáskutatás középpontjában álló két területen: az étrendben és a testmozgásban.* Erre is gondolni kell, ha az etikai kutatásokban vizsgáljuk az elhízást.

Természetesen sok olyan tudományos, etikai és szakpolitikai szempontból vezérelt kérdés van, amelyek továbbra is megalapozott válaszokat igényelnek annak érdekében, hogy ezeket az ismereteket megfelelően át lehessen fordítani az orvostudományba, és pl. olyan probiotikumot fejlesszenek ki, amely nemcsak lelassítja a szövetek zsírosodását, hanem terápiásan is használható. Az új tenyésztési módszerek, a genomszekvenálási technikák és a genomszerkesztő eszközök fejlesztése azonban jelentősen közelebb hozza a probiotikumok ezen korszakát mindennapi valóságunkhoz (O'Toole, Marchesi és Hill)⁴. Mindezek a tényezők együttesen megteremtették a feltételeket ahhoz, hogy számos mikrobiológiával jobban beoltott kutató eltérő módon gondolkodjon az elhízásról (mikrobiális szempontból), és rámutasson az emberi anyagcserére vonatkozó fontos tényre: a *Bacteroides* fajok jelenléte összefüggésben van a testzsír csökkenésével (Ridaura et al.)⁵ és bizonyos védelmet nyújt az elhízás ellen (Turnbaugh et al.)⁶ – írják a szerzők.

Az eredmények még nem egyértelműek. De arra gondolni kell, hogy bármilyen beavatkozás az emberi mikrobiomba, nemcsak az anyagcserét befolyásolja, hanem hatással lehet az immunrendszerre, a központi idegrendszer működésére is. Etikailag ezt is mérlegelni kell, amikor ilyen kísérleteket tervezünk vagy lefolytatunk.

A magatartás módosítására irányuló beavatkozások hatékonyabbak lehetnek, ha párokat céloznak meg az egyénekkal szemben. A közlemények arra utalnak, hogy az egyik házastársnak eljuttatott testsúlycsökkentő beavatkozásnak van

---

³ Markey, C.N., P.M. Markey, and H.F. Gray. 2007. Romantic relationships and health: An examination of individuals' perceptions of their romantic partners' influences on their health. *Sex Roles* 57(5-6): 435.

⁴ O'Toole, P., J.R. Marchesi, and C. Hill. 2017. „Next-generation probiotics: The spectrum from probiotics to live biotherapeutics.” *Nature Microbiology* 2(5): 17057.

⁵ Ridaura, V., J.J. Faith, F.E. Rey, et al. 2013. „Gut microbiota from twins discordant for obesity modulate metabolism in mice.” *Science* 341(6150): 1241214.

⁶ Turnbaugh, P.J., R.E. Ley, M.A. Mahowald, V. Magrini, E.R. Mardis, and J.I. Gordon. 2006. „An obesity-associated gut microbiome with increased capacity for energy harvest,” *Nature* 444(7122): 1027–1031.

úgynevezett „hullámozó hatása” a kezeletlen házastársra nézve is. Az egyik házastárs kezelése jótékony és klinikailag jelentős hatást gyakorolhat a kezeletlen házastárs súlyára. Ezt az előnyt a kezelést végző szolgáltatók további költségek nélkül érték el. Így a szoros kapcsolatokban jelenlévő különféle utak révén a beavatkozás egyik partnerre gyakorolt hatása továbbterjedhet a másikra. A kezeléseknél ezért „hatékonyan kell kiaknázniuk a háztartási és társadalmi dinamikát a klinikailag jelentős fogyás elősegítése érdekében, amely javíthatja a testsúly-szabályozási programok elérhetőségét és költséghatékonyságát”. Az ilyen típusú tanulmányok eddig nem kaptak kellő figyelmet a bioetikai szakirodalomban. Az ebben a szakaszban leírt intervenciós stratégiák azonban fontos fogalmi következményekkel járnak a bioetikai kutatásokban, amit a jövőben figyelembe kell venni.

A szerzők különféle elméleti és empirikus forrásokból merítenek, így elkerülhetetlen némi fogalmi csúsztatás dolgozatukban. De amennyiben a bioetikusok elkötelezettek - és integrálják a többszintű, interdiszciplináris perspektívákat vizsgálataikba, úgy a szerzők azt gondolják, hogy ez egy fontos jellemző munkájukban, nem pedig egy hiba, ami lerontja megállapításaik értékét. A dolgozatról is látható, hogy az egyéni felelősség teoretikusai és a társadalmi determinációk teoretikusai között több hely van, mint azt általában feltételezzük.

A szerzők egyetértenek Barnhill és Doggett⁷ megjegyzésével, miszerint az elhízást nem (csak) az egyéni döntések eredményeként kell felfogni, hanem az olyan élelmiszer-környezetre adott válaszként is, amely olyan cukor-, zsír-, nátrium- és kalóriatartalmú, olcsó, agresszív módon kívánatos élelmiszerek váltanak ki, amelyeknek nehezen lehet ellenállni, és amelyek valójában aláássák önszabályozási képességünket. Ebben a cikkben pedig újszerű gondolatokat próbáltak megfogalmazni a mikrobiológia és a szociálpszichológia legújabb kutatásainak ismertetésével. Ezek a kutatási programok új beavatkozási helyeket is lehetővé tesznek. Viszont új orvosi, etikai, jogi és politikai kérdéseket is felvetnek. Így kérdéseket vetnek fel a mikrobiom kutatásának etikai jelentőségével kapcsolatban a tulajdonjog, a magánélet, az emberi szubjektum kutatásában és a biobankolás területén is.

Talán még fontosabb kérdés, hogy *kik vagyunk?* Lehet, hogy a mikrobiális terápiák fenyegetést jelentenek önazonosságunkra nézve? Ha az itt tárgyalt beavatkozások különösen ígéretes beavatkozási lehetőségek bizonyulnak,

---

⁷ Barnhill, A. and T. Doggett. 2018. „Food ethics II: Consumption and obesity.” *Philosophy Compass* 13(3): e12482.

igazolható-e az egyik partner bizonyos korlátozása a másik egészségének elősegítése érdekében?

Kérdés kérdés hátán, amik előtt a bioetikusok sem tudnak már kitérni a jövőben.

(Lejegyezte: dr. Jávora András)

A Magyar Bioetikai Társaság tisztelettel meghívja Önt a
2020. évi (30.) Nemzetközi Konferenciájára
Időpont: 2020. október 9.

A BIOETIKA ÚJ KIHÍVÁSAI A COVID-19 PANDÉMIA SORÁN

Helyszín: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Szent II. János Pál díszterem

1088 Budapest, Szentkirályi u. 28. II. emelet

A konferencia fővédnöke:

Ft. Dr. Kuminetz Géza

a Pázmány Péter Katolikus Egyetem rektora

Szervezők:

Magyar Bioetikai Társaság

Szent. II. János Pál pápa Kutatóközpont

T72 Egészségügyi Munkacsoport

PROGRAM

2020. október 9. (péntek)

14.00 Köszöntő

Kuminetz Gézának, a PPKE rektorának bevezető beszéde

Angyal Júlia festőművész köszöntése

A Gaizler Gyula díj átadása

A díjazottak ünnepi előadása:

Drenyovszky Irén: Hitetekhez ragasszatok tudományt!

Somosi György: Egészségügyi, társadalmi, bioetikai kérdések és feladatok a környezetvédelem területén

15.00 A covid-19 pandémia új bioetikai kihívásai I.

Üléselnök: Rojkovich Bernadette

Falus András: Immunválasz "megkoronázva", vakcinák a látóhatáron

Mogyorósi Dorottya: Jogi kérdések járvány idején

Tringer László: Karantén pszichiátriai következménye és felkészülés a második hullámra

Baritz Sarolta Laura: Gazdasági kilátások járványhelyzetben

17.00 A covid-19 pandémia új bioetikai kihívásai II.

Üléselnök: Turgonyi Zoltán

Purebl György: Telefonos pszichológiai támogatás COVID idején: tanulságok és dilemmák

Kovács Gusztáv: COVID-19: a valóra vált gondolatkísérlet

Jávor András: A rendelkezésre álló szűk erőforrásokból eredő etikai kihívások (makro- és mikroszinten)

Barcsi Tamás: Járványkezelés és az emberi méltóság tiszteletének morális elve

ROJKOVICH BERNADETTE KITÜNTETÉSE A PÁZMÁNY-PLAKETTEL

Rojkovich Bernadette-et, a Magyar Bioetikai Társaság elnökét Pázmány-plakettel tüntette ki a Pázmány Péter Katolikus Egyetem 2020. október 14-én. A kitüntetést Veres András püspök, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnöke adta át az egyetem Pázmány-napi központi rendezvényén.

Az MTI is kiemelte az erről szóló híradásában azt a tényt, hogy Elnök asszony nem csupán a betegeit szolgálta és szolgálja nagy odaadással évtizedek óta főorvosként a Budai Irgalmasrendi Kórházban, hanem szervezetünk elnökeként nagyon sokat tett a legkiszolgáltatottabb embertársaink életének és méltóságának védelméért, és minden esetben, ha szükségesnek tartotta, szót emelt az embert veszélyeztető legégetőbb bioetikai kérdésekben, felvállalva a helyes erkölcsi szemlélet képviselőjét. A méltatásban kiemelték azt a külön figyelmet, ami arra irányul részéről, hogy folyóiratunk, a Magyar Bioetikai Szemle rangos tudományos folyóirattá váljon. Különleges érdeme, hogy képes volt fiatal szakembereket, kutatókat a különböző szakterületekről az ügyért lelkesítve összegyűjteni a Társaság körül, ezáltal is gondoskodva a méhmagzati ember, a fogyatékkal élő, a súlyosan beteg, illetve a haldokló ember, továbbá a házasság és a család jelenének és jövőjének teoretikus, és ugyanakkor célját tekintve gyakorlatorientált védelméről.

Melegszívűsége, alázata és kitartó tudományszervezői munkája eredményeképpen a Társaság a régióban és Európában szinte egészen kivételes módon mind a mai napig rendületlenül a helyes emberképet vallja, s eredménnyel érvel tudományos fórumain az emberellenes nyomasztó kortárs törekvésekkel

szemben. Elnök asszony rendületlenül a katolikus erkölcsi alapállást védelmezi, s teszi ezt oly vonzó módon, hogy azt közel tudja vinni másokhoz is, míg a katolikusokat arra biztatja eredménnyel, hogy ne tágítsanak ettől a helyes felfogástól, hanem, hogy ha kell, akkor új érvekkel tudják azt megvédeni építő jellegű párbeszédben a másként gondolkodókkal szemben. A katolikus, s általában a keresztény bioetikával foglalkozókat így hitükben és erkölcsi alapállásukban mindig megerősítette, amelynek révén a tudományos érvelésük is eredményesebb és meggyőzőbb lett az újabb és újabb bioetikai kihívásokra folyamatosan reflektálva.

Mind a Társaság elnöksége, mind folyóiratunk, a Szemle szerkesztő bizottsága gratulál elnök asszonynak, és további eredményes munkát kíván.

Jávor András (az MTI híradása alapján)

ROJKOVICH BERNADETTE

SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA KUTATÓKÖZPONT A PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEMEN

2020. május 19-én létrejött a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen a Szent II. János Pál pápa nevét viselő kutatóközpont Frivaldszky János rektorhelyettes vezetésével. A Központ része az Alexander Batthyány filozófus vezette Viktor Frankl Kutatóintézet és a Csath Magdolna professzor asszony vezette Gazdaságfejlesztés- és Kisvállalkozás-kutatási és Továbbképző Intézet. A keresztény filozófiai kutatás vezetésére Sárkány Péter professzort nevezték ki. A Magyar Bioetikai Társaság a kutatóközpont együttműködő szakmai partnere. Emellett tíz kutatási területen elemzik a Katolikus Egyház morális és társadalmi tanítását az egyes tudományos területek vizsgáló módszere szerint, így hozzájárulva az emberi tudás tárházához. A pozitivista tudományfelfogás szerint kizárólag az a valóság létezik, amelyet tudományos eszközökkel vizsgálni és igazolni lehet. A mi felfogásunk szerint a végső nagy igazságok Istenhez tartoznak, az emberi megismerés empirikus eszközeivel közvetlenül nem vizsgálhatóak. A bioetika tudományterülete az élet, a halál, az emberi méltóság, az alapvető emberi jogok orvosetika kérdéseit kutatja, így a Magyar Bioetikai Társaság kutatócsoportja szorosán együttműködik a Szent II. János Pál pápa kutatóközponttal. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem eddig is helyszínt biztosított a tudományos üléseink és a konferenciáink megrendezéséhez. A Covid-19 pandémia a személyes találkozásokat nem teszi lehetővé, 2020-tól az online tartott konferenciáink és tudományos üléseink YouTube felvételeit az egyetem honlapján lehet megtekinteni. Társaságunk és a Kutatóközpont a rendezvényeket a T72 Egészségügyi Munkacsoporttal és a Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületével közösen szervezi.

SZERZŐINK

Dr. Hámori Antal PhD, jogász, kánonjogász, a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Bizottságának köztestületi tagja, a Budapesti Gazdasági Egyetem egyetemi docense

Dr. Blaskovich Erzsébet LMC, orvos, az Orvosi Szakmai Kollégium geriátriai tagozatának és a parlamenti Idősek Tanácsának tagja, Kalkuttai Szent Teréz Anya Világi Rendjének magyarországi képviselője, a Magyar Bioetikai Társaság alelnöke, a Magyar Bioetikai Szemle szerkesztőbizottságának tagja

Dr. Süttő Zoltán PhD, orvos, a Semmelweis Egyetem ÁOK Pulmonológiai Klinikájának egyetemi adjunktusa, a bronchológia vezetője

Dr. Rojkovich Bernadette PhD, orvos, a Budai Irgalmasrendi Kórház Reumatológiai Centrumának osztályvezető főorvosa, a Magyar Bioetikai Társaság elnöke

Dr. Jávor András, orvos, informatikus, nyugalmazott közigazgatási államtitkár, a Magyar Kormánytisztviselői kar tb. elnöke, a Magyar Bioetikai Társaság elnökségi tagja, a Magyar Bioetikai Szemle szerkesztőbizottságának tagja

TARTALOM

Turgonyi Zoltán Lectori salutem.....	1
--	---

TANULMÁNYOK

Hámori Antal

A születendő gyermek nemének megválasztására irányuló beavatkozás erkölcsi és jogi megítélése.....	3
--	---

Blaskovich Erzsébet

Az irgalom és az eutanázia kérdései a hazai geriátriában a Hittani Kongregáció <i>Samaritanus Bonus</i> című dokumentuma tükrében.....	8
--	---

FÓRUM

Süttő Zoltán

A <i>Humanae vitae</i> enciklika igazsága: nem lehetünk az élet forrásának korlátlan urai!.....	24
---	----

Rojkovich Bernadette

Hozzászólás a <i>Humanae vitae</i> enciklika kapcsán felmerülő kérdésekhez.....	53
---	----

ÁLLÁSFOGLALÁS

Megújulás a szeretetben.

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele.....	57
---	----

A katolikus orvostársaságok állásfoglalása az emberi embrionális sejtek felhasználásával készült védőoltásokról és az új koronavírus (Sars-Cov-2) elleni védőoltás fejlesztésének támogatásáról.....	60
--	----

Tudomány a Covid okozta társadalmi sokk kezelésének jelen fázisában.

Az MTA Elnöki Bizottság az Egészségért állásfoglalása.....	62
--	----

FÓRUM

Hámori Antal

Újabb könyv az orvos-beteg jogviszonyok köréből.....64

HÍREK

Az intenzív ellátás területén tevékenykedő ápolók észrevételei
a Covid-19 járvány idején.....69

Miért nem eszünk soha egyedül? A mikrobák és a partnerek
figyelmén kívül hagyott szerepe a bioetikai elhízási vitákban.....72

Meghívó a Magyar Bioetikai Társaság
2020. évi konferenciájára.....76

Rojkovich Bernadette kitüntetése.....78

Szent II. János Pál Pápa Kutatóközpont a Pázmány Péter Katolikus
Egyetemen.....79

SZERZŐINK.....80